

**DIE ROL VAN
MOEDERTAALVERSTEURING IN
DIE AFRIKAANS VAN
ZOELOESPREKENDE LEERLINGE**

deur

Vusumuzi Patrick Wela

Dissertasie voorgelê aan die Fakulteit Lettere en Wysbegeerte,

Universiteit van Zoeloeland

vir die graad M.A. in Afrikaans

Maart 1995

INHOUDSOPGAAF

HOOFSTUK 1 — Oriëntering	1
1.1 Inleiding	1
1.2 Doelwitte met die onderrig van Afrikaans as tweede taal	6
1.3 Standaard- en Niestandaardafrikaans	10
1.4 Verspreiding van Afrikaans en Engels in die ondersoekgebied	12
1.5 Sosiolinguistiese navorsingsterreine	13
1.6 Enkele sosiolinguistiese ondersoeke buite Suid-Afrika	14
1.7 Ondersoeke in Suid-Afrika met 'n sosiolinguistiese inslag	14
1.8 Samevatting	17
 HOOFSTUK 2 — Metodologie	 18
2.1 Die doel van hierdie ondersoek	18
2.2 Navorsingsmetodologie	18
2.3 Metode van dataverkryging	19
2.4 Samevatting	21
 HOOFSTUK 3 — Die Taal- en Onderwyskonteks van Zoeloe in KwaZulu-Natal	 22
3.1 Die Afrikatale van Suid-Afrika	22
3.2 Die Ngunigroep	22
3.3 Die sosiale en historiese agtergrond van die Zoeloes	24
3.4 Die variëteite van Zoeloe	24
3.5 Die taalsituasie in die ondersoekgebied	25
3.6 Die onderwyssituasie in KwaZulu-Natal	27
3.7 Samevatting	28
 HOOFSTUK 4 — Sintaktiese Afwykings	 29
4.1 Inleiding	29
4.2 Foutiewe gebruik	29
4.3 Weglatings	32
4.4 Oorbodige gebruik	34
4.5 Elliptiese sinne	36
4.6 Slot	36

HOOFSTUK 5 — Leksikale Afwykings	38
5.1 Inleiding	38
5.2 Primêre versteurings	38
5.3 Sekondêre versteurings	39
5.4 Werkwoordelike versteurings	41
5.5 Naamwoordelike versteurings	42
5.6 Engelse uitspraak van Afrikaanse substantiewe	43
5.7 Slot	43
HOOFSTUK 6 — Fonologiese Afwykings	45
6.1 Inleiding	45
6.2 Slot	51
HOOFSTUK 7 — Morfologiese Afwykings	52
7.1 Inleiding	52
7.2 Naamwoordelike afwykings	52
7.3 Werkwoordelike afwykings	55
7.4 Byvoeglike Naamwoordelike afwykings	57
7.5 Slot	58
HOOFSTUK 8 — Uiteensetting en Integrasie van Sosio- linguistiese Gegewens	59
8.1 Omskrywing van veranderlikes	59
8.2 Uiteensetting van taalagtergrond	61
8.3 Korrelering tussen psigolinguistiese en taalvaardigheidsaspekte	66
8.4 Korrelering van praatbedrewenheid met sosiologiese en linguistiese veranderlikes	67
8.5 Slot	70
HOOFSTUK 9 — Samevatting	72
9.1 Inleiding	72
9.2 Is Afrikaans 'n tweede of derde taal in KwaZulu/Natal?	72
9.3 Is die taalgebruik van leerlinge met meer blootstelling beter as dié van leerlinge met minder blootstelling?	74
9.4 Woongebied as 'n faktor van taalvaardigheid	74
9.5 Slotopmerkings	74
BIBLIOGRAFIE	75

VOORWOORD

My dank gaan na die volgende persone en instansies wat 'n groot bydrae gelewer het tot die voltooiing van hierdie verhandeling:

Prof Ernst Kotzé, vir sy nimmereindigende ondersteuning en aansporing.

Die Departement Afrikaans van die Universiteit van Zoeloeland wat hulp en ander geriewe tot my beskikking gestel het.

Die Kringinspekteurs van Mehlwesizwe en Hlabisa wat hulle skole tot my beskikking gestel het al het die dataversameling gedurende eksamentyd (November 1993) plaasgevind.

Die Departement Statistiek in Pretoria wat my baie gegewens telefonies asook per pos gegee het.

Laastens, my vrou, kinders, moeder, broers en susters wat my op verskeie maniere ondersteun het en baie keer sonder my teenwoordigheid moes klaarkom.

Vusumuzi Patrick Wela

HOOFSTUK 1

ORIËNTERING;

1.1 INLEIDING

Met hierdie verhandeling word gepoog om die rol van versteuring¹ te bepaal in die verwerwing van Afrikaans by 'n proefgroep leerlinge wie se primêre taal of uitgangstaal Zoeloe is. Afrikaans is in hierdie geval die doeltaal of teikentaal, d.w.s. die taal wat naas die primêre en in sekere gevalle die sekondêre taal verwerf word. Met versteuring word verstaan die

leksikaal gedifferensieerde ongrammatikale gebruik van 'n taal deurdat aspekte van die grammatika van 'n ander taal T2, of ander tale T2....Tn, daarop oorgedra word as gevolg van 'n onvolledig geïnternaliseerde grammatika van T1 en/of ontoereikend ontwikkelde vaardighede in die gebruik van T1 (Van Wyk 1976:146).

Die primêre taal² is gewoonlik, maar nie noodwendig nie, die moedertaal en dit is die aanleidende oorsaak van versteuring. Dit word normaalweg chronologies voor 'n tweede of sekondêre taal verwerf en word gewoonweg beter beheers. Versteuring is 'n taalgebruiksverskynsel, m.a.w. dit word duidelik in 'n mens se gebruik van die tweede taal waar hy aspekte van sy primêre taal toepas. Een voorbeeld is die Zoeloekind se uitspraak van kind as /kɪnd/ i.p.v. /kɪnt/. Die versteuring wat in hierdie voorbeeld voorkom, is toe te skryf aan (a) 'n aanpassingstrategie, deurdat die artikulatories naasliggendste vokaal in die sisteem van die moedertaal geselekteer word en (b) nie-toepassing van die sillabefinale ontstemmingsreël by Afrikaanse obstruente.

Van Wyk noem dat daar onderskei moet word tussen versteuring en beïnvloeding. Volgens hom is laasgenoemde

- 1 Die term "oordrag" (Eng. "transfer") word in sommige bronne gebruik (vgl. Brown 1980: 84-85) waar "oordrag" plaasvind wanneer 'n taalaanleerder sy vorige kennis oordra op die teikentaal. As dit tot sy voordeel is, word dit "positive transfer" genoem. Maar as die aanleerder se vorige kennis sy aanleerproses ontwrig dan word dit "negative transfer" of "interference" genoem d.w.s. versteuring. Wanneer 'n persoon kenmerke van sy moedertaal op die teikentaal oordra, is dit "interlingual transfer", soos by die aanleer van 'n tweede of derde taal. Wanneer 'n aanleerder verkeerde veralgemenings maak van die reëls binne dieselfde taal, dan is dit "intralingual transfer" (Brown 1980:173-174).
- 2 Met "primêre taal" word bedoel die één taal waarmee 'n taalgebruiker opgroei, "sy moedertaal, waarvan hy die sisteem onder normale omstandighede min of meer volkome leer beheers." (Van Wyk 1966:29)

die oorname in moedertaalgebruik van aspekte van die grammatika van 'n ander taal (Van Wyk 1976:142).

In 'n vroeëre publikasie sê hy (Van Wyk 1966:29-32): "Die toepassing van sisteemnorme van 'n primêre taal op 'n sekondêre taal kan ons versteurings van lg. deur e.g. noem". Hy sê ook dat die versteuringsfrekwensie in iemand se gebruik van 'n taal afhang van die graad van versteuring, m.a.w. die taal kan so versteur wees dat dit onverstaanbaar word vir die hoorder of dit kan ongemerk by lg. verbygaan. Die frekwensie van versteurings wissel ook van situasie tot situasie. Versteuringsverskynsels is onstabiel en personaal omdat dit van persoon tot persoon en van geleentheid tot geleentheid by dieselfde persoon wissel (Van Wyk 1976:142).

Verder kan dit deur psigo- of ander ekstra-linguistiese faktore beïnvloed word, bv. aangebore taalaanleg, die manier waarop die sekondêre taal aangeleer is, die aard van die gespreksituasie en die spreker se gemoeds- en liggaamstoestand. Die versteuringsfrekwensie sal hoër wees by die persoon wie se primêre taalsisteem tipologies die verste van dié van die sekondêre taal staan. Versteurings wat terugvoerbaar is na die primêre taal van die spreker noem hy basiese versteurings en dié wat ander oorsake het, noem hy addisionele versteurings, bv. ekstra-linguistiese addisionele versteurings wat fisiologiese, psigologiese en ander nie-taalkundige oorsake het, en linguistiese addisionele versteurings wat terugvoerbaar is na ander sisteme as dié van die primêre taal, soos kennis van meer as een sekondêre taal. Verder onderskei hy tussen 'n algemene versteuring waartoe alle, of die meeste, sprekers van 'n taal neig, en 'n sporadiese versteuring wat by sekere sprekers opgemerk word. Laastens noem hy hardnekkige versteurings wat by 'n spreker bly voortbestaan al het hy die meeste ander versteurings geëlimineer, en verbygaande versteurings, wat betreklik gou verdwyn wanneer 'n spreker se beheer oor 'n sekondêre taal verbeter.

Die begrip "leksikaal gedifferensieerd" beteken die gebruik van 'n woord in die primêre taal met sommige van sy kenmerke behorende tot die primêre taal en die ander tot 'n sekondêre taal. Ek noem hier die voorbeeld van die Sothowoord "molekane", wat "eggenoot" beteken. In Zoeloe bestaan die woord "umlingani", wat beteken "die ouer van my seun of dogter se eggenoot", d.w.s. 'n gedeelte van die betekenis van die Afrikaans woord "swaer" of "skoonsuster". Hierdie Zoeloe woord word in sekere gevalle met die Sotho-betekenis gebruik en in daardie geval het dit die semantiese kenmerke van Sotho terwyl dit die fonologiese en sintakties-morfologiese kenmerke van Zoeloe behou.

Daar moet onderskei word tussen primêre en sekondêre taalverwerwing. Die primêre taal word volgens Van Wyk verwerf

gedurende die kleuterstadium of voor die einde van die sesde lewensjaar, gedurende die periode wanneer die mens se primêre verwerwingsvermoë aktief is en wanneer die kind intensief en langdurig, veral in die interaksie met sy ma, blootgestel word aan die taal wat verwerf word (Ponellis 1978:119-149).

Gedurende hierdie fase word die primêre taal volledig geïnternaliseer en die taalvaardighede volkome ontwikkel. Sekondêre tale word hoofsaaklik deur formele onderrig geleer, wat

gewoonlik met gebrekkige taalbeheer en intertaalverskynsels gepaard gaan. By sekondêre taalverwerwing word die taalverwerwing op "eksplisiete taalkennis gebaseer" (Van Wyk 1976:145) en dit bevorder nie die enkoderingsproses nie.

Waar taalversteuring voorkom, vind taalverwerwing dikwels plaas in 'n kontaksituasie met vreemdtaliges. Ponelis noem die volgende voorwaardes vir taalversteuring:

- (a) Beperkte interaksie tussen moedertaliges en vreemdelinge omdat die vreemdtaliges in die minderheid is.
- (b) Die doeltaal moet baie vinnig verwerf word as gevolg van die dringende behoefte aan 'n gemeenskaplike kommunikasiemiddel binne 'n heterogene samelewing.
- (c) Omdat die moedertaliges in die minderheid is, het die vreemdtaliges nie 'n sterk taalmodel nie. Gevolglik gebruik hulle "hulle eie gebroke taal as taaldata binne die gemeenskap van interleksprekers."
- (d) Die gebruik van die vreemde taal is ook beperk omdat die taal net as verkeertaal of 'n gemeenskaplike taalvorm gebruik word.

Uit die bostaande bespreking is dit duidelik dat sekondêre taalverwerwing nie die moontlikheid van taalversteuring of negatiewe taaloordrag kan uitsluit nie en dat die grammatika van die sekondêre taal (in baie gevalle) nie volledig geïnternaliseer kan word nie.

Grammatika ... verwys na die spreker se taalkennis (competence) in die omvattende sin van 'n leksikon plus sintaktiese, semantiese en fonologiese reëls. (Van Wyk 1976:142)

Van Wyk se omskrywing van "grammatika" het dus betrekking op alle talige aspekte van die mens se kommunikatiewe vermoë. Dit impliseer dat taalkennis omvattend is. Met "onvolledig geïnternaliseerde grammatika" word geïmpliseer dat sekere elemente en/of reëls (van die grammatika) by die spreker ontbreek.

In die talige kommunikasieproses vind "enkodering" by praat en skryf plaas, en "dekodering" by luister en lees. "Ontoereikend ontwikkelde vaardighede" by enkodering en dekodeering lei by meertaliges tot versteuring. (Let daarop dat die Zoeloesprekende in sekere dele van die ondersoekgebied Afrikaans meestal as 'n derde taal moet leer). Van Wyk (1976:142) sê verder dat meertaliges hulle sekondêre tale beter in skrif as in klank gebruik en dat dieselfde versteuringsverskynsels nie altyd op dieselfde wyse by dieselfde spreker voorkom nie. Hy gee die voorbeeld van 'n Engelssprekende wat die /r/ van Afrikaans soms as 'n rolklank en soms as 'n wrywinglose kontinuant of 'n swak frikatief uitspreek. Dit is 'n gevolg van ontoereikend ontwikkelde vaardighede.

Op hierdie stadium wil ek kortliks verwys na die onderskeid tussen die tweede taal en derde of vreemde taal. Bley-Vroman (1990:5) sê:

Foreign language learning takes place where the language to be learned is not the native language of the society, i.e. learning English as a foreign language in Japan. Second language learning takes place in a country where the language is spoken, i.e. learning English as a second language in the United States. This difference in setting is of very great practical importance to teachers.

EF Kotzé 1994 gaan verder om die onderskeid tussen vreemde taal- en derde taal in die konteks van taalonderrig te maak. Volgens hom word 'n derde taal onderrig "in kontekste waar geleenthede tot toepassing van die verworwe taalkennis buite die klaskamer geskep moet word, hoewel die student nie die taal *ab initio* (d.w.s. as 'n vreemde taal) aanleer nie". 'n Vreemde taal, net soos 'n derde taal word volgens hom "in afhankelijkheid van spesiale geleenthede buite die klaskamer aangeleer. . . ., maar dan sonder enige bekendheid met dié taal of 'n variëteit daarvan." En omdat die studente by die Universiteit van Zoeloeland alreeds 'n variëteit van Afrikaans verwerf het, is Afrikaans vir hulle beslis geen vreemde taal nie.

Die term "tweede taal" sluit ook derde en vierde taal in. Die vraag ontstaan hier of Afrikaans in sekere dele van die ondersoekgebied nie 'n vreemde taal is nie (en dus volgens vreemdetaalbeginsels onderrig moet word). Is dit nie dalk 'n foutiewe aanname en beleid dat almal by die skole die tweedetaalsillabus wat vir Engelssprekende T2-leerlinge bedoel is, moet volg nie? Hierdie vraag is 'n reaksie op Bley-Vroman (1990:4) se kommentaar dat daar in die laaste dekade by onderwysowerhede die nosie ontwikkel het

that the same fundamental process controls both the child's learning of a first language and the adult's learning of a foreign language.

Hierdie gesigspunt kristalliseer, volgens Bley-Vroman, in die boek **Language Two** (Dulay, Burt and Krashen 1982: 20) en word gebruik in die basiese opleiding van 'n generasie tweedetaalverwerwingsnavorsers.

Bley-Vroman is egter van mening dat eerstetaalverwerwing en vreemdetaalaanleer twee verskillende prosesse is. 'n Kind het 'n ingebore taalverwerwingsmeganisme wat hom lei in sy verwerwing van taal. Daar bestaan die moontlikheid dat hierdie sisteem nie meer in volwassenes se vreemdetaalaanleer optree nie. As dit wel die geval is, is die werking daarvan gedeeltelik en onvolledig. Dit verklaar hoekom vreemdetaalaanleer gewoonlik 'n moeilike en meestal onsuksesvolle taak is. Hierdie siening word gewoonlik geassosieer met Lenneberg se "Critical Period Hypothesis". Volgens Bley-Vroman kan vreemdetaalaanleer vergelyk word met "...general adult problem-solving and not child language development".

Bley-Vroman bespreek tien grondliggende kenmerke van volwassene vreemdetaalaanleer, waarvan ek sommige hier wil uitlig. Eerstens is daar 'n merkwaardige tekort aan sukses of perfekte bemeestering van die vreemde taal. Dit, in teenstelling met eenvormige sukses in kinders, ondersteun nie die siening dat eerste- en tweede- of vreemdetaalaanleer dieselfde is nie.

Tweedens is volkome sukses by vreemdetaalaanleer uiters skaars of miskien buite die kwessie, veral wat betref "aksent" en die bekwaamheid om subtiële grammatikaliteitsoordele te maak. Dit is net so uitsonderlik soos volkome mislukking by eerstetaalverwerwing. Verder is daar onder volwassenes 'n wesenlike variasie in die mate van sukses of mislukking selfs wanneer ouderdom, blootstelling, ens. konstant gehou word. By eerstetaalverwerwing is daar geen sodanige variasie nie. Daar is ook variasie in die orde waarin die tweede taal verwerf word ("acquisition order") (Bley-Vroman 1990:8) en in aanleerstrategieë, bv. vermyding, raai, memorisering of spesifieke maniere om woordeskat aan te leer.

Daar is ook 'n variasie van doelwitte. Party aanleerders ontwikkel "gepidginiseerde sisteme" met rudimentêre grammatikale strategieë (devices), net genoeg om kommunikatiewe behoeftes te vervul. Ander beklemtoon grammatikale korrektheid ten koste van vlotheid. Nog ander het goeie uitspraak, maar 'n primitiewe grammatika. Sommige heg groot belangrikheid aan die hoeveelheid woordeskat; ander wil moedertaalvaardigheid bereik. Ander lyk trots op hulle uitheemsheid. Dit alles ondersteun die hipotese dat volwassene vreemdetaalaanleer 'n algemene probleemoplossingsproses is. Vir kinders word die "doel" deur die taalfakulteit bepaal, iets wat nie onder die beheer van die aanleerder is nie.

Askes voer redes aan hoekom T2 en T3 aangeleer word. Hy sê:

'n T3 word ... bewus aangeleer met 'n spesifieke doel, bv. om bepaalde naslaanwerke te kan raadpleeg, om kulturele, ekonomiese of sosiale redes, of om internasionaal te kan verkeer, ens. T3-onderdig het dus eintlik 'n beperkte gebruiksdoel en nut en wil nie die teikentaal volledig (leer) beheers nie (1989:1).

Oor T2 sê hy:

In hierdie geval besit die kind wat skool toe kom, geen noemenswaardige kennis van die klankstelsel en kernstrukture nie. Tog moet die basiese vaardighede van luister (met begrip), praat, lees (met begrip) en skryf in so 'n mate ontwikkel word dat hy die T2 sonder bewuste inspanning kan gebruik (1989:1)

Navorsing van bv. immigrante het bewys dat kinders die taal van die land goed aanleer, maar nie die volwassenes nie en dat tieners moedertaalvaardigheid bereik. Dit is in teenstelling met Lenneberg se siening dat puberteit die afsnypunt is vir taalaanleer. Volwassenes bereik 'n stadium van fossilerings na 'n bietjie sukses, waar ontwikkeling ophou en pogings om te verbeter, vrugtelos word. By kinders is daar geen fossilerings nie. Alle stadia van taalaanleer word deurgemaak. Die rede vir fossilerings is nog nie bekend nie.

Die kennisstelsels wat in die eerste taal geproduseer word, verskil van dié van die vreemde taal. Kinders het nie formele klasse nodig nie, terwyl by vreemdetaalaanleer formele instruksie en oefening nodig is. Kindertaalverwerwing maak nie gebruik van "negative evidence" nie (Bley-Vroman 1990:12), terwyl vreemdetaalaanleerders grootliks staatmaak op verbetering deur die onderwyser. Dit bewys dat hulle hipoteses het wat verkeerd bewys moet word.

Laastens word kindertaalontwikkeling nie deur affektiewe faktore soos persoonlikheid, sosialisering, motivering, houding, ens., beïnvloed nie, terwyl dit by volwassenes grootliks van toepassing is. (Let daarop dat Bley-Vroman die term "tweede taal" deur "vreemde taal" vervang.)

1.2 DOELWITTE MET DIE ONDERRIG VAN AFRIKAANS AS TWEDE TAAL

Aangesien hierdie studie betrekking het op leerlinge en studente in die (voormalige) Departement Onderwys en Opleiding wat Afrikaans aanleer, is dit raadsaam om 'n blik te werp op wat die Departement met die onderrig van Afrikaans as tweede taal in sy skole beoog³. Die doelstellings word voor in elke sillabus en in die Vakbeleid vir Afrikaans as Tweede Taal in die Sekondêre Skole (1983, 1987) genoem. In Februarie 1984 het 'n artikel in die onderwysblad Educamus verskyn, geskryf deur N. Viljoen (Indiensopleidingsentrum), waarin hy die ses doelstellings noem en bespreek. Hulle is:

- (a) Om die leerling te leer om Afrikaans vlot, suiwer en met vrymoedigheid te praat.
- (b) Om die leerling te leer om Afrikaans logies en korrek te skryf.
- (c) Om by die leerling 'n belangstelling in en liefde vir die Afrikaanse boek te kweek, sodat hy uit eie beweging Afrikaans sal lees.
- (d) Om die leerling te leer om die gesproke en geskrewe taal te begryp.
- (e) Om die leerling vertrouwd te maak met die basiese beginsels van die taalstruktuur (grammatika) as 'n middel tot die korrekte gebruik van die taal.
- (f) Om die leerling vir volledige burgerskap in ons tweetalige land (*sic*) voor te berei vir die eise van die volwasse lewe.

Die gewone volgorde waarin die verwerwing van taalvaardighede gerangskik word, is luister, praat, lees en skryf. In die vorige paragraaf het ons gesien dat die volgorde praat, skryf, lees en begrip (of luister?) is. Die vyfde doelstelling het betrekking op die leer van grammatika en nommer ses het ten doel die voorbereiding van die leerling vir "volledige burgerskap in ons tweetalige land". Hierdie afwyking van die erkende volgorde is 'n klaarblyklike oorsaak van 'n skeefgetrokke onderrigstrategie oor die afgelope jare.

In sy bespreking van die doelstellings sê Viljoen 1984:12:

3 Die oorgang na nuwe formele onderwysstrukture maak m.i. nie die beskouings in hierdie verhandeling t.o.v. die ou Departement se uitgangspunte by taalaanleer ongeldig nie.

Slegs deur voldoende mondelinge oefeninge te kry, sal die leerlinge leer om Afrikaans vlot, suiwer en spontaan te praat Vir die onderwyser impliseer dit ook dat hy moet waak teen foutiewe uitspraak en verkeerde woordgebruik.

Paragraaf 2.3 van die Vakbeleid vir Afrikaans as Tweede Amptelike Taal in Sekondêre Skole (1987:2) onder die opskrif "Vertolking van die Sillabus" lui:

Van die leerling wat die sekondêre skool betree, kan verwag word om reeds met begrip te kan kommunikeer: hy moet Afrikaans goed kan verstaan, lees, praat en skrywe."

Paragraaf 2.3.1, waarin hy luister en praat bespreek, lui onder andere:

Omdat luister so 'n belangrike aspek van taalonderrig is, moet die onderwyser altyd in gedagte hou dat sy uitspraak, intonasie, beklemtoning van lettergrepe suiwer en korrek moet wees, want wat die leerling hoor, sê hy self, of hy skryf dit ... Sulke aspekte soos korrekte uitspraak, woordorde, intonasie en taalsuiwerheid moet met stelselmatige, doelgerigte drillwerk deeglik by leerlinge ingeskerp word ... Elke les moet met 'n spesifieke doel voor oë gegee word: elke les moet geskoei word op die beginsel van die bevordering van Afrikaans as gebruikstaal, wat tog die uiteindelijke doelwit van hierdie sillabus is. (bl.3)

Volgens die sillabus moet die volgende aspekte behandel word: spelling, uitspraak, woordsoorte in alledaagse sinstrukture, bou van enkelvoudige en saamgestelde sinne en woordorde.

Paragraaf 2.3.4 van die Vakbeleid 1987:4 sê onder andere die volgende oor "Praat en Skryf":

Afrikaanse taalstudie in al sy fasette is bedoel om die leerling só toe te rus dat hy die taal sonder moeite sal kan gebruik. Dié afdeling van die sillabus is gegrond op die beginsel dat Afrikaans as lewende taal aangeleer sal word, m.a.w. die benadering is suiwer informeel. Taal moet in konteks geleer word.

Die leerling moet dus in die skool leer om Afrikaans prakties te gebruik en om dié rede moet die onderwyser sorg vir oorvloedige oefening in taalgebruik ...

Die onderwyser word weereens daaraan herinner dat slegs suiwer en alledaagse Afrikaans gebruik moet word ...

Oor die korrektheid van sinsbou moet volgens die Vakbeleid spesifiek aandag aan woordorde gegee word. Wat die leerling skryf, moet

duidelik ... wees, m.a.w. verstaanbaar. Dit moet eenvoudig wees en die taalgebruik moet korrek wees. (bl.5)

Oor taalsuiwerheid sê die Vakbeleid:

Die taal wat die leerling in die sin gebruik, moet redelik vry wees van onsuiverhede, anders gaan hy dit moeilik vind om korrekte en verstaanbare sinne te skrywe. (bl.5)

In die vorige aanhalings kom die woorde "suiwer, foutiewe verkeerd, korrek, prakties, informeel, kommunikeer, gebruikstaal" dikwels voor. Dit is waar dat die uiteindelijke doel van tweedetaalonderrig kommunikasie is en dit vind plaas wanneer 'n boodskap op 'n verstaanbare manier oorgedra word, al is die woordorde nie korrek nie en al is dit nie "redelik vry ... van onsuiverhede" nie. Die groot vraag nietemin is: Watter standaard word toegepas by die bepaling van wat korrek en foutief is? Is dit T1-, T2- of T3-standaarde?

Wanneer word die stadium van "korrektheid" en "suiwerheid" by T2-aanleer bereik? Is dit werklik haalbaar? As die Onderwysdepartement se mikpunt T1-"korrektheid" en "suiwerheid" is, dan is dit nie altyd haalbaar nie, as gevolg van 'n tekort aan moedertaalsprekers wat Afrikaans as T2 onderrig. Waarskynlik sal dit selfs binne vyf jaar nog nie moontlik wees dat die meeste skole oor moedertaalsprekers sal beskik nie.

Tweedetaalaanleerders begaan foute wat teruggevoer kan word na wat tradisioneel moedertaalversteuring genoem word, maar wat eintlik in twee verbandhoudende prosesse verfyn kan word, nl. taaloordrag en aanpassingstrategieë. Dit staan bekend as die intertaalstadium.

Thus, the concept of interlanguage (IL) might better be understood if it is thought of as a continuum between L1 and L2 along which all learners traverse. At any point along the continuum the learner's language is systematic i.e. rule-governed and common to all learners, any difference being explicable by differences in their learning experience. (Larsen-Freeman 1992:60)

Larsen-Freeman sê verder dat dit nie altyd waar is dat 'n T2-aanleerder die taal beter sal beheer hoe langer hy daaraan blootgestel word nie. Sy noem dat dit miskien is soos Corder voorstel

that once the language learner's IL grammar is sufficiently developed to enable the learner to communicate adequately for his or her purposes, the motivation to improve wanes. (*idem*)

Bley-Vroman 1990:9-10 is ook van dieselfde opinie. Hierdie verskynsel word fossilerings genoem.

Die punt wat gemaak kan word, is dat die Vakbeleid 'n verouderde siening is van hoe taal geleer behoort te word. In teenstelling met wat die Departement verwag, is daar 'n taalwerklikheid op skool wat negatief én positief beoordeel kan word. Die negatiewe oordeel berus op die vergelyking van die leerling se taal met wat die owerheid verwag, soos bv. die voorbereiding vir "volledige burgerskap in ons tweetalige land." Aan die ander kant is die feit dat daar substansiële variëteite van Afrikaans is in die skole in KwaZulu en DOO-skole van Natal met meer as een miljoen sprekers van Afrikaans met gemeenskaplike kenmerke.

Eensyds is daar bloot intertaalkenmerke wat fluktureer en onstabiel is en andersyds vaste, stabiele kenmerke as gevolg van herhaalde gebruik, selfs deur onderwysers as model voorgehou.

Dus kan daar bv. onderskei word tussen 'n standaard- én 'n nie-standaardvorm van Afrikaans, en erkenning kan verleen word aan die bestaan van 'n intertaalvariëteit. Die leerplan kan so opgestel word dat die intertaal gedestigmatiseer word en dat hy vir informele situasies of pragmatiese gebruikssituasies aanvaar word; dat daar minder waarde geheg word aan formeel preskriptiewe taaleienskappe, ter wille van doeltreffende kommunikasie. By briewe, opstelle, ens. kan die benadering tog formeel wees, maar selfs daar behoort onderskei te word tussen formele standaard- en informele standaardtaal.

In die Gespreksdokument: Nuwe Sillabusse Vir Afrikaans 1992 (bl.2) word twee verskuiwings genoem in die nuwe benadering tot die onderrig van Afrikaans. Hulle is 'n beweging

- (a) weg van 'n akademiese, gefragmenteerde taalonderrig-benadering na 'n mensgerigte benadering waarin die fokus is op interaksie van individue met hulleself en met hulle leëwêreld, wat ander mense insluit.
- (b) weg van 'n benadering wat slegs "korrekte" Standaardafrikaans erken na 'n benadering wat die diversiteit van Afrikaans binne die hele taalgemeenskap erken.

Die algemene doelstelling met die onderrig van Afrikaans is "die ontwikkeling van leerlinge se kommunikatiewe vermoë tot sinvolle en betekenisvolle interaksie" (Gespreksdokument 1992:5). Onder opmerking 3 (bl. 9) word gepraat van 'n moontlike differensiasie tussen "basiese", "gewone" en "gevoorderde" Afrikaans. Dit is myns insiens 'n aanvaarbare indeling, want leerlinge leer die taal vir verskillende doeleindes.

Die een punt waarmee ek nie akkoord gaan nie, word onder "Taalgebruikbehoefte" op bl. 2 van dieselfde dokument genoem:

Die benadering wat in hierdie gespreksdokument voorgestaan word, gaan van die veronderstelling uit dat sogenaamde eerste-, tweede- en derdetaalonderrig op dieselfde teoretiese grondslae, rasionaal en breë vakdoelstelling berus."

Ek stem eerder saam met Bley-Vroman (1990:4) wanneer hy sê dat by tweede- en derdetaalaanleer

the learner has knowledge of one language and a powerful system of problem-solving skills ... the innate system which guides child acquisition no longer operates in adult foreign language learning ...

In die Besprekingsdokument (1993, bladsye ongenommer) word daar weer gepraat oor die interaksionele benadering by die onderrig van Afrikaans. Dit is nogtans interessant om op te merk dat die vier taalvaardighede in die volgorde praat, skryf, luister en lees staan i.p.v. luister, praat, lees en skryf. In par. 1.3.2 van die dokument, onder die opskrif "Verskeidenheid", word

genoem dat daar 'n groot versameling soorte Afrikaans is wat op grond van die sosiale verband onderskei word en hier word registers (groeptale), verskille in sosiale groepering, Standaardafrikaans en die Afrikaans van vreemdtaliges genoem. Verder word daar gesê:

In die voorgestelde benadering behoort die onderrig van Standaardafrikaans steeds groot aandag te geniet, al word die belang van hierdie soort Afrikaans gerelativeer deurdat 'n heelwat groter spektrum van tipes Afrikaans aan die orde kom.

1.3 STANDAARD- EN NIESTANDAARDAFRIKAANS

Van Rensburg sê in Claassen & Van Rensburg (1983:26-34) dat

"Standaardafrikaans 'n idealisering is van hoe Afrikaans deur sy toonaagewende sprekers gepraat en geskryf behoort te word."

Dit is volgens hom die Afrikaans wat aan geïnstitusionele instellings gekoppel word - die Afrikaans wat in die Kerk en die Skool gehoor behoort te word, van verhoë af, in die Staatsdienskantore, in kultuurliggame, ens. Dit is ook

"die Afrikaans wat in goedversorgde koerante behoort te staan en in die meeste boeke wat Afrikaanslesers toegelaat word om te lees." (*ibid*)

Maar hierdie ideaal word nie deur Afrikaanssprekers of sprekers van ander tale bereik nie; daarom is daar ook niestandaardvorme van taal. 'n Ander punt om in gedagte te hou is dat geen spreker se taal tot slegs een vorm beperk word nie - of dit standaard- of niestandaardtaal is. Selfs by moedertaalsprekers is daar wisseling tussen formele en informele taalgebruik.

In teenstelling met Van Rensburg sê A.E. Coetzee (1982:277):

Die standaardtaal is dus, soos reeds gemeld, 'n realiteit. Dit is taal met inherente variasie wat dinamies is, omdat dit voortdurend onderhewig is aan verandering in samehang met normveranderinge.

Afrikaans is gestratifiseerd: Daar is formele én informele Standaardafrikaans. Woorde soos "olraait", "worrie", ens., word bv. deur die Taalkommissie vir opname oorweeg as voorbeelde van Omgangsafrakaans (persoonlike mededeling). Vir J. de Rooij, die hoofredakteur van die Algemene Nederlandse Spraakkunst, is Standaardnederlands "die Nederlands waarmee 'n mens oral teregkom. Dit is nie die vorm wat net aan 'n bepaalde register verbonde is nie; dus nie net aan 'n bepaalde styl, soos die skryftaal of spreektaal nie, nie net in 'n bepaalde gebied voorkom of deur 'n bepaalde groep gebruik word nie." (TvG 1991:277) [vertaling deur A.E.Coetzee] (Sien skematiese voorstelling van A.E. Coetzee se standaard- en niestandaardtaalspektrum.) – Bylae 1.

Wat Afrikaans betref, is in die verlede met die begrip "standaardvariëteit" die moedertaalvariëteit van sekere blanke sprekers bedoel en sprekers van ander variëteite is deur die politieke stelsel van voor 1990 tot niestandaardsprekers gedegradeer.

Een van die niestandaardvorme wat hier hoogs ter sake is, is Swartafrikaans. Van Wyk (1983:163) meld dat Swartafrikaans 'n tipiese vorm van Afrikaans is wat deur Swartes gepraat word en sodanig van Standaardafrikaans afwyk dat dit moeilik verstaanbaar is vir diegene wat nie daarmee vertrou is nie. Die afwykings wat daarin voorkom, is die resultaat van versteuring deur 'n Afrikataal, in hierdie geval Zoeloe. Dis belangrik om op te merk dat Swartafrikaans nie 'n homogene sisteem is nie. Dit varieer van persoon tot persoon, van plek tot plek en van situasie tot situasie. Omdat Afrikatale onderling verskil, word Afrikaans verskillend versteur in die mond van Swartafrikaanssprekers met verskillende moedertale.

Dit kan gesê word dat die einddoel met die onderrig van Afrikaans in hierdie geval kommunikasie met moedertaalsprekers is; daarom word die moedertaalvariëteit as teiken voorgestel. Maar watter moedertaalvariëteit moet dan geselekteer word om as realistiese teiken te dien vir aanleerders wie se moedertaal Zoeloe is? Wat word eintlik met "Afrikaans" bedoel? Grobler (1990:9) sê Afrikaans moet gesien word as

a collective noun depicting a number of varieties or dialects which can be distinguished historically and geographically. The most important varieties are Cape Afrikaans (originally the Afrikaans of the slaves), Orange River Afrikaans (originally the Afrikaans of the Khoi), and Eastern Frontier Afrikaans (originally the Afrikaans of the Vryburghers and cattle-farmers). Standard Afrikaans is based on Eastern Frontier Afrikaans, the use of which expanded to the Orange Free State and the Transvaal.

Volgens 'n brosjure gebaseer op die 1980-sensus en opgestel deur die ATKV in samewerking met die RGN, beskou 5 miljoen Suid-Afrikaners Afrikaans as hulle moedertaal:

2 551 340 of 57% van alle blankes
 2 297 011 of 85% van alle bruines
 81 099 of 0,4% van alle swartes en
 10 254 of 1,3% van alle Asiërs

Dit is die primêre taalgemeenskap. Daar is ook die sekondêre taalgemeenskap wat 8 miljoen beslaan; hulle is nie-moedertaalsprekers wat die taal vir sekere doeleindes gebruik.

Kroes (1979:28-29) verwys na die navorsingswerk van die Eenheid vir die Onderrig van Afrikaans aan die RAU. Die Eenheid het onder meer gekyk na die gebruiksvaardigheid van die Swart onderwyser, na sy onderrigtegnieke en oor die algemeen na die taalaanleersituasie in Swart skole en Opleidingskolleges sover dit Afrikaans betref. Ook die jongste verwikkelinge sover dit die medium van onderrig betref, het aandag geniet.

Hy verwys verder na die verskillende soorte Afrikaans waaraan die jong Swart leerling en trouens ook die volwassene blootgestel word.

Die eerste soort noem hy "die Afrikaans wat hy van sy onderwyser hoor, dus die Afrikaans van die klaskamer" (Kroes 1979:29). Dit verskil radikaal van die Afrikaans wat in die Afrikaanse samelewing as aanvaarbaar beskou word. Die verskil is fonologies, sintakties en semanties en word deur moedertaalversteuring veroorsaak en die feit dat die meeste Swart onderwysers se kwalifikasies uit 'n standaard 8-sertifikaat en onderwysdiploma of selfs minder bestaan het. Ongelukkig kon die Departement van Onderwys en Opleiding se Indiensopleiding op Mamelodi naby Pretoria slegs 300 uit die meer as 80 000 onderwysers bereik. (Onderwysers het by hierdie Indiensopleidingsentrum een week op 'n keer deurgerbing en is deur vakdeskundiges onderrig.)

Verder hoor Swart leerlinge ook 'n ander vorm van Afrikaans in die strate of op speelgronde. Dis Tsotsitaal of Flaaitaal, "n soort sterk afwykende slang wat veral onder jongmense aan die Witwatersrand gehoor word" (Kroes 1979: 30). Dit kan gesien word as beide sosiale omgangaal onder Swartmense, en tussen Swart mense en Kleurlinge onderling.

Derdens kry ons die taalgebruik tussen Swart arbeiders en Blanke Afrikaanse werkgewers en voormanne. Dis 'n "geradbraakte" of "verminkte" Afrikaans. Dit word ook "gepidginiseerde Afrikaans" genoem. Dis asof die werkgewer stereotipes aan die Swartman se gebruik van Afrikaans toeken wat hy dan opneem in sy eie taalgebruik (Kroes 1979:31).

Die vierde is "die min of meer korrekte model wat hy dalk oor die radio in 'n advertensie mag lees, of die enkele keer wanneer hy die voorreg mag smaak om in sy kontak met Afrikaners na goeie Afrikaans te kan luister" (Kroes 1979:31-32). Dit vorm 'n baie klein persentasie van werklike blootstelling aan Afrikaans.

Laastens kry ons die sogenoemde "Buskruitafrikaans": "die stortvloed skelwoorde waarmee so baie Afrikaners op boupersele of in fabriek met hulle Swart kollegas 'kommunikeer'" (Kroes 1979:32). Dit het 'n negatiewe houding op die Swartman se houding teenoor Afrikaans.

1.4 VERSPREIDING VAN AFRIKAANS EN ENGELS IN DIE ONDERSOEKGEBIED

Volgens die 1991-sensus is Afrikaans in daardie jaar deur 5 119 169 mense (of 19,4% van die Suid-Afrikaanse bevolking) as moedertaal gepraat. Die getalle sluit Asië, Kleurlinge en Blankes in. In die Wes-Kaap is daar streke met meer as 80% Afrikaanssprekers. Die Kaapse Skiereiland, Sentraal- en Oos-Kaap, sowel as die Noordoos-Kaap het tussen 20,1% en 80% Afrikaansmoedertaliges. Dieselfde persentasie geld vir Bloemfontein en die suidwestelike Vrystaat. In die res van dié provinsie is daar minder as 20% moedertaalsprekers van Afrikaans. Vir die hele Natal is dit tussen 0,1% en 20%, behalwe Newcastle, wat tussen 20,1% en 40% het. Die Transvaal het meestal minder as 20% moedertaalsprekers van Afrikaans, behalwe 'n paar streke in Wes- en Suid-Transvaal, en wes van Pretoria, wat tussen 20,1% en 40% het. Pretoria het tussen 40,1% en 60%.

Engels word deur 3 051 742 mense as huistaal gepraat. Dit sluit Asië, Swartes, Kleurlinge en Blankes in. 'n Hoë konsentrasie Engelssprekendes word in die Kaapse Skiereiland en die

Gauteng-gebied (tussen 0,1% en 60% en die Durban-Pinetown-gebied (tussen 20,1% en 80%) aangetref. In vergelyking met ander provinsies is die konsentrasie Engelssprekendes in Natal ook hoër. 'n Belangrike uitvloeisel van hierdie situasie is dat 'n Zoeloeleerling se Afrikaans deur sowel Zoeloe as Engels verstuur sal word. (Sien kaart verspreidingskaart van Afrikaans in S.A. Grobler 1990:13) – Bylae 2.

Uit bostaande statistiek blyk dat Afrikaans eintlik 'n derde taal is vir baie mense in Natal, veral vir die ondersoekgroep wat die taal volgens T2-doelstellings moet aanleer.

Prof. H. Kroes, voormalige Hoof van Taaldiens van die RAU, sê in sy referaat "Het Afrikaans praktiese waarde vir ons Swart gemeenskap?" (16 Oktober 1979):

Dit is so dat veral in die oostelike dele van ons land en ook in die groot stede, Engels die taal is wat beide onderwysers en leerlinge die beste verstaan. Dit sou dus verkeerd wees om Afrikaans af te dwing in gemeenskappe soos Suid-Natal of Soweto. Daar is talle skole in die Wes-Vrystaat of in Westelike streke van Transvaal of Noordwes-Kaap waar nóg die leerling nóg die onderwyser Engels goed magtig is. Aan die einde van lesse wat in Engels saangebied is, het die leerlinge gevra dat dit in Afrikaans herhaal word (Kroes 1979:34).

1.5 SOSIOLINGUISTIESE NAVORSINGSTERREINE

Hudson (1980:8-11) noem ses punte wat o.a. deur sosiolinguiste nagevors word:

- (a) Die eerste is om te kyk na die manier waarop die taal van die onderdrukker verander wanneer dit deur die onderdrukte gepraat word. In plaas van onderdrukker en onderdrukte kan daar ook gepraat word van ryk en arm of opgevoed en onopgevoed. Hier kan verwys word na hoe Afrikaans in die mond van die Zoeloesprekende leerling verander.
- (b) Die tweede punt is taalveranderings wat met sosio-ekonomiese veranderings gepaard gaan. In ons geval sal die Afrikaans van die leerlinge in stedelike gebiede vergelyk word met dié van leerlinge van plattelandse gebiede.
- (c) Derdens word daar gekyk na taalkontak en die manier waarop lede van 'n spraakgemeenskap 'n ander taal beskou, m.a.w. hulle houding teenoor so 'n taal.
- (d) Vierdens word ondersoek of 'n taal 'n hindernis kan wees vir sy sprekers, bv. of kennis al dan nie van Afrikaans 'n hindernis vir Zoeloesprekende kinders kan wees wanneer hulle wil voortgaan met hulle opleiding.
- (e) In die vyfde plek word gekyk na taalnorme, bv. watter variëteit van Afrikaans word as standaard beskou?

- (f) Laastens word gekyk na hoe die taalverwerwingsproses van die kind deur sy sosiale omgewing beïnvloed word, bv. die feit dat party van die leerlinge in die ondersoekgebied geen blootstelling aan Afrikaans buite die klaskamer ervaar nie.

1.6 ENKELE SOSIOLINGUISTIESE ONDERSOEKE BUITE SUID-AFRIKA

In 1945 het C Fries ondersoek ingestel na die moontlikheid van kontrastiewe taalanalise binne die sosiale konteks. Uriel Weinreich het in *Language in Contact* (1968:111) 'n studie gemaak van moeder- en vreemdetaalversteurings in Switserland tussen 1949 en 1950. Sy navorsingsmetode was dié van persoonlike waarneming en die resultaat het getuig van wye teoretiese kennis en insig. Suiwer tradisionele linguistiese metodes is gebruik, in teenstelling met die latere gebruik van dataversamelingsmetodes soos in die sosiologie gebruik. Hy was bekommerd dat taalsosioloë nie hulle bevindinge en metodes op die gebied van taalgebruik toegepas het nie, alhoewel ekstralinguistiese faktore 'n belangrike rol in taalgebruik speel. J.A. Fishman het in 1968 in New York 'n ondersoek onder die Puerto Ricane bo 13 jaar onderneem en die invloed van ekstralinguistiese faktore bestudeer. In 1966 het William Labov 'n ondersoek oor die Substandaardengels van Negers volgens hulle sosiale stratifikasie onderneem en en bewys dat spraakverskille binne 'n taalgemeenskap juis sistematies korreleer met sosiale verskille. Soortgelyke ondersoeke is in 1969 deur Walter A. Wolfram en Shuy, Riley en Trudgill onderneem. In 1962 het R.F. Salisbury navorsing gedoen oor tweetaligheid en linguistiese verandering, maar daar kon nie tot enige gevolgtrekkings oor wedersydse taalversteuring gekom word nie. (Kotzé 1977:9)

1.7 ONDERSOEKE IN SUID-AFRIKA MET 'N SOSIOLINGUISTIESE INSLAG

In 1976 verskyn A.L. Mawasha se doktrale verhandeling "The Teaching of English as a second language to North Sotho-speaking children in the Junior Secondary School with Special Reference to Oral Communication - an empirical study". Die ondersoek het sewe tekortkominge by die doserende personeel van sekondêre skole openbaar:

- (a) Indien een graadkursus in Engels as minimum vereiste vir die onderwyser op sekondêre skool beskou word, dan is meer as 70% van die onderwysers wat by die ondersoek betrek is, ontoereikend gekwalifiseer vir hulle poste. As hierdie bevinding na alle Swart skole veralgemeen word, kan die gevolgtrekking gemaak word dat die meerderheid Engels-onderwysers nie voldoende gekwalifiseer is nie.
- (b) Meer as 45% van die onderwysers in die ondersoek is eintlik vir die primêre skool opgelei en nie vir die sekondêre skool nie.
- (c) Meer as 60% van die onderwysers in die ondersoek beskou nie die onderrig van mondelinge Engels as van die hoogste belang nie. Dit mag die rede wees vir die hoë voorkoms van foutiewe Engels by Swart skole deur die hele land.

- (d) Die laerskoolonderwysers is beter gekwalifiseer vir hulle poste as sekondêre skoolonderwysers.
- (e) Slegs 10% van die laerskoolonderwysers het gemeen dat die onderrig van mondelinge Engels belangrik is.
- (f) A.g.v. gebrek aan Engelsmoedertaalonderwysers om Engels te onderrig (as gevolg van die toenemende skoolbevolking), moet daar op nie-moedertaalsprekers staatgemaak word.
- (g) Daar is 'n groot tekort aan relevante literatuur om die probleem op te los.

In dieselfde jaar publiseer R.M.Klopper 'n magisterverhandeling getitel "Sosiaal gestratifiseerde taalgebruik in die Kaapstadse Kleurlinggemeenskap - 'n fonologiese ondersoek" waarin hy onder andere bevind

- (a) dat sosiale faktore soos geloofsverband, status en ouderdomsverskil 'n duidelike invloed op die taalgebruik van die Kaapstadse "Kleurling" uitoefen
- (b) dat die taalgebruik van Christen-Kleurlinge in die algemeen vinniger in die rigting van Standaardafrikaans evolueer as dié van Moslem-Kleurlinge, en dié van jongmense vinniger as dié van middeljariges, veral in die geval van Moslem-jongmense
- (c) dat sosiaal gestratifiseerde taalgebruik die produk is van sosiale druk van "Kleurlinge" in die hoër klasse (omdat hulle hulle met die lewenstyl van die Blankes identifiseer) sowel as sosiale druk van onder van Arbeidersklas-"Kleurlinge", wat hulleself weens hulle getaloorwig en hulle lydelike verset teen "Kleurlinge" van die hoër klasse laat geld; en
- (d) dat wisselwerking tussen sosiale druk van bo en van onder die evolusietempo van "Kleurling"-Afrikaans (saam met analogiewerking, ontlening en doelbewuste woordskeppinge) veranderinge in die tale van geïndustrialiseerde gemeenskappe beïnvloed.

B.B. Mfenyana het in 1977 die verhandeling "Isi-Khumusha nesiTsotsi: The Sociolinguistics of School and Town Sintu in South Africa (1945-1975)" gepubliseer waar hy skepties is oor die gebruik van die woord "Bantoetale" vir die Swart tale wat in Suider-Afrika gepraat word. Hy steun ook nie die neiging om Swartafrikaans te ontmoedig ten gunste van "suiwer of Hoog-Afrikaans" nie (Mfenyana 1977:85). Hy voel dit sou 'n oorreaksie wees.

In 1977 sien ons die verskyning van E.F. Kotzé se M.A.-verhandeling "n Sosiolinguistiese ondersoek na sintaktiese, morfologiese en leksikale afwykings in die Afrikaans van Xhosas" wat bedoel is om 'n "verteenwoordigende beeld van die Swartman se gebruik van Afrikaans" te wees, aangesien "die Xhosas ongeveer 'n kwart van die Bantoebevolking van die land uitmaak" (Kotzé 1977:11). Die teikengroep van meer as 15 miljoen mense is verminder tot 7,5 miljoen deur slegs persone tussen 15 en 54 jaar by die ondersoek te betrek. Daar is dus

"gekonsentreer op die kultureel en ekonomies aktiewe sektor van die bevolking" (Kotzé 1977:15). Vir die doeleindes van hierdie ondersoek is dit interessant om op te merk dat Kotzé op linguistiese vlak die vermoë tot korrekte strukturering as grammatikale en leksikale versteuring gediagnoseer het. Dit kan na die moedertaal en selfs na Engels teruggevoer word.

In N.L. Nkatini se "Die Afrikaansvaardigheid van 'n proefgroep Tsongas - 'n sosiolinguistiese studie (1978)" toon hy aan dat die respondente se Afrikaans in 'n baie groot mate uitgangstaalpatroonordrag verteenwoordig en terselfdertyd 'n "gebrekkige leersituasie ten opsigte van Afrikaans openbaar" (Nkatini 1978:152).

In sy doktorsale verhandeling "Variasiepatrone in Maleier- Afrikaans" (1983) het Kotzé die volgende bevindings gemaak:

1. "Die taalgebruik van enige taalgemeenskap is volgens groepspesifieke maatstawwe sosiaal en stilisties gestratifiseer op fonologiese en grammatiese vlak." (bl. 202)
2. "Taalveranderingstendense kan uit variasiepatrone afgelei word." (bl. 202)
3. "Taalpragmatiese faktore beïnvloed die frekwensie van kwantifiseerbare linguistiese korrelate van situasie- en stylverskuiwing." (bl. 203)
4. "Die aanspreksisteme van taalgemeenskappe is 'n linguistiese weerspieëling van die sosiale norme wat die hiërargiese struktuur van die gemeenskap bepaal." (bl. 203)

In dieselfde jaar is R.M.Klopper se doktorsale skripsie, gebaseer op sosiolinguistiese navorsing en getitel "Kaapse Afrikaans" by die Universiteit van Pretoria goedgekeur waarin hy soortgelyke resultate verkry het as in sy 1976-ondersoek. Nog 'n ondersoek in 1983 was Jan Vorster se "Aspects of the Acquisition of Afrikaans Syntax", 'n doktorsale verhandeling, waar ouderdomshomogene driekindgroepe van 23 tot 35 maande geanaliseer is om die doeltreffendheid van parafrasering as 'n metode vir die beskrywing van taalverwerwing te bepaal (Vorster 1983:xiii) en om taalpraktisyns van inligting oor die verwerwing van Afrikaans te voorsien. Volgens Vorster is die voordeel van hierdie metode dat dit 'n objektiewe en gekontroleerde vergelyking tussen min of meer standaardvorme van taal moontlik maak. Die sentrale hipotese is afgelei van die aanname van Greenfield en Smith (1976) dat volwassenes en kinders die manier waarop hulle die wêreld sien, op soortgelyke maniere uitdruk. Die bevindinge was dat taalverwerwing in sekere gevalle nie varieer nie, terwyl dit in ander gevalle varieer of dat die verwerwing van sekere kategorieë hiërargies is, terwyl dit vir ander kategorieë liniêr lyk.

David Sandile Gxilishe het in 1987 verslag gedoen van sy navorsing oor "Oral Proficiency in Xhosa as a Second Language", wat ten doel gehad het om die onderrig, aanleer en evaluasie van leerlinge wat Xhosa op Senior Sertifikaat-, Hoërgraad- en Standaardgraadvlak in die Kaapse Onderwysdepartement te ondersoek. Om hierdie doel te bereik, is die Xhosa kommunikatiewe sillabus sowel as die riglyne vir mondelinge evaluering wat deur die Departement voorgestel is, deeglik ontleed. 'n Alternatiewe benadering tot die toetsing van mondelinge vaardigheid in Xhosa word voorgestel. Die aanbevelings was dat daar meer

kontak moet wees met Xhosasprekende mense (die teikengroep) en dat onderrig leerlinggesentreerd moet wees.

1.8 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is daar gepoog om te verduidelik wat met die term "versteuring" bedoel word en ook gekyk na die verskillende soorte versteurings wat onderskei kan word. Daar is ook gewys op die onderskeid tussen tweede taal, vreemde taal en derde taal. Vervolgens is daar gekyk na die uitgespelde doelwitte met die onderrig van Afrikaans op skool en gewys op wat eintlik met Afrikaans bedoel word. Die verskil tussen Standaard- en Niestandaardafrikaans en die verspreiding van Afrikaans en Engels in die ondersoekgebied is ook bespreek. Daar is ook gekyk na sosiolinguistiese probleme en sosiolinguistiese ondersoeke binne en buite Suid-Afrika wat verband hou met temas wat in hierdie verhandeling aangesny word. In Hoofstuk 2 word die doel van hierdie ondersoek, die navorsingsmetodologie en metode van dataverkryging bespreek.

HOOFSTUK 2

METODOLOGIE

2.1 DIE DOEL VAN HIERDIE ONDERSOEK

Die doel van hierdie ondersoek is:

- (a) om deur 'n kontrastiewe studie te bepaal watter rol deur versteuring gespeel word by
 - (i) Respondente wat relatief meer blootstelling aan Afrikaans gehad het, bv. senior sekondêre leerlinge en
 - (ii) dié wat relatief minder blootstelling aan die taal gehad het bv. junior sekondêre leerlinge
- (b) om vas te stel of daar 'n verskil is tussen die Afrikaans van respondente wat in meer geïndustrialiseerde gebiede woon en dié van respondente in minder geïndustrialiseerde gebiede.

2.2 NAVORSINGSMETODOLOGIE

'n Kwantitatiewe metodologie is gevolg. Dit word soos volg deur Larsen-Freeman beskryf:

A quantitative study ... is best typified by an experiment designed to test a hypothesis through the use of objective instruments and appropriate statistical analyses. (1992:11)

Sy noem ook "cross-sectional studies", waar

the linguistic performance of a larger number of subjects is studied, and the performance data are usually collected at only one session. Furthermore, the data are usually elicited by asking subjects to perform some verbal task, such as having subjects describe a picture." (1992:12)

Norval (1984:21) noem die kwantitatiewe benadering

Deskriptiewe of beskrywende navorsing wat daarop gemik is om die navorsingsobjek en eienskappe daarvan deeglik te beskryf ...

Hierdie navorsingstrategie is verkieslik vir hierdie ondersoek, want dit kan veralgemeen word. Die kwalitatiewe ondersoek word gekenmerk deur die feit dat die navorser geen hipotese wil uittoets nie; hy wil net waarneem en gedurende sy waarneming kan die data verander

(Larsen-Freeman 1991:11). 'n Voorbeeld van kwalitatiewe navorsing is waar die taalontwikkeling van 'n sekere persoon oor 'n sekere tydperk waargeneem word. Die klem hier is op die **proses** wat plaasvind en omdat net een persoon waargeneem word, kan die bevindings nie veralgemeen word nie (Larsen-Freeman 1991:11).

2.3 METODE VAN DATAVERKRYGING

2.3.1 Vraelyste

- (a) 'n Hoofvraelys wat gebaseer is op dié opgestel deur die RGN (Projek TL 10) is gebruik, waar respondente inligting moes verskaf oor die tale waaraan hulle voorkeur gee in verskillende sosiale situasies en ook in die media; hulle biografiese besonderhede en hulle houding teenoor ander taalgroepe. Dit is gedoen met die doel om te bepaal of Afrikaans onder die respondente 'n T2 of T3 was en om te sien of hulle houding teenoor Afrikaans positief of negatief was.

2.3.2 Opnames

Daar is eers verduidelik hoe die opname gemaak sou word. Daarna is die respondent gevra om die volgende verbale take uit te voer:

- (a) die respondent is gevra om 'n lys van sestien woorde hardop te lees. Die woorde was:

lelik	mooi
neus	hand
tong	gawe
natuur	'n
kinders	mandjie
venster	tafel
toebroodjie	laerskool
vurk	nat

Die woorde is spesifiek gekies om die volgende taalverskynsels te toets: nasalering, ronding, neutrale klanke, assimilasië, ontstemming en lang en kort vokale.

- (b) 'n Reeks van agt prente is aan die respondent getoon en hy/sy is gevra om die prente te bekijk en 'n storie daarvoor te vertel, verkieslik van bo na onder en van links na regs. – Bylae 3.
- (c) Hy/sy is gevra om oor die volgende onderwerp te praat: "Wat sal jy maak as jy vyfhonderd rand kry?"

- (d) Hy/sy is laastens gevra om 'n monoloog van plus minus twee minute in Afrikaans te lewer oor 'n onderwerp van sy/haar eie keuse. Indien die respondent nie aan 'n geskikte onderwerp kon dink nie, is 'n paar onderwerpe gesuggereer, bv. lewensgevaarlike situasies, drome, misdaad, skoolherinneringe, stokperdjies, speletjies van kinders en godsdiens. (Webb 1983:233)

Die opname is gestruktureer om geleentheid te gee vir die gebruik van 'n formele en informele styl. Al die inligting wat op hierdie manier verkry is, is op band vasgelê en is fonologies, morfologies, sintakties en leksikaal ontleed.

2.3.3 Struktuur van onderhoud en vraelys

Norval 1984:51 het die volgende te sê oor die volgorde van vrae in 'n opname:

Die volgorde van items in 'n opname behoort volgens Warwick en Lininger (1975:148) die verwagtings, logika en beperkings van beide die respondent en die onderhoudvoerder in ag te neem. In terme van die respondente moet sy belangstelling geprikkel word en die persoon moet gemotiveer word."

Aangesien hierdie ondersoek op leerlinge in die besonder afgestem is, is die vraelys so opgestel dat die gesprekstema binne hulle ervaringswêreld val.

Dieselfde beginsel is deur Kotzé in sy ondersoek gevolg toe hy besluit het om sy ondersoekgroep tot die Moslemgemeenskap in die Kaapse Skiereiland te beperk. Hulle was nl. bereid

om met groot openhartigheid teenoor 'n buitestaander oor kultureel-religieuse sake 'n gesprek te voer, 'n faktor wat die verkryging van relatief groot hoeveelhede omgangstaaldata (vernacular data) in die hand gewerk het (1983:38).

2.3.4 Keuse van respondente

In 1992 het die getal leerlinge en studente op skool en kollege in die jurisdiksiegebied van KwaZulu 1 692 552 beloop. Dit sluit in

Openbare skole	1 678 170
Buitengewone skole	733
Private gewone skole	3 826
Tegniese kolleges	1 482
Onderwyskolleges	6 373
Technikons	1 968

(Departement van Nasionale Opvoeding 1992:18)

In die 25 inspeksiekringe van die Departement van Onderwys en Kultuur van KwaZulu was daar in 1991 1 124 857 primêre-skoolleerlinge en 347 189 sekondêre-skoolleerlinge, van wie die gemiddelde ouderdom tussen 12 en 22 jaar oud was (KwaZulu Government Service Annual Report 1991:62). Deur die toepassing van die "randomization"-metode (volgens die ewekansigheidsbeginsel) of die sg. "Table of Random Numbers Method" (Leedy 1980:147-151) is nege inspeksiekringe vir die ondersoek gekies. Omdat die hoofsaak hier die vergelyking van sekondêre-skoolleerlinge en primêre-skoolleerlinge se Afrikans is, asook die verskil tussen die Afrikaans van respondente van meer geïndustrialiseerde gebiede en dié van minder geïndustrialiseerde gebiede, het ek besluit om die ondersoek tot twee inspeksiekringe te beperk, nl. Hlabisa (minder geïndustrialiseerd) en Mehlwesizwe (meer geïndustrialiseerd). Danksy die verteenwoordigende aard van hierdie twee gebiede, behoort die resultate van die ondersoek veralgemeen te kan word. Aangesien die leerlingbevolking uit verskillende klasse bestaan, bv. st. 8, 9, 10, ens., is die gestratifiseerde ewekansige steekproefneming-metode ("stratified random sampling") (Leedy 1980: 156-157) gebruik om skole en respondente te selekteer. Bylae 4.

Nog 'n belangrike punt word deur Webb genoem wat spesiale betrekking het op hierdie ondersoek. Hy maan teen die verkryging van data "in die skooltyd via die skoolhoof." Hy sê dit is teen-produktief, want die veldwerker word geassosieer met die gesagsorde en die respondent verstrek slegs die inligting (ook wat taalnorme betref) wat hy meen gewens is of die veldwerker "wil hoor", tweedens omdat die fisiese situasie ('n skoolgebou ...) spontane omgangstaal smoor, derdens omdat skoolhoofde slegs hul goeie skoliere toelaat om met (suspisieuse) vreemdelinge te gesels, en vierdens omdat die skoolbevolking in sommige gevalle buitendien 'n skewe steekproef gaan oplewer.

Dis verstandiger om jou jong informante van die straat af te werf (1983:236).

Maar in die huidige politiek onbestendige en gewelddadige situasie was dit nie altyd 'n praktiese en veilige voorstel nie. Daarom is die onderhoude tydens skoolure gevoer nadat die leerlinge die dag se eksamenvraestelle geskryf het. (Dit was in November 1993.)

2.4 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is die drieledige doel van die ondersoek bespreek. Daarna is die navorsingsmetodologie bespreek, wat kwantitatief/beskrywend is. Die dataverkrygingsmetode is vervolgens bespreek, nl. die gebruik van 'n vraelys en opnames. Daar is verder daarop gewys dat die onderhoud so gestruktureer is dat dit die leerling se "verwagtings, logika en beperkings" in ag neem en dat sy/ haar belangstelling geprikkel word. Laastens is uiteengesit hoe respondente gekies is.

In die volgende hoofstuk gaan gekyk word na die Swart tale van Suid-Afrika, die sosiale en historiese agtergrond van die Zoeloes en die taalsituasie in die ondersoekgebied.

HOOFSTUK 3

DIE TAAL- EN ONDERWYSKONTEKS VAN ZOELOE IN KWAZULU-NATAL

3.1 DIE AFRIKATALE VAN SUID-AFRIKA

Die Afrikatale van Suid-Afrika word in vier relatief outonome taalgroepe verdeel. Dis die Sotho-, Nguni-, Venda- en Tsongagroepe (sien Doke en Guthrie se klassifikasie van die Afrikatale uit Khumalo & Wilkes 1988:36). Bylae 5.

3.2 DIE NGUNIGROEP

Die Suid-Afrikaanse Ngunitale word deur meer as 17 miljoen mense gepraat wat tot honderde stamme behoort en wat op enkele uitsonderings na in die suidoostelike gedeeltes van Suid-Afrika woon, 'n gebied wat omtrent 1 000 km ver strek langs die kusgebied vanaf Swaziland in die noorde en die suidelike gedeeltes van Mosambiek reg deur KwaZulu-Natal en verder deur die Transkei tot in die Ciskei en die oostelike Kaapprovinsie. Dit word die Suidoostelike gebied genoem en dit sluit in Lesotho, Botswana en die aangrensende gebiede van Zimbabwe (Khumalo & Wilkes 1988:43).

Die Ngunitaalgroep kan in twee verskillende takke verdeel word, nl.

3.2.1 Die Zundagroep

Die volgende tale behoort tot hierdie groep:

3.2.1.1 Zoeloe

Zoeloe met sy meer as ses miljoen sprekers word hoofsaaklik in KwaZulu-Natal, Suidoos-Transvaal sowel as die Witwatersrand gepraat (Khumalo & Wilkes 1988:43).

3.2.1.2 Xhosa

Xhosa het 'n noue verwantskap met Zoeloe. Dit word dwarsdeur die Oos-Kaap (insluitende die voormalige Transkei en die Grens) en baie dele van die Wes-Kaap gepraat (Khumalo & Wilkes 1988:44).

3.2.1.3 Suidelike Transvaal Ndebele

Hier vind ons die dialekte van die sogenaamde Mabhokostamme soos Manala, wat in die Hammanskraalgebied, Pretoria en Rayton gepraat word, en Ndzundza,

wat gepraat word in die distrik van Dennilton, Siyabuswa, Bronkhortspruit, Middelburg, Witbank, Springs en Pretoria (Khumalo & Wilkes 1988:44).

3.2.2 Die Tekela-Ngunigroep

Hierdie groep sluit die volgende tale in:

3.2.2.1 Swazi

Hierdie taal word hoofsaaklik in Swaziland aangetref, maar ook in die Suidoos-Transvaalstreke soos KaNgwane, Nelspruit, Barberton, ens. (Khumalo & Wilkes 1988:44).

3.2.2.2 Bhaca

Die Bhacastam het oorspronklik van Natal gekom. 'n Deel van hierdie stam het na die Transkei gevlug gedurende Shaka se oorloë (wat as Mfecane bekend staan), vandaar die naam amaBhaca (mense wat toevlug geneem het). As gevolg van hierdie breuk het dialekverskille ontstaan, met die gevolg dat ons vandag kan onderskei tussen twee soorte Bhaca, nl.

3.2.2.2.1 Transkeise Bhaca

Dit word gepraat in die gebied van Mount Frere, Mount Ayliff en die Umzimkhulugebied.

3.2.2.2.2 Natalse Bhaca

Dit word in die Ixopo- en Bulwerstreke gepraat.

3.2.2.3 Phuthi

Hierdie dialek word in die omgewing van Quthing en Mhaleshoek in Lesotho gepraat. Volgens Warmelo is dit sterk beïnvloed deur Nguni en word nou selfs deur die Sotho onder mekaar gepraat (Khumalo & Wilkes 1988:45).

3.2.2.4 Noord-Transvaalse Ndebele

Hierdie taal word deur klein groepies in Noord-Transvaal gepraat en is sterk beïnvloed deur Noord-Sotho, wat ook die onderrigmedium op skool is (Khumalo & Wilkes 1988:45).

3.2.2.5 Lala

Hierdie dialek is vroeër waarskynlik in die hoofgebiede van Natal o.a. deur die volgende stamme gepraat: Ngcolosi, Ngcobo, Phephetheni, Luthuli, Hlongwa,

Maphumulo en Thulini. Hirdie stamme woon vandag in die omgewing van Kranskop, Maphumulo, Greytown, New Hanover, Ndwedwe, Pietermaritzburg, Camperdown, Bulwer en Umzinto. Daar is in die verlede gedink dat Lala aan die uitsterf was, maar daar is ontdek dat daar 'n redelike aantal sprekers is wat dit nog praat (Khumalo & Wilkes 1988:45).

3.3 DIE SOSIALE EN HISTORIESE AGTERGROND VAN DIE ZOELOES

Die Zoeloes was oorspronklik een van die stammetjies van die Ntungwa-Nguni wat voor Shaka se tyd benoorde die Thukelarivier gewoon het. Hulle was van die naverwante suidelike Nguni in Kaapland geskei deur die Lalastamme, wie se spraak deur die sg. "tekela" gekenmerk word en wat 'n taalhistoriese verwantskap met Tsonga toon (sien kaart 1 in Krige 1965). Shaka het met sy oorloë Natal so te sê skoongegee van die Lalas en 'n hele aantal stamme by die oorspronklike Zoeloestam ingelyf. So byvoorbeeld het hy die stamme langs die Zoeloelandse kus opgeneem en hierdie groep stamme het die eienaardigheid dat hulle "thefuya", d.w.s. die "I" deur 'n "y" vervang. Vandaar dat die koninklike Zoeloegroet "bayede" of "bayethe" en nie "balethe" is nie. Die taal van die verowerende Zoeloes het mettertyd egter ook die taal van die onderworpe stamme geword, omdat die Zoeloes hulle dialek, wat een van die spreekwyses van die Natalse Ntungwa was, op hulle slagoffers afgedwing het. Bylae 6 & 7.

Afgesien van die Ntungwa en die Lala, oftewel Tsonga-Nguni, was daar die Mbo-Nguni waartoe onder andere die Dlamingroep behoort het. Hulle het meestal die gebied onder die Drakensberge bewoon (sien kaart uit Krige *ibid*). Al hierdie verskillende groepe is deur die oorloë wat deur Shaka ontketen is, uitmekaar gejaag en is ook in sommige gevalle in die Zoeloeryk geabsorbeer. Daar kan dus nie 'n eenvormige Zoeloetaal verwag word nie, sodat sekere woorde en uitdrukings, asook grammatiese vorme, van streek tot streek in Natal en Zoeloeland verskil (Unisa 1975:1).

3.4 DIE VARIËTEITE VAN ZOELOE

Volgens Khumalo & Wilkes (1988:53) is Zoeloe 'n relatief homogene taal met baie min dialekte, maar daar kan wel 'n aantal variëteite onderskei word, bv.

KwaZulu-Zoeloe, wat in KwaZulu en Noord-Natal gepraat word en wat die basis van die geskrewe sisteem vorm.

Natalse Zoeloe, wat in die sentrale en suidelike dele van Natal gepraat word. Een van die kenmerke van hierdie variant is die feit dat die frikatief /s/ as 'n affrikaat /tsh/ gerealiseer word bv.

ukutshetsha (i.p.v. ukushesha) - om vinnig te wees
 ukutshayisa (i.p.v. ukushayisa) - om te bots
 (Khumalo 1988:53)

Transvaalse Zoeloe, wat in die suidoostelike dele van die Transvaal gepraat word en tot 'n sekere mate deur Swazi beïnvloed is.

Mzilikazi, wat vir Shaka gevlug het, het die naverwante Ndebele-dialek tot in Rhodesië (Zimbabwe) gedra, waar dit nog deur 'n groot aantal sprekers gepraat word. 'n Ander Zoeloegeneraal, Soshangane, het in Mosambiek 'n ryk gevestig onder die Tsonga, maar die Zoeloetaal het dit nooit kon regkry om die dialekte van Tsonga in so 'n mate te verdring dat dit permanent gevestig kon raak nie. Zwangendaba was 'n ander krygsman wat weer tot in Sentraal-Afrika deurgedring het en daar die ryk van die Angoni gevestig het. In Zambië, in die omgewing van Fort Jameson en in die suidelike gedeeltes van Malawi en in Tanzanië kan daar vandag nog afstammelinge van hierdie Angoni gevind word, maar die Zoeloetaal word vandag meestal slegs deur die bejaardes gepraat.

Zoeloe het 'n sekere prestige onder die Afrikatale verkry omdat die geskiedenis van hierdie stam een van die roemrykste onder die swart stamme van Suid-Afrika is. Dit is derhalwe 'n Afrikataal wat vry algemeen gepraat en ook besonder graag deur vreemdelinge aangeleer word.

3.5 DIE TAALSITUASIE IN DIE ONDERSOEKGEBIED

KwaZulu is een van die tuislande wat as gevolg van die apartheidsbeleid tot stand gekom het. Gedurende die 19de eeu is die opvoeding van die swartes hoofsaaklik deur sendelinge en kerke behartig. Tussen ongeveer 1904 en 1953 was die administrasie van hulle onderwys gesamentlik in die hande van die kerke en die provinsiale onderwysdepartemente,

... although its financing gradually became the responsibility of the Central Government. The responsibility for Black Education was transferred to the Central Government on 1 January 1954" (*Educational Realities* 1991:2)

Sedert 1968 is die onderwysadministrasie vir swartes geleidelik gedentraliseer in streke en die selfregerende gebiede terwyl noue samewerking en koördinasie nog landswyd behou word, veral op professionele vlak. In elk van die selfregerende gebiede is 'n onderwysdepartement gestig wat verantwoordelik was vir alle onderwys behalwe universiteitsonderwys. Dit is duidelik van die onderwysstelselkaart

that apart from the Department of National Education which determines national educational policy there are eighteen executive education departments which exist and function as separate entities" (*Education Realities* 1991:6)

Dit is (volgens die voorgestelde ekonomiese ontwikkelingsgebiede vir Suid-Afrika waardeur die land in nege streke verdeel is) streek E, wat die huidige KwaZulu en Natal sal insluit. (Sien kaart van streke, Departement van Nasionale Opvoeding 1991:18.) Bylae 8.

Volgens 'n artikel in die "Sunday Times" (2 Februarie 1992, bl.12) getiteld "Shaping up to the new South Africa", het streek E, naas die Gauteng-gebied, die grootste bevolking en is ekonomies die sterkste. Dit het ook die grootste leerlingbevolking, d.w.s. 2 607 781 (Departement van Nasionale Opvoeding 1991:18).

If regions were to be represented in a central government in terms of population, Natal could claim nearly a quarter of the seats. It has the largest concentration of the two major ethnic groups in the country: roughly seven million Zulus (94% van al die swartes in die gebied of 71% van die totale bevolking van KwaZulu-Natal - VPW) and more than 860 000 Indian South Africans. There are also 657 000 Whites, predominantly English-speaking (7,2% van die totale bevolking of 68,3% van die totale blanke bevolking van KwaZulu-Natal - VPW) and just over 116 000 coloured Natalians, more predominantly English-speaking.

Afrikaanssprekendes vorm 2,7% van die totale bevolking van die streek. Ander swart bevolkingsgroepe is Xhosas, Swazi's, Sotho's, ens. Ander taalgroepe beloop minder as 3% van die totaal, behalwe Tamilsprekende Asiate wat 3,5%, en Engelssprekende Asiate, wat 3,7% beloop. (Die persentasies kom uit Boule & Baxter 1981:3-5.) (Sien kaart van KwaZulu). Bylae 9, 10, 11, 12.

Raubenheimer (1987:104) noem die vier grootste metropolitaanse komplekse in SA (1980-gegewens), nl. die Pretoria-Witwatersrand-Vereeniging-gebied (Gauteng), die Kaapse Skiereiland, die Durban-Pinetown-gebied en die Port Elizabeth-Uitenhage-gebied. Groot konsentrasies blankes word verder ook "vanaf Durban langs die Noord- en Suidkus aangetref" (Raubenheimer 1987:103).

Tussen 1970 en 1980 het meer sogenoemde Kleurlinge na die Durban-Pietermaritzburg-gebied verskuif (Raubenheimer 1987:104).

Daar was ook geleidelik migrasie vanaf Suid na Noord omdat Transvaal, en sedert onlangs ook Natal, die vinnigste ontwikkel i.t.v. mynbou- en industriële aktiwiteite. In die afgelope dekade het die gebiede rondom Durban 80% van die Asiërtoenname en migrasie geabsorbeer. Daar is ander hoofstedelike gebiede wat sedert die Tweede Wêreldoorlog ontstaan het met 'n hoë bevolkingskonsentrasie, bv. Richardsbaai en Newcastle in Natal (Raubenheimer 1987:104).

Boule & Baxter (1981:3) het in ooreenstemming met die Lombardverslag die substreke soos in die kaart aangedui, geïdentifiseer. Omtrent 70% van die stedelike blankes en omtrent 52% van die plattelandse blankes in Natal was in 1970 Engelssprekend, asook 70% van die blankes in die Durbanse metropolitaanse gebied. Ook in die res van die Natalse Suikergordel was die persentasie Engelssprekendes hoog. Die meerderheid blankes het in die Natalse binneland voorgekom (omtrek 56% het Afrikaans tuis gepraat; in die noordelike binneland was dit 66% en in die suidelike binneland omtrent 42% van die blanke bevolking. 'n Ontleding van die bruin bevolking het 'n soortgelyke patroon getoon, al was hulle oorwegend Engelssprekend (Boule

& Baxter 1981:3-5). Omtrent 'n derde van die Asiatiese bevolking het Engels tuis gepraat, waarvan en 12% van die plattelandse Asiate. Min Asiate het Afrikaans tuis gepraat. Feitlik twee derdes (waarskynlik nie as moedertaal nie - vgl. die 1990-sensusgegewens) van die Asiate het Indiese tale tuis gepraat, hoofsaaklik Tamil en Hindi (omtrek 50% van hulle). 53% van die nie-swart bevolking van die Durbanse Metropolitaanse Gebied was Engelssprekend.

3.6 DIE ONDERWYSSITUASIE IN KWAZULU-NATAL

Die situasie tydens die opname (wat in 1993 gedoen is), is soos volg: Daar is altesaam ses onderwysdepartemente in KwaZulu-Natal. Die Natalse Provinsiale Administrasie behartig die primêre en sekondêre onderwys vir blankes, sowel as die opleiding van 'n paar blanke onderwysers. Tegnieise, tersiêre (insluitende 'n geringe mate van onderwysopleiding) en buitengewone onderwys van blankes word deur die Departement van Nasionale Opvoeding behartig, asook deur die Universiteit van Natal. Die Huis van Verteenwoordigers versorg die onderwys vir Indiërs, en Kleurlingonderwys is die verantwoordelikheid van die Huis van Afgevaardigdes. Sommige skole ressorteer onder die Departement van Onderwys en Kultuur van KwaZulu en ander onder die Departement van Onderwys en Opleiding.

KwaZulu het 25 inspeksiekringe (sien kaart vir kringstreke en kantore) met 3165 skole, 32872 onderwysers en 1 472 046 leerlinge en studente (Departement van Onderwys en Opleiding 1991:59). In 1991 het die inskrywings vir Afrikaans Tweede Taal so gestaan:

standerd 8	-	75790
standerd 9	-	61731
standerd 10	-	46680
GROOTTOTAAL	-	184201

Wat betref onderwyserkwalifikasies in Afrikaans, het ons die volgende inligting oor onderwysers in sekondêre onderwys in die RSA:

Sonder ná-sekondêre of tersiêre opleiding

1988 = 17%

1990 = 27%

1 of 2 jaar se ná-sekondêre of tersiêre opleiding

1988 = 34%

1990 = 26%

Meer as 2 jaar se ná-sekondêre of tersiêre opleiding

1988 = 49%

1990 = 47%

(Departement van Nasionale Opvoeding 1990:50 en 1991:60)

3.7 SAMEVATTING

In hierdie hoofstuk is 'n oorsig van die Ngunitaalgroep in Suid Afrika gegee, die variëteite van Zoeloe wat aangetref word, die taalsituasie in KwaZulu-Natal, d.w.s. die bevolkingsgroepe en tale van KwaZulu-Natal, en laastens die onderwyssituasie in KwaZulu-Natal met sy ses verskillende onderwysdepartemente.

In Hoofstuk 4 e.v. gaan die data ontleed word om aan te dui op watter gebiede versteuring plaasvind. Die afwykings gaan in volgorde van frekwensie bespreek word, d.w.s. sintaktiese, leksikale, fonologiese en morfologiese afwykings.

HOOFSTUK 4

SINTAKTIESE AFWYKINGS

4.1 INLEIDING

In hierdie hoofstuk word al die sintaktiese afwykings uit die databasis bespreek. Die afwykings word in drie hoofgroepe verdeel, naamlik foutiewe gebruik, weglatings en oorbodige gebruik. Die volgorde van bespreking is volgens frekwensie-orde. Die sintaktiese afwykings maak 42,9% van die totale aantal afwykings uit d.w.s. dit verteenwoordig die hoogste persentasie van alle afwykings.

4.2 FOUTIEWE GEBRUIK

4.2.1 Volgorde-afwykings

4.2.1.1 Nie-verskuiwing

Uit 'n totaal van 386 sintaktiese afwykings was daar 149 (38,6%) voorbeelde van volgorde-afwykings van woordordereëls in hoofsinne en voegwoordbysinne. Hulle word deur die volgende ekserpte geëkspliseer:

Ek sal probeer 'n storie van Rooikoos Willem (Resp. 65)

... sodat ek kan die opvoeding seek (Resp. 66)

... daardie motor het gebots in die straat (Resp. 23)

Dit was nie 'n storie eintlik (Resp. 59)

... die toeskouers is baie bly waarom hulle team het gewen (Resp. 15)

In die laaste voorbeeld is die gebruik van "waarom" moontlik 'n gevolg van moedertaalinvloed. Die woord "waarom" word in Zoeloe vertaal met "ngobani". Die woord "omdat" is "ngoba"; dus is daar 'n moontlikheid om "waarom" in plaas van "omdat" of "want" te gebruik.

4.2.1.2 Nie-inversie

Hier was daar 86 (22,2%) gevalle. Hier volg 'n paar voorbeelde met die kategorieë wat hulle verteenwoordig:

Elke Sondag Bester het sy pa (sin word deur 'n frase ingelei) (Resp. 1)

Eendag daar was 'n kompetisie (sin word deur 'n bywoord ingelei) (Resp. 4)

As hy die werk kry, hy gaan in die Ladismith (sin deur 'n bysin ingelei) (Resp. 49)

4.2.2 Foutiewe voorsetsels

Daar was 31 (8,3%) voorbeelde van hierdie afwyking. Hulle word verder onderverdeel in die volgende:

4.2.2.1 met i.p.v. oor (of van)

Die storie praat met die seuns (Resp. 53)
 Ek lees 'n Vuurfontein boek wat praat met 'n ... (Resp. 87)
 Ek wil jou met my toekomsplanne vertel (Resp. 26)
 Die storie is met 'n bobbejaan (Resp. 13)
 Ek moet leer met alle dinge (Resp. 22)
 In die Bybel staan daar 'n storie met die Verlore Seun (Resp. 78)

Die laaste vier voorbeelde toon sterk moedertaalinvloed, want "Ek moet leer met alle dinge" se vertaling in Zoeloe is bv.

Kufanele ngifunde ngazo zonke izinto.

Die voorvoegsel ng- in "ngazo" word ook gebruik om die begrip van "oor" weer te gee; daarom kry 'n mens

Die storie praat die seuns *pleks van oor* die seuns.

4.2.2.2 in i.p.v. na

Ek kan in 'n universiteit gaan (Resp. 64)
 Jy moet in 'n winkel gaan (Resp. 64)
 Die meisie vat Dawie in die klasse (Resp. 17)
 Die eerste drie voorbeelde toon weer 'n sterk moedertaalinvloed, want dit is 'n aanduiding van plek en die neiging vir die Zoeloespreker is om "in" te gebruik i.p.v. "na".

4.2.2.3 na i.p.v. aan

... en gee die ander na my ouers (Resp. 21)

4.2.2.4 by i.p.v. met

... en man by die naam Rooikoos (Resp. 65)

4.2.2.5 van i.p.v. vir

Sy was baie lief van sy hond (Resp. 2)

4.2.2.6 aan i.p.v.op

Die mense aan die speelgrond (Resp. 3)

4.2.3 Foutiewe inversie

Sien ek hier seun het geskryf (Resp. 77)

Sien ek baie mense (Resp. 77)

... ek weet nie woord wat kan ek aan daai man gee (Resp. 47)

... die eerste ding wat kan ek doen (Resp. 8)

... die dinge wat sal my help (Resp. 23)

4.2.4 Foutiewe voegwoorde

Ek kan nie sê wat hy bly (Resp. 50) (i.p.v. *waarom*)

Die toeskouers is baie bly waarom hulle team het gewen (Resp. 15)

... die vader het gesê hy moet die motor bestuur waarom hy was dood (Resp. 15)

Dit was 'n Saterdagoggend wat ons by die huis sit (Resp. 40)

... en praat met sy drie seun sodat hy is lief vir hierdie dame (Resp. 29)

4.2.5 Frases buite verband

As reaksie op die opdrag om enige storie te vertel wat die respondent gelees of gehoor het, het een respondent begin vertel van sy onderwyser en toe gesê

... dan meneer Mthembu was 'n man wat kan nie haal die ding wat doen vir die kinders.

Op die instruksie om die prente te beskryf, het respondent 52 soos volg verder gegaan:

... en die pawiloen groot bal met ander mense skool die bal in die point. Revier 'n ander mense sprek die scoe van die ander club en die pawiljoen are ... (My eie transkripsie) (Kommentaar oor *pawiloen*, *sprek*, en *scoe* kan by leksikale afwykings gevind word.)

Respondent 53 se beskrywing was deels soos volg:

... wanner hy gaan om die grond af die geld sy het die hy het 'n hy speel die grond in Saterdag.

Op die vraag "Wat sal jy maak as jy R500 kry?", was respondent 31 se respons:

Jy ... ek sal ... koop ... My Afrikaanse mevrou is Mrs Kapsteen.

(Hier lyk dit of die respondent hom/haar bloot verspreek het, óf hy het nie die vraag verstaan nie, óf hy het nie die vaardigheid van beskrywing geleer wat hom sou toerus met die nodige woordeskat nie; dus sê hy wat hy uit die kop geleer het wat moontlik mondelinge of skriftelike stelwerk was.)

4.3 WEGLATINGS

Hierdie afwykings het 17,3% uitgemaak van die totale aantal sintaktiese afwykings. Daar was 67 voorbeelde daarvan en hulle kan volgens frekwensie soos volg gerubriseer word:

4.3.1 Weglaat van lidwoord

Daar was 16 voorbeelde van hierdie afwyking (23,5% van al die weglatings). Hier is 'n paar voorbeelde:

Die man skryf letter (Resp. 12)

Die draak eet al mense (Resp. 72)

... en daardie man moet sy vrou na hospitaal te gaan (Resp. 8)

4.3.2 Weglaat van voorsetsels

Daar was 13 (19,1%) voorbeelde hiervan.

Ander rand ek kan doen (Resp. 52)

... wanneer hy gaan om die grond te speel (Resp. 53)

Hy sorg die skaap (Resp. 12)

Die laaste voorbeeld is 'n direkte vertaling uit Zoeloe d.w.s.

Hy sorg	die skaap
unakekela	imvu

4.3.3 Weglaat van ontkenningsspartikel

Daar was 10 voorbeelde (14,7%) hiervan.

Die ander dinge wat ek het nie betaal ... (Resp. 63)

Die seun was nie bly om hierdie gesin te bly (Resp. 21)

Daar was niemand by die straat (Resp. 30)

4.3.4 Weglaat van werkwoorde

Daar was ook 10 voorbeelde in hierdie afdeling.

Hy het: "Ek weet nie, Oupa" (Resp. 39)

.. twee van die meisie wat in die eerste motor het dood (Resp. 23)

4.3.5 Weglaat van hulpwerkwoord

Daar was 6 voorbeelde hiervan (8,8%).

... wat ek eendag in die televisie gekyk ... (Resp. 47)

Dit wat ek in een van ons boek gekry ... (Resp. 8)

... en in die pad huis toe die ander kind siek geword. (Resp. 9)

4.3.6 Weglaat van kopula

Daar was drie voorbeelde hiervan (4,4%).

Pote blind (Resp. 4)

Ek klaar nou (Resp. 73)

... en hy gaan want hy bang (Resp. 50)

4.3.7 Weglaat van infinitiefkomponente

Daar was 3 voorbeelde (4,4%) hiervan.

Hulle is besig om die bal speel (Resp. 55)

Veronica en haar pa het na die bos om Kalahari gaan soek (Resp. 5)

Die seun was nie bly om hierdie seun bly (Resp. 21)

4.3.8 Weglaat van betreklike voornaamwoord

Hier was daar 3 voorbeelde (4,4%).

... 'n storie van meneer Willemse het 'n seun se naam is Piet (Resp. 83)

Ek sien 'n man kyk na die seuns speel (Resp. 36)

Daar is seuns speel twee bal (Resp. 22)

4.3.9 Weglaat van voornaamwoorde

Daar was 2 voorbeelde hiervan (2,2%).

... om te help vir my as gaan na die skool. (Resp. 49)

... die ander een het gewen wanneer die bal gespeel. (Resp. 62)

4.4 OORBODIGE GEBRUIK

Hierdie afwykings maak 7,6% van die totale aantal sintaktiese afwykings uit. Daar was slegs 28 voorbeelde daarvan.

4.4.1 Oorbodige gebruik van die persoonlike voornaamwoord

Hier was 9 voorbeelde (32,1%).

... daai konsteboel Peet wat hy patrol. (Resp. 50)

... ek sal kry dit daardie geld. (Resp. 33)

... en die ander man hy wag ook. (Resp. 16)

Hierdie afwykings is heel tipies in die Afrikaans van swarttaalsprekers. Die Zoeloe-vertaling van die sin

ek sal kry dit daardie geld (Resp. 23)

sal bv. wees:

ek sal dit kry daardie geld
ngizo yithola leyo mali

Die gebruik van 'n voornaamwoordelement is korrek in Zoeloe, terwyl dit in Afrikaans nie die geval is nie.

4.4.2 Oorbodige gebruik van die besitlike voornaamwoord

Daar was een voorbeeld.

Die seun het sy hond (Resp. 2)

4.4.3 Oorbodige gebruik van die lidwoord

Hier het ons 7 voorbeelde (25%).

Dit wat ek in een van die ons boeke gekry ... (Resp. 8)

... met die ander geld sal ek die betaal na die skool (Resp. 23)

... ek kan koop 'n klerie (Resp. 24)

4.4.4 Oorbodige gebruik van die infinitief

Hier was daar 4 voorbeelde (of 14,7%).

Ek sal 'n mooi klere te betaal (Resp. 36)
 Ek moet 'n broek en 'n hemp om te koop (Resp. 50)
 Ek sal the 'n klere te koop (Resp. 8)

Hier is daar geen tasbare verduideliking vir hierdie verskynsel nie.

4.4.5 Oorbodige gebruik van die voorsetsel

Daar was ook 4 voorbeelde hiervan (of 14,7%).

Hy kom van met die slettel (Resp. 16)
 Sy het met wit hare (Resp. 39)
 Sy vrou moet na huis toe gegaan (Resp.9)

... die ander een gaan na hospitaal toe (Resp. 23) (In die laaste twee voorbeelde het ons 'n kontaminasie van "hospitaal toe" en "na die hospitaal toe")

4.4.6 Oorbodige gebruik van voegwoorde

Daar was slegs 2 voorbeelde hiervan (of 7,1%).

Ek kan die woordeboek van Afrikaans koop omdat want ek is nie die woordeboek hê nie (Resp. 8) (Die respondent het blykbaar besluit om liever "want" i.p.v. "omdat" te gebruik om woordordeprobleme te vermy)

... sy het na sy moeder gevra dat wie was die man (Resp. 39)

(In die respondent se moedertaal (Zoeloe) word die "dat" in hierdie soort sin gebruik, al word "vra" deur 'n W-woord gevolg.)

4.4.7 Oorbodige gebruik van werkwoord

Daar was slegs een voorbeeld hiervan.

... want ek is nie die woordeboek hê nie (Resp. 8)

4.4.8 Oorbodige gebruik van hulpwerkwoord

Daar was ook slegs 2 voorbeeld hiervan.

Die interessante storie wat ek het gelees het ... (Resp. 64)

4.5 ELLIPTIESE SINNE

In die respondente se antwoorde was daar 'n aantal onvoltooide stellings waar dit gelyk het asof die respondent die woord vergeet het of het dit nie geweet nie. Hier is 'n paar voorbeelde:

... en gaan na die bank te daardie money (Resp. 23)

Ek kan hierdie R500 neem en in 'n bank ... (Resp. 64)

'n Vriend het met sy ma in 'n winkel ... (Resp. 64)

'n Seun skryf en 'n seun eet sy (Resp. 26)

Ek dink iets wat kan my help om my edukasie te ... (Resp. 47)

4.6 SLOT

'n Terugskouende gevolgtrekking oor die verskillende soorte sintaktiese afwykings is dat die grootste probleemarea die die volgordeëls van Afrikaans blyk te wees. Die tweede grootste probleem was die weglatings, wat vermoedelik deur gapings in die taalkennis veroorsaak is.

Die soeke na 'n oorsaak bring 'n mens by die vroeëre waarneming m.b.t. die respondente se taalaktiwiteite, nl. dat baie min van hulle Afrikaans buite die skool hoor of dit lees om dit sodoende op 'n onbewuste manier te leer.

Die kwessie van die onderrig van Afrikaans in die klaskamer kan uiteraard ook 'n bydraende faktor wees. 'n Gemotiveerde benadering tot die onderrig van Afrikaans volgens die moderne kommunikatiewe benadering kan grootliks bydra tot die verbetering van hierdie situasie.

Die sintaktiese afwykings kan so opgesom word:

- Daar was 386 uit 898 of 49,2% van die totale aantal afwykings
- Volgorde-afwykings van woordordereëls in hoof- en bysinne: 149 of 38,6%
- Nie-inversie: 86 of 22,2%
- Foutiewe voorsetsels: 31 of 8,3%
- Weglatings: 67 of 17,3%
 - van lidwoorde: 16 of 23,5%
 - van voorsetsels: 13 of 19,1%
 - van ontkenning: 10 of 14,7%
 - van werkwoorde: 10 of 14,7%

- van hulpwerkwoorden: 6 of 8,8%
- van kopula: 3 of 4,4%
- van infinitiefkomponente: 3 of 4,4%
- van substantief: 2 of 2,2%
- van betreklike voornaamwoord: 3 of 4,4%
- van voornaamwoorden: 2 of 2,2%
- Oorbodige gebruik: 28 of 7,6%
 - van voornaamwoorden: 9 of 32,1%
 - van lidwoorden: 7 of 25%
 - van infinitief: 4 of 14,7%
 - van voorsetsels: 4 of 14,7%
 - van voegwoorden: 2 of 7,1%
 - van hulpwerkwoorden: 2 of 7,1%
 - van werkwoorden: 1 of 3,5%

HOOFSTUK 5

LEKSIKALE AFWYKINGS

5.1 INLEIDING

By leksikale afwykings word gekyk na die rol van primêre en sekondêre versteuring in die leksikale komponent van 'n respondent se taalgebruik. Die ondersoek het aangetoon dat sekondêre versteuring 'n groter rol speel as primêre versteuring; daar is meer direkte woorde uit Engels as uit Zoeloe gebruik. Party woorde toon wedersydse versteuring tussen Engels en Afrikaans.

In die standerd 6-databasis was daar 44 voorbeelde van leksikale afwykings: 35 in standerd 7, 78 in standerd 8, 18 in standerd 9 en 91 in standerd 10. Dit openbaar 'n patroon waar standerd 7 'n klein verbetering getoon het in hulle woordeskatkomponent in vergelyking met standerd 6. Standerd 8 het meer leksikale afwykings gehad, terwyl dit minder by standerd 9 voorgekom het; m.a.w. hulle was in staat om die gepaste Afrikaanse woordeskat te gebruik. In standerd 10 was daar weer meer gebruik van woorde wat leksikaal afwyk. Dit is omdat baie van hulle vinniger en vlotter kon praat (al was hulle taalgebruik nie so goed nie) en hulle het dus meer kans gehad om foutiewe woorde te gebruik.

Sekere woorde is direk uit die moedertaal gebruik; partykeer is direkte vertalings uit Zoeloe gemaak. Dit word primêre versteuring genoem. Daar was baie min voorbeelde hiervan.

Daar was gevalle waar die respondente Engelse woorde óf individueel óf in sinne gebruik het. Ander woorde het kenmerke van sowel Engels as Afrikaans gehad. Ons het dus hier met voorbeelde van sekondêre versteuring te doen. Daar gaan in hierdie kategorie gekyk word na hoe die woorde vanuit die Engelse leksikon fonologies en morfologies versteur is.

5.2 PRIMÊRE VERSTEURINGS

5.2.1 Die gebruik van suiwer Zoeloe-woorde

Slegs 3 voorbeelde kan gegee word.

moto	("die motor")
kwaya	("choir")
swiede	("sweets" - uswidi)

5.2.2 Direkte vertalings uit Zoeloe

Hierdie voorbeelde kom uit die spraak van een respondent (Resp. 16) en dit is hoofsaaklik die gebruik van die onderwerp plus 'n voornaamwoord.

Die gebruik van "in" i.p.v. "na"

Jy moet in 'n winkel gaan (Resp. 64)

(Dit is 'n direkte vertaling uit Zoeloe d.w.s. die gebruik van "in" i.p.v. "na")

Die gebruik van "met" i.p.v. "oor":

Ek wil jou met my toekomsplanne vertel.

Dit is ook 'n direkte vertaling uit Zoeloe waar 'n mens 'n met-konstruksie i.p.v. "oor" kan gebruik.

Die gebruik van "van hy" i.p.v. "sy"

Hy het nie 'n rokke van hy getrek nie (Resp. 4)

Hier het ons te doen met Zoeloe-woordorde d.w.s. die besittike voornaamwoord kan ook die substantief volg.

5.3 Sekondêre versteurings

Soos in 7.1 genoem is, was daar meer sekondêre as primêre versteurings. Dit bestaan uit suiwer Engelse woorde, Engelse woorde wat deur Afrikaans versteur is en Afrikaanse woorde wat deur Engels versteur is. Daar was altesaam 121 voorbeelde hiervan waarvan 72 een keer voorgekom het, 23 twee keer en 7 drie keer. Dit bestaan uit selfstandige naamwoorde, voegwoorde, lidwoorde en werkwoorde. Hier volg 'n paar voorbeelde. Die frekwensie van hulle gebruik word naas elke woord aangedui.

5.3.1 Die gebruik van suiwer Engelse woorde

ball	-	36
and	-	41
the	-	25
see	-	21
are	-	12
buy	-	9
that	-	7
goalkeeper	-	7
of	-	7
play	-	7
live	-	6
they	-	6
man	-	5
my	-	5

'n Mens kan verwag dat 'n sekondêre skoolkind bostaande woorde sal ken, dan wel die korrekte Afrikaanse ekwivalente. Dit is 'n aanduiding van die leerlinge se kennisvlak wat betref Afrikaanse woordeskat en die feit dat hulle verwant is aan die Afrikaanse ekwivalente; dus word hulle maklik verwar en as Engels uitgespreek.

5.3.2 Fonologiese versteurings binne die leksikale raamwerk

Behalwe vir bataal wat op die Zoeloe-uitspraak gebaseer is, toon die res van die woorde die invloed van Engelse uitspraak:

happie - happy [hapɪ]

rag - lag (die woord is as [rax] uitgespreek, maar dit is nie die fonologiese invloed van Zoeloe nie; die fonologiese invloed kan liever andersom wees)

jenalis	-	journalist [dz ɛ nalis]
skoor	-	score [sko:r]
universie	-	university [juniv ɛ :si]
stadeer	-	studeer [stade:r]
help	-	hulp [h ɛ lp]
konstaboel	-	constable [konstabul] (Slegs die klempatroon, d.w.s. met die hoofklem op die eerste sillabe, kan hier van Engelse herkoms wees, want die [u]-weergawe van die schwa is 'n tipiese Zoeloe-strategie, ook in Engelse woorde)
poliesman	-	policeman [p ɔ lisman] (As die hoofklem op die eerste sillabe geplaas word, is dit 'n uitspraakvariant wat algemeen by moedertaal-sprekers voorkom, soos in [púlisi], ook by die Vise-Staatspresident!)
skopionne	-	scorpions [sk ɔ pi ɔ n ɛ]
kwaier	-	choir [kwai ɛ r]

Daar is weinig verskil tussen die respondente se uitspraak en die aanvaarde uitspraak in hierdie gevalle; en ek stem saam met Kotzé 1977:86 dat hoe kleiner die verskille tussen verwante vorme, hoe makliker vind versteuring plaas.

5.3.3 Morfologiese versteuring

Die versteurings hier neem die vorm aan van Afrikaanse woorde met die Engelse teenwoordigetydsuitgang "-ing", of 'n Engelse woord met 'n Afrikaanse meervoudsuitgang, of 'n Afrikaanse woord met 'n dubbele (toutologiese) meervoudsuitgang, of die Afrikaanse verledetydsprefiks "ge-" plus 'n Engelse woord of nabootsing daarvan of Afrikaanse woorde met Engelse meervoudsuitgange. Dit is 'n soort taaloordragsafwyking. Hier is voorbeelde:

raasing [rasing]- (shouting)
shouting

poles [pɔlɛs] - (Afr. pale) . Die respondent het blykbaar hier die Engelse woord "poles" in gedagte, en gebruik dit met die Engelse uitgangsvorm want hy is nie seker van die korrekte Afrikaanse woord nie.

resulte [risaltɛ] - results

prentes [prɛntɛs] (dubbele meervoudsvorm want die respondent weet dat die woord in Engels die meervoud met 'n -s vorm)

paals [pals] (i.p.v. pale- Eng. poles). Die respondent ken hierdie keer die Afrikaanse woord, maar is nie seker van die meervoudsuitgang nie; dus gebruik hy liever die Engelse uitgang -s.

geloos [xɛlo:s] (ge-loose -Eng. lost i.p.v. verloor)

gelos [xɛlɔ:s] - lost . "los" word gewoonlik met "verloor" verwar.

gedebate [xɛdibɛit] - debated

geread [xɛri:d]

slep [slɛp] - (Eng. slept) Hierdie woord is in die plek van die Afrikaanse verlede tydsvorm "geslaap" gebruik.

medisine [mɛdisinɛ] - (medicine) . Die uitspraak hier is Engels.

pawiloen (pawiljoen)

scoe [skɔ:] (Eng. score)

sprek [sprɛk] - Die woord is in die plek van "gepraat" gebruik. Die respondent het blykbaar die woord "gesprek" ingedagte gehad d.w.s wanneer twee mense met mekaar praat en dit is in daardie sin gebruik.

5.4 WERKWOORDELIKE VERSTEURINGS

5.4.1 Foutiewe werkwoorde

Hier was daar 3 voorbeelde.

Ek gaan na die winkel toe en kook (koop) 'n nuwe kryt (Resp. 73)

Ek het gee my ma die money die geld wat verlaat (oorbly) (Resp. 3)

Ek kan verkoop (koop) 'n motor. (Resp. #)

5.4.2 Foutiewe infinitiefvorme

Hier was daar 7 voorbeelde.

Ander (= sommige) dae hulle gaan na die rivier om te vis (Resp. 70)

5.5 NAAMWOORDELIKE VERSTEURINGS

5.5.1 Voornaamwoordelike afwykings

5.5.1.1 "dat" i.p.v. "dit"

Hy het dat doen (Resp. 46)

Dit is 'n voorbeeld van taaloordrag (Eng. that). "DAT" word hier as 'n aanwysende voornaamwoord gebruik.

5.5.1.2 "wie" i.p.v. "wat"

Daar was 6 voorbeelde hiervan.

Daar is die man wie skryf (Resp. 1)

Die mense wie het getroud (Resp. 39)

Die man wie is baie bly (Resp. 39)

Hier het ons weer 'n geval van taaloordrag waar Engels "who" sou gebruik.

In hierdie geval is daar 'n semantiese onderskeid wat morfologies in Engels gemaak kan word. In hierdie soort konstruksie word "who" in Engels gebruik en dit word op Afrikaans oorgedra wat "wat" gebruik. M.a.w. ons het die verkeerde gebruik van die betreklike voornaamwoord.

5.5.1.3 "Dit" i.p.v. "daardie" of "hierdie"

Daar was 15 voorbeelde hiervan.

Dit draak eet 'n bok (Resp. 72)

dit leeu (Resp. 84)

dit storie (Resp. 80)

Die respondent het waarskynlik gedink aan die Engelse "that" of "this". Dit is weer taaloordrag.

5.5.1.4 "Wat se" i.p.v. "wie se"

Daar was slegs 2 voorbeelde hiervan.

Die storie van die kinders wat se naam was ... (Resp. 62)

die storie was oor die leeu wat se naam was ... (Resp. 55)

Hierdie verskynsel kom ook by moedertaalsprekers voor en dit is die gebruik van die verkeerde betreklike voornaamwoord d.w.s. "wat se" i.p.v. "wie se".

5.5.2 Afwykings van byvoeglike naamwoorde

5.5.2.1 "Die ander" i.p.v. "sommige" (party)

Slegs een voorbeeld kan genoem word.

En die ander mense gaan vat die bal en die ander mense gaan skop die bal (Resp. 2)

Ander dae hulle gaan na die rivier om te swem (Resp. 70)

Dit is 'n tipiese primêre versteuringsverskynsel. Zoeloe het een woord vir "sommige" en "die ander" d.w.s. "abanye" en die simmetrie word dus oorgedra op Afrikaans. M.a.w. ons het hier die verkeerde gebruik van die byvoeglike naamwoord.

5.6 ENGELSE UITSPRAAK VAN AFRIKAANSE SUBSTANTIEWE

Hierdie woorde bestaan uit 'n samevoeging van Engelse en Afrikaanse substantiewe. Hier is voorbeelde:

grandvader [graendfa:d ɛ r]

waterkloof (die uitspraak is [va:t ɛ rkluf])

skoolfees [skolfi:z] - Eng. school fees

newspapier [nju:zpapi:r]

hoofkarakteriek (hoofkarakter) - "karakteriek" dalk van die Engelse "character" of die respondent het die Engelse woord "characteristic" in sy woordeskatlys gehad

5.7 SLOT

Uit die voorafgaande bespreking blyk dit dat die respondente se kennis van Afrikaanse leksikale items gebrekkig is. 'n Moontlike verklaring vir die feit dat in die beginjare van die sekondêre skool 'n aansienlike persentasie van die leksikale items leenwoorde is, is dat in die primêre skool die onderwysers 'n groot invloed op die leerlinge het en hulle eie woordeskat (wat sterk deur Zoeloe en Engels beïnvloed is) op die leerlinge oordra. Die leerlinge beskou nog die onderwyser as 'n rolmodel. Wanneer hy/sy die sekondêre skool betree, is die rapport tussen leerling en onderwyser nog daar, maar dit neem geleidelik af as gevolg van die groot klasse, wat die individuele invloed van die onderwyser op die leerling negatief affekteer. Teen standerd 9 word die leerling bewus daarvan dat daar die volgende jaar eksterne eksamens geskryf moet word, en dan is die motivering vir die uitbreiding van die woordeskat in Afrikaans heelwat sterker.

In die volgende hoofstuk is daar 'n bespreking van die fonologiese afwykings wat in die ondersoekdata gevind is. Daar gaan ook gekyk word na die moontlike oorsake van die afwykings en die invloed van moedertaalversteuring op hulle.

HOOFSTUK 6

FONOLOGIESE AFWYKINGS

6.1 INLEIDING

Die doel van hierdie hoofstuk is 'n ontleding, in frekwensie-volgorde, van al die fonologiese afwykings wat in die databasis voorkom. Die volgende afwykings word bespreek: Deassimilasie, denasalering, ontronding van geronde vokale, deneutralisering van die neutrale vokaal, verlaging van hoë vokale, ontstemmingsreël, verkorting van lang vokale, palatalisering en byvoeging van vokale aan die einde van woorde. Daar was altesaam 144 fonologiese afwykings (16,3%) uit 'n totaal van 898 afwykings. Hulle toon die derde hoogste frekwensie van alle afwykings en word op die volgende manier geklassifiseer:

6.1.1 Deassimilasie

Toebroodjie

Hier was daar 38 verskillende uitspraakvorme, insluitende vokaalinvoging, konsonantinvoging en vokaalverlaging.

[tubrodki]	46	(52,2%)
[tubr ɔ dki]	5	(5,6%)
[tubr ɔ diki]		
[tunbr ɔ nki]		
[tubrodtji]		
[tabr ɔ dki]		
[tub ɔ rki]		
[tubr ɔ dkis]		
[tub ɔ rdɔki]		
[tubr ɔ ndki]		
[tubl ɔ dki]		
[tub ɔ rdiki]		
[tubo ɔ mdeki]		
[ti ɛ br ɔ ndki]		
[t ɔ xbosti]		
[tubr ɔ dtji]		
[tub ɔ ndki]		
[torbrodki]		
[t ɔ br ɔ dki]		
[et ɛ br ɛ iti]		
[tubr ɔ dkiki]		
[torb ɔ rki]		
[t ɔ brodki]		

[tubrudki]
 [tubr ɔ nki]
 [turbr ɔ dkis]
 [turbr ɔ dki]
 [tub ɔ nki]
 [tubrunɔtʃi]
 [tubroki] (naaste aan die standaarduitspraak)
 [tutbrodtʃi] 6 (6,8%)

Opmerkings:

1. Geen voorbeeld van die standaarduitspraak van hierdie woord is gevind nie.
2. Die uitspraakvorme wat nie numeries gemerk is nie, is deur minder as 4 respondente gebruik. Dit geld ook die volgende voorbeelde.
3. Daar skyn 'n groot probleem te wees met die uitspraak van verkleiningsvorme, waarby letteruitspraak, vokaalinvloeging of grootliks afwykende uitspraakvorme voorkom.

Mandjie

Die volgende uitspraakvorme is hier aangetref:

[ma:ki]
 [manki] 5 (5,6%)
 [mandki] 60 (68,1%)
 [mandtʃi]
 [mantʃi]
 [maki]
 [man ɛ ki]
 [madki]
 [mand ɛ ki]
 [nadki]
 [maniki]
 [m ɛ ndtʃi]
 [mandzi]
 [ma:dkɪ]
 [handki]

Tong

Hier was daar slegs 5 uitspraakvorme:

[t ɔ ng] 64 (72,2%)
 [t ɔ ŋ] 12 (13,6%) (Standaarduitspraak)

[t ɔ x]	9	(10,2%)
[t ɔ k]	1	(1,1%)
[t a ŋ]	2	(2,2%)

Opmerking: Hier is die neiging nog groot om nie die sillabe-einde "-ng" te assimileer nie, vandaar die [t a ŋ] of die [t ɔ x], want /g/ word mos as [x] uitgespreek! Die invloed van Engels kan bespeur word in [t a ŋ].

Kinders

Hier was daar 4 verskillende uitspraakvorme:

[k ɛ n d ɛ r s]	64	(72,7%)
[k ɛ n ɛ r s]	22	(25%)
[k a n d ɛ r s]	1	(1,1%)
[k i n d ɛ r s]	1	(1,1%)

Opmerking: Daar was geen voorbeeld van die standaarduitspraak nie. In die meerderheid gevalle is die neiging om nie die "-nd" as een klank uit te spreek nie d.w.s. [n].

6.1.2 Vokaalont ronding

Vurk

Hier was daar 10 verskillende uitspraakvorme. Net die vier hoogste-frekwensiegevalle sal aangedui word. Die res is deur 1 of 2 respondente uitgespreek.

[foerk]	1	(1,1%)	(Standaarduitspraak)
[fark]	6	(6,8%)	
[fyrk]	4	(4,5%)	
[f ɛ rk]	57	(64,7%)	
[fek]			
[furx]			
[f ɔ rk]			
[farki]			
[firk]			
[foek]			
[furk]			
[flax]			
[fak]			
[v ɛ k]			
[vank]			
[f ɛ ik]			
[voerk]			

[vark]
[fy:rk] 3 (3,4%)

Natuur

Hier was daar 11 verskillende uitspraakvorme.

[nati:r]	77	(87,5%)
[natire]	2	(2,2%)
[nate:r]	1	(1,1%)
[nata:r]	"	"
[nat:r]	"	"
[nati]	"	"
[n ɛ itur]	"	"
[n ɛ itja]	"	"
[natiar]	"	"
[nadun]	"	"

Opmerking: Hier was daar geen voorbeeld van die standaarduitspraak nie. Die vokale word hoofsaaklik ontrond, want daar is geen geronde voorvokale in Zoeloe nie.

Neus

Hierdie woord is op 8 verskillende maniere uitgespreek, insluitende die standaardvorm .

[ni ɛ s]	31	(35,2%)	
[nius]			
[ni:s]	33	(37,5%)	
[n ɛ is]	6	(6,8%)	
[n ɛ us]			
[nes]			
[nis]			
[n ɔ s]	11	(12,5%)	(Standaarduitspraak)

6.1.3 Palatalisering

Laerskool

Hierdie woord is op 8 verskillende maniere uitgespreek insluitende een voorbeeld van die standaarduitspraak.

[la:rskol]	1	(Standaarduitspraak)
[laɪ ɛ rskol]	60	(68,1%)
[lerskol]	22	(25%)

[laɪ ɛ skol]
 [lar ɛ skol]
 [laɪ ɛ rskul]
 [laɪsk ɔ l]
 [lerskul]

Opmerkings:

1. 60 respondente (68,1%) het die halfvokaal /j/ ingevoeg, moontlik omdat vokale in Zoeloe nie op mekaar volg nie. Voorbeeld: Die Zoeloewoord vir "braai" is "osa"; "Die seun braai die vleis" is "Umfana wosa inyama", nie "Umfana uosa inyama" nie. In hierdie geval is die halfvokaal /w/ ingevoeg.
2. In twee gevalle is die invloed van die Engelse "school" baie duidelik. Wat moeilik is om te verduidelik, is die uitspraak [lerskol], wat selfs by standaard 10-leerlinge voorgekom het.

6.1.4 Vokaalverkorting

Gawe

Hierdie woord is op 7 verskillende maniere uitgespreek, met vervanging van klanke deur ander klanke. Daar was geen voorbeeld van die standaarduitspraak nie.

[xav ɛ] 82 (93,1%)
 [hav ɛ]
 [x ɛ ivɛ]
 [xaf ɛ]
 [x ɛ iv]
 [x ɛ ve]
 [x a: v ɛ]

Opmerkings: In Zoeloe word vokaallengte in die geval van individuele woorde bepaal deur die reël dat die vokaal van die tweedelaaste sillabe verleng word. Daar is geen natuurlike lang of kort vokale nie; daarom het 82 respondente dit verkort. Daar is ook moontlike Engelse invloed in die geval van "gave" d.w.s [a:] word met die Engelse klankwaarde van die Engelse verledetydsvorm van "give" verwar.

Tafel

Hierdie woord is op twee maniere uitgespreek (beide niestandaard).

[taf ɛ l] 78 (88,6%)
 [ta:f ɛ l] 10 (11,3%)

Die kommentaar oor "gawe" m.b.t. vokaallengte is ook hier van toepassing.

6.1.5 Deneutralisering

Hier het ons die verskynsel waar die neutrale vokaal deur 'n ander vokaal vervang word want in Zoeloe bestaan die neutrale vokaal nie.

'n

Daar was 6 verskillende uitspraakvorme van hierdie woordjie, insluitende een voorbeeld van die standaarduitspraak.

[ɛ]	17	(19,3%)
[a]	66	(75%)
[i]	2	(2,2%)
[an]	1	(1,1%)
[n]	1	(1,1%)
[ə]	1	(1,1%)

6.1.6 Nie-ontstemming

Hand

Hierdie woord is op die volgende 6 maniere uitgespreek:

[had]	1	(1,1%)
[hand]	83	(94,3%)
[hɛnd]	1	(1,1%)
[hand]	1	(1,1%)
[han]	1	(1,1%)
[ha:nd]	1	(1,1%)

Opmerking: Daar het deurgaans geen ontstemming van die slotkonsonant (volgens die fonologiese reël vir Afrikaans) voorgekom nie. Die afwesigheid van so 'n reël in Zoeloe is 'n voor die hand liggende verklaring.

6.1.7 Vokaalverlaging en vokaalverhoging

Lelik is op die volgende wyses uitgespreek, waarskynlik as gevolg van letteruitspraak en deneutralisering. Daar was geen voorbeeld van die standaarduitspraak nie.

[lɛlɛk]	33	(37,5%)
[lɛilɛk]	15	(17,04%)
[lɛlik]	4	(4,5%)
[lelɛk]	35	(39,7%)
[lalɛk]	1	(1,1%)

Mooi is op die volgende twee maniere uitgespreek:

[m ɔ :i]	79	(89,7%)
[moi]	9	(10,2%) (Standaarduitspraak)

6.2 SLOT

'n Ontleding van die voorafgaande voorbeelde laat duidelik blyk dat daar wel moedertaalversteuring is by die uitspraak van Afrikaanse klanke by die onderzoekgroep, veral waar die ooreenstemmende klank nie in Zoeloe voorkom nie. Die moontlikheid van Engelse invloed word ook nie heeltemal uitgesluit nie, soos ons by 'n paar voorbeelde gesien het.

Maar die wye verskeidenheid uitspraakvorme by elke afsonderlike woord laat 'n mens vermoed dat die respondente nie aan konsekwente uitspraakmodelle blootgestel is nie, of dat die betrokke klanke nie op skool ingeoeven is nie. Dit kan waarskynlik toegeskryf word daaraan dat die onderwysers self nie as modelle die klanke paslik kan uitspreek nie en sodoende ontstaan daar 'n bose kringloop. Daarby is daar geen geleenthede buite die klaskamer om die invloed van die onderwysers te neutraliseer nie. Gevolglik het die respondente in hierdie ondersoek ook die gevraagde woorde op 'n lukrake wyse uitgespreek.

Hier volg 'n skematiese voorstelling van die fonologiese afwykings met dié wat die meeste voorkom:

144 of 16,3% uit 'n groottotaal van 898 verskynsels

- Deassimilasie:	38	(26,3%)
- Vokaalontroding:	19	(13,6%)
- Palatalisering:	8	(5,5%)
- Vokaalverkorting:	9	(6,25%)
- Deneutralisering:	6	(4,1%)
- Nie-ontstemming:	6	(4,1%)

Daar was 144 fonologiese afwykings uit die groottotaal van 898 afwykings, m.a.w. dié afwykings maak 16,3% van die totale afwykings.

HOOFTUK 7

MORFOLOGIESE AFWYKINGS

7.1 INLEIDING

In vergelyking met sintaktiese afwykings, wat 'n totaal van 386 verteenwoordig het, is daar slegs 102 morfologiese afwykings waarvan 67 (65,5%) onder naamwoorde geklassifiseer kan word en 35 (34,3%) onder die werkwoord. Die morfologiese afwykings maak 11,2% van die totale aantal afwykings uit.

7.2 NAAMWOORDELIKE AFWYKINGS

Hierdie kategorie sluit in afwykings by die gebruik van adjektiewe, voornaamwoorde, bywoorde, getalle en selfstandige naamwoorde.

7.2.1 Getalle

7.2.1.1 Enkelvoud i.p.v. meervoud

Hier was daar 8 voorbeelde (of 7,8%).

drie lessenaar (Resp. 32)

Een van die speler val (Resp. 17)

Die naam van die dogter are Sharon en Alma Bruwer (Resp. 71)

Ek sal lekker en klere koop (Resp. 1)

Dit is moontlik dat die gebruik van die enkelvoud i.p.v. die meervoud in die eerste drie sinne veroorsaak word deur die respondente se onsekerheid oor die meervoudsvorm van die substantief (daar is geen moedertaalmotivering hiervoor nie). Maar in die laaste sin kan die gebruik van "lekker" i.p.v. "lekkers" toegeskryf word aan die feit dat in Zoeloe sowel die enkelvoud as die meervoud kan gebruik vir die Afrikaanse woord "lekkers".

7.2.1.2 Meervoud i.p.v. enkelvoud

Hier was daar 2 voorbeelde.

Prins se spook is 'n persone (Resp. 44)

Hy was 'n leerlinge wat st. 6 gaan doen (Resp. 17)

Die perd is in die krale (Resp. 42)

Hierdie verskynsel kan toegeskryf word aan die feit dat lidwoorde nie in Zoeloe bestaan nie; dus is dit 'n probleem om bv. die onbepaalde lidwoord slegs met die enkelvoudsvorm te gebruik.

7.2.2 Voornaamwoorde

7.2.2.1 Besitlike voornaamwoorde

7.2.2.1.1 Foutiewe besitlike voornaamwoord

Hier was daar weer een voorbeeld:

Hy het nie 'n rokke van hy getrek (Resp. 4)

Dit kan aan primêre versteuring toegeskryf word dat "van hy" i.p.v. "sy" gebruik is. Die normale woordorde in die Zoeloe-vertaling van hierdie frase sou wees

izingubo zakhe
die rokke van hom

7.2.2.1.2 Besitlike voornaamwoord i.p.v. besitspartikel

Hier was daar een voorbeeld.

Die naam van my grandvader sy plaas is Kortgedraai (Resp. 34)

Daar is gewoonlik verwarring tussen die besitspartikel "se" en die besitlike voornaamwoord "sy" by baie Zoeloesprekende aanleeders van Afrikaans; daarom word die een in die plek van die ander gebruik.

7.2.2.1.3 Hy i.p.v. sy of sy i.p.v. haar

En wanneer Willem en hy seun ... (Resp.83)

En die moeder het met sy kind... (Resp. 39)

Dit is 'n taaloordragsverskynsel wat blykbaar uit die kennis ontstaan dat Engels in die eerste voorbeeld "his" sou gebruik het, vandaar die gebruik van "hy". In die tweede voorbeeld kan die gebruik van "sy" weer toegeskryf word aan die nie-ondereskeid tussen manlik en vroulik in Zoeloe in hierdie geval nie.

7.2.2.2 Aanwysende voornaamwoorde

7.2.2.2.1 Foutiewe aanwysende voornaamwoord (Hier i.p.v. hierdie)

Hier was daar 9 voorbeelde.

As ek is leer op hier skool ... (Resp. 49)

Hier man ... (Resp. 15)

Hier vyf honderd rand ... (Resp. 65)

Daar is geen duidelike rede vir die keuse van "hier" in plaas van "hierdie" nie.

7.2.2.3 Persoonlike voornaamwoord

7.2.2.3.1 Julle i.p.v. hulle

Ander dag julle loop aan die plaas (Resp. 70)

... julle sien 'n groot perd (Resp. 70)

Baie aanleerders van Afrikaans het 'n probleem met die onderskeid tussen "hulle" en "julle"; vir hulle word die twee om die beurt in gesproke Afrikaans gebruik. Die verklaring is dalk die feit dat [h] nie in Afrikaans geaspireer word nie, maar klink baie soos [j]; dus word die twee maklik in gesproke Afrikaans verwar.

7.2.2.3.2 Hy i.p.v. sy

Daar was 1 voorbeeld.

Hierdie dogter het altyd gedink dat eendag hy sal ... (Resp. 39).

[Zoeloe maak geen onderskeid tussen manlike en vroulike voornaamwoorde nie want die onderskeid hang af van die naamwoordklas.

7.2.3 Adjektiewe

7.2.3.1 Adjektief i.p.v. selfstandige naamwoord

Hier was daar een voorbeeld.

In waar (in der waarheid) (Resp. 39)

Hierdie verskynsel kan toegeskryf word aan 'n gebrekkige woordeskat.

7.2.3.2 Nie-verbuiging van adjektief

Hier was daar 2 voorbeelde.

hy het gevra 'n vriendelik meisie (Resp. 18)

ek lees 'n storie van my oud man (Resp. 42)

7.2.3.3 Foutiewe verbuiging van adjektief

Hier was daar een voorbeeld.

Dawie was nuwe in 'n hoërskool (Resp. 18)

7.2.3.4 Foutiewe trappe van vergelyking

Hier was daar 2 voorbeelde.

Jakkals was baie slimste dan die wolf (Resp. 70)

In teenstelling met Afrikaans waar 'n mens die stellende of vergrotende trap na "baie" kan gebruik, kan 'n mens in Zoeloe slegs die oortreffeende trap in dieselfde geval gebruik, vandaar "baie slimste".

Die ander seun was groot dan die ander seun (Resp. 63)

Die bostaande sin se letterlike vertaling in Zoeloe is korrek, want 'n mens kan sê:

Umfana mkhulu kunomunye (die seun is groot as die ander) of
Umfana mkhudlwana kunomunye (die seun is groter ander)
terwyl in Afrikaans net die vergrotende trap gebruik word.

7.3 WERKWOORDELIKE AFWYKINGS

Hierby word ingesluit werkwoordtipe, oorbodige gebruik van werkwoorde, foutiewe gebruik van werkwoorde, die infinitief en die gebruik van ander woorddele in plaas van werkwoorde.

7.3.1 Weglating van die perfektiewe prefiks (morfeemweglating)

Hier was daar 9 voorbeelde.

Die seun het speel die bal (Resp. 48)

Die man het kyk so mooi (Resp. 83)

Sy moeder het haar straf... (Resp. 62)

Die rede vir die foutiewe verlede tyd kan wees dat die respondente nie seker was van die verledetydsvorm nie; dus laat hulle die voltooide deelwoordsprefiks "ge-" weg.

7.3.2 Oorbodige hulpwerwoord

Daar was 21 voorbeelde.

Ek is standerd 6 staan (Resp. 12)

Die seun is skryf (Resp. 45)

Dit lyk na die invloed van die Engelse kontinue teenwoordige tyd: "I am writing."

7.3.3 Verlede tyd i.p.v. toekomstende tyd

Hier was daar 2 voorbeelde.

Ek sal 'n hemp gekoop (Resp. 31)

Ek sal die my moeder gegee (Resp. 9)

Hier is daar ook geen duidelike verklaring vir die gebruik van die verlede tydsvorm saam met die toekomstende tydsvorm nie. Dalk is daar verwarring tussen die gebruik van "het" saam met die voltooide deelwoordesvorm met "ge-" en die gebruik van "sal" met die infinitief - of basisvorm van die werkwoord.

7.3.4 Toekomstende tyd i.p.v. verlede tyd

Ek sal die werk sê dat ek sal R500 kry (Resp. 36)

7.3.5 Verlede tyd i.p.v. teenwoordige tyd

Sy moet met die vliegtuig huis toe gegaan (Resp. 24)

Ek kan 'n diploma gedoen (Resp. 15)

Dis dieselfde verskynsel as in 7.3.3, en 7.3.4. Die temporele kategorieë d.w.s die onderskeid tussen die verskillende tydsvorme, skyn 'n besliste probleem te wees.

7.3.6 "het" i.p.v. "was"

Hier was daar een voorbeeld.

Die kleinste seun het nie dat gebly (Resp. 15) (Die kleinste seun was nie bly daaroor nie)

7.3.7 "was" i.p.v. "het ..."

Hier was daar een voorbeeld.

So die dogter was hou baie van... (Resp. 39) (i.p.v....het baie gehou van)

7.3.8 Foutiewe teenwoordige tyd

Hier was daar 2 voorbeelde.

Ek is standerd 6 staan (Resp. 12)
Die seun is skryf (Resp. 45)

7.3.9 Werkwoord i.p.v. teenwoordige deelwoord

Daar was een voorbeeld.

die speel seuns (Resp. 34)
(die spelende seun)

7.3.10 Foutiewe infinitiefvorme

Daar was 7 voorbeelde.

My grandvader vertel ons om te gemelk hom die vars melk (Resp. 34)
Ek kan dit doen om te help vir my (Resp. 49)
Toe kom ander mense ander persoon om te haar gehelp (Resp. 77)
... om te opvoeding (Resp. 65)
... om dit gehoor (Resp. 52)

Hier is die probleem dat "om" en "te" nie geskei word nie, of dit word met die voltooide deelwoordsvorm gebruik.

7.3.11 "was" i.p.v. "het"

Sy was nie werk nie (Resp. 62)
Wie was lê daar (Resp. 70)

7.4 BYVOEGLIKE NAAMWOORDELIKE AFWYKINGS

7.4.1 Foutiewe interpretasie van werkwoord.

Daar was een voorbeeld.

Sy vader hard toe die blomme (Resp. 42)
(Sy vader hardloop na die blomme)

7.4.2 Foutiewe interpretasie van adjektief

Daar was een voorbeeld.

Ander vir hier geld (Resp. 70)
(Die respondent bedoel "die res van die geld")

Dit is hoe die respondent die verlede tyd merk.

7.5 SLOT

In hierdie hoofstuk is daar gekyk na die morfologiese afwykings van die respondente. Daar was meer werkwoordelike as naamwoordelike afwykings. Die grootste probleem skyn die verwarring te wees in die gebruik van werkwoordtye en die foutiewe interpretasie van die verskillende woorddele en dit was duidelik dat sowel primêre as sekondêre versteurings en taaloordrag 'n invloed uitoefen op die taalgebruik van die respondente.

Die morfologiese afwykings kan skematies so voorgestel word:

Daar was 102 morfologiese afwykings of 11,2% uit 'n totaal van 898.

67 daarvan (65,5%) was naamwoordelike afwykings (hoogste frekwensie)

- hier i.p.v. hierdie: 9 of 13,4%
- enkelvoud i.p.v. meervoud: 8 of 11,9%
- "wie" i.p.v. "wat": 6 of 8,9%

35 daarvan (34,3%) daarvan was werkwoordelike afwykings (hoogste frekwensie)

- verkeerde verlede tyd: 9 of 25,7%

HOOFSTUK 8

UITEENSETTING EN INTEGRASIE VAN SOSIOLINGUISTIESE GEGEWENS

8.1 OMSKRYWING VAN VERANDERLIKES

8.1.1 Sosiologiese veranderlikes

Die volgende twee sosiologiese veranderlikes is vir die doeleindes van hierdie ondersoek gebruik: ouderdom en woonplek (geografiese verspreiding).

Ouderdom is gebruik om te bepaal of daar 'n korrelasie is tussen die hoeveelheid blootstelling aan die taal en die vlak van taalvaardigheid by die leerling; m.a.w., is die jonger leerlinge se Afrikaans swakker of beter as die ouer leerlinge s'n? As die korrelasie positief is, beteken dit dat die standaard 10-leerlinge se taal beter behoort te wees as die standaard vyfs of sesse s'n. Indien dit nie die geval is nie, dien dit as 'n bevestiging van Larsen-Freman se stelling (1992:61) dat dit nie altyd waar is dat 'n T2-aanleerder die taal beter sal beheer hoe langer hy daaraan blootgestel word nie. Die invloed, onderrigdoeltreffendheid en kwalifikasies van die onderwysers in KwaZulu sal ook ter sprake kom, aangesien sulke faktore 'n groot rol speel by die aanleerder se motivering.

Geografiese verspreiding is gebruik om te bepaal of die feit dat 'n leerling in 'n meer geïndustrialiseerde plek woon, hom/haar in staat stel om beter Afrikaans te praat as die leerling wat in 'n minder geïndustrialiseerde plek woon en dus minder kontak maak met die Afrikaanse taal. Die psigolinguistiese veranderlike van gesindheid teenoor die taal en die sprekers daarvan sal ook gebruik word. Geslag is nie beskou as 'n belangrike faktor wat hierdie ondersoek betref nie.

Daar moet hier genoem word dat party leerlinge nie op sekere vrae gereageer het nie of die reaksie op die verkeerde plek aangedui het, dalk as gevolg van

- (1) luiheid omdat hulle die vraelyste ingevul het nadat hulle eksamen geskryf het; of
- (2) onverskilligheid teenoor die ondersoek omdat hulle nie geweet het wat hulle daarby sou baat nie; en laastens,
- (3) die feit dat hulle nie goed verstaan het wat hulle moes doen nie. Hierdie feite het die uiteindelijke telling beïnvloed.

8.1.2 Linguistiese veranderlikes

Hier word sowel mikro- as makrolinguistiese veranderlikes bespreek. Mikrolinguistiese veranderlikes behels onder andere die selfgeskatte taalvaardigheidspeil deur die respondente en die navorser se eie evaluasie van hulle taalvaardigheid. Die makrolinguistiese veranderlikes behels die graad van meertaligheid, selfgeskatte taalvaardighede (luister, praat, lees en skryf), die status van Afrikaans by die respondent, situasies waarin Afrikaans gebruik word en die gesindheid teenoor Afrikaans.

8.1.3 Algemene agtergrond van die onderzoekgroep

Die huistaal van 82 respondente (92,1%) was Zoeloe. Twee respondente se huistaal was Xhosa, drie Swazi, een Suid-Sotho en een Noord-Sotho. Altesaam 89 respondente is ondervra, en 35 (39,3%) van hulle was seuns en 54 (60,6%) meisies (dit sluit in 1 getroude dame). Hier volg 'n voorstelling van die ondersoekgroep se samestelling:

<u>Ouderdom</u>	<u>Getal</u>
12	1
13	7
14	12
15	12
16	10
17	24
18	7
19	4
20	6
21	2
22	2
23	1
35	1

Dit is opvallend dat die meeste respondente in die ouderdomskategorie 14 tot 17 val, met die 17-jariges as die grootste individuele groep.

Die ondersoek het in November 1993 plaasgevind en is in twee inspeksiekringe in die omgewing van Empangeni en Richardsbaai, n.l. Mehlwesizwe en Hlabisa, gedoen. In die Hlabisakring is die meeste respondente ondervra. Dit word op die volgende manier voorgestel:

MEHLWESIZWEKRING

KwaDlangezwa	16
Esikhawini	24
TOTAAL	40

HLABISAKRING

Mpukunyoni	8	
Machibini	12	
Nkombose		10
KwaMsane	8	
KwaSomkhele	11	
TOTAAL	49	
GROOTTOTAAL	89	

Agtien (20,2%) respondente het geantwoord dat hulle 'n tradisionele lewenstyl handhaaf, drie (3,3%) 'n westerse lewenstyl en 68 (76,4%) 'n kombinasie van tradisionele en westerse lewenstyle.

Die respondente se opvoedingspeil is soos volg:

Standerd 6	-	17
Standerd 7	-	15
Standerd 8	-	28
Standerd 9	-	11
Standerd 10	-	18
TOTAAL	-	89

8.2 UITEENSETTING VAN TAALAGTERGROND

Hier word die gebruik en onderrig van Afrikaans, die geskatte en vasgestelde vaardigheid van verskillende kategorieë respondente en die posisie van Afrikaans as gebruikstaal bespreek.

8.2.1 Afrikaans as skoolvak

Al die respondente het, behalwe Zoeloe en Engels, ook Afrikaans as skoolvak bestudeer. Omdat die uiteindelijke doel van die ondersoek was om te bepaal of Afrikaans 'n tweede of derde taal is in hierdie streek, word vergelykings tussen Afrikaans, Engels en Zoeloe getref. Dit is ook belangrik om te noem dat Afrikaans by sekere skole slegs vanaf die hoër primêre skool aangebied word, maar Zoeloe en Engels word as verpligte skoolvakke geag. Die getalle verwys na respondente wat die betrokke tale neem op elke vlak. Die gegewens staan soos volg :

Laer primêre skool

Afrikaans -	48 (53,1%)
Zoeloe -	85 (95,5%)
Engels -	66 (74,1%)

Hoër primêre skool

Afrikaans -	74 (85,1%)
Zoeloe -	77 (86,5%)
Engels -	84 (94,3%)

Sekondêre skool

Afrikaans -	74 (85,1%)
Zoeloe -	75 (84,2%)
Engels -	80 (89,8%)

8.2.2 Selfgeskatte praatbedrewenheid in Afrikaans en Engels

In die vraelys moes die leerling hom/haar op 'n skaal van ses evalueer d.w.s. baie goed, goed, aanvaarbaar (redelik), swak, baie swak, glad nie. Die onderstaande getalle dui aan hoeveel respondente hulle binne elke kategorie van praatbedrewenheid volgens selfevaluering bevind:

Zoeloe

Baie goed -	87 (97,7%)
Goed -	2 (2,2%)

Afrikaans

Baie goed -	2 (2,2%)
Goed -	9 (10,1%)
Redelik -	25 (28,8%)
Swak -	20 (22,4%)
Baie swak -	28 (31,4%)
Glad nie -	3 (3,3%)
Geen antwoord -	2 (2,2%)

Dit gee 'n totaal van 84 (94,3%) van leerlinge wat Afrikaans kan praat.

Engels

Baie goed -	14 (15,7%)
Goed -	45 (56,5%)

Redelik	-	23 (25,8%)
Swak	-	4 (4,4%)
Baie swak	-	2 (2,2%)
Glad nie	-	1 (1,1%)

Dit gee 'n totaal van 88 (98,9%) van die respondente wat Engels kan praat.

8.2.3 Taalgebruikspeil op band

Die respondente se taalgebruik op band is op 'n subjektiewe manier geëvalueer. Daar is gekyk na hulle paslike gebruik van woordeskat en hulle sinskonstruksies en of hulle sinsinhoude relevant was m.b.t. die onderwerp.

Die subjektiewe evaluasie lyk so:

Baie goed		0%
Goed	4	5%
Redelik	21	23,9%
Swak	34	38,6%
Baie Swak	29	26%
	88	

8.2.4 Gebruiksfrekwensie van Afrikaans in verskillende situasies

Die respondente is gevra watter taal hulle gebruik teenoor sowel blankes as swartmense by die winkel, die skool, teenoor hulle bure, by partytjies en tuis.

8.2.4.1 Gebruiksfrekwensie van Afrikaans by die winkel

Slegs 9 (10,1%) van alle respondente het aangedui dat hulle Afrikaans gebruik wanneer hulle inkopies doen in teenstelling met 74 (83,1%) wat Engels en 20 (22,4%) wat Fanakalo gebruik.

8.2.4.2 Gebruiksfrekwensie by die skool

In die laer primêre skool het 86 (96,6%) van die respondente Zoeloe en 23 (25,8%) Engels gepraat. Afrikaans is deur 2 (2,2%) gepraat.

In die hoër primêre skool het 51 (57,3%) Zoeloe en 36 (40,4%) Engels gepraat. Slegs 5 (5,6%) het Afrikaans gepraat.

In die sekondêre skool het 52 (58,4%) Zoeloe en 39 (43,8%) Engels gepraat. Afrikaans is slegs deur 7 (7,8%) gepraat.

8.2.4.3 Gebruiksfrekwensie teenoor bure

83 respondente (93,2%) het geantwoord dat hulle Zoeloe teenoor hulle bure praat en 51 (57,3%) Engels. Niemand het Afrikaans in hierdie kategorie genoem nie.

8.2.4.4 Gebruiksfrekwensie by partytjies

By partytjies het 41 (46,06%) aangedui dat hulle Engels praat, 32 (35,9%) Zoeloe, 13 (14,6%) Tsotsitaal ("Flaaitaal") en 4 (4,4%) Afrikaans. Hier neem Engels die eerste plek in, Tsotsitaal die derde plek en Afrikaans die vierde. 'n Moontlike verklaring kan wees dat die partytjie 'n informele situasie is en dat 'n informele kode soos Tsotsitaal hier ook prominent is.

8.2.4.5 Gebruiksfrekwensie van Afrikaans tuis

Van alle respondente het 83 (93,2%) gesê dat hulle Zoeloe tuis praat, 52 (58,4%) Engels en 10 (11,2%) Afrikaans. Sestig (67,4%) se eerste taal is met Engels gemeng.

8.2.5 Selfgeskatte luistervaardigheid in Afrikaans

8.2.5.1 Frekwensie van respondente wat na die radio luister.

Die luisterevaluering het die volgende luistergewoontes blootgelê:

38	(42,6%)	luister daaglik na die radio
27	(30,3%)	" 3-6 dae per week
14	(15,7%)	" weekliks d.w.s. 1-2 dae per week
9	(10,1%)	" maandeliks d.w.s. 1-3 dae per week
1	(1,1%)	" nooit na die radio nie

Dit het ook geblyk dat 74 (83,1%) na Zoeloe-uitsendings luister, 50 (56,1%) na Engels en 10 (11,2%) na Afrikaans. Dit hou beduidende implikasies in, want dit beteken die respondente is buite bereik van 'n ander bron (behalwe in die klassituasie) waar hulle hierdie taal kan hoor in sy mees aanvaarde of gestandaardiseerde vorm.

8.2.6 Selfgeskatte skryfvermoë

Die respondente is gevra oor hulle skryfaktiwiteite tydens die afgelope drie maande, d.w.s. hoeveel briewe hulle geskryf het, aan wie en in watter taal/tale.

8.2.6.1 Frekwensie van skryfaktiwiteite

Die respondente se antwoorde kan soos volg voorgestel word:

Daaglik	-	4	(4,4%)	
Ongeveer daaglik	-	4	(4,4%)	
Weeklik	-	20	(22,4%)	
Maandelik	-	27	(30,3%)	
Minder as een keer per maand	-	20		(22,4%)
Nooit	-	14	(15,7%)	

8.2.6.2 Aan wie is die briewe geskryf?

vriende	-	40	(44,4%)
familie	-	24	(26,9%)
radio	-	3	(3,3%)
sakeondernemings	-	3	(3,3%)
koerant	-	1	(1,1%)

8.2.6.3 In watter taal is daar geskryf ?

54	(60,6%)	-	Zoeloe
43	(48,3%)	-	Engels
22	(24,7%)	-	Afrikaans

8.2.6.4 Hoe goed kan die brief geskryf word in Afrikaans ?

Baie goed	-	3	(3,3%)
Goed	-	18	(20,2%)
Redelik	-	23	(25,8%)
Swak	-	17	(19,1%)
Baie swak	-	20	(22,4%)
Glad nie	-	7	(7,8%)

8.2.7 Selfgeskatte leesvermoë

Die respondente is gevra hoe gereeld hulle in die afgelope drie maande gelees het, wat hulle gelees het en in watter tale.

8.2.7.1 Frekwensie van lees

Slegs die hoogste getalle en persentasies van wat gelees word, sal gegee word.

Koerante	-	32	(35,9%) lees dit weeklik
Tydskrifte	-	23	(25,8%) lees dit ongeveer daaglik
Bybel	-	25	(28%) lees dit daaglik

Dit gee 'n beeld van hoeveel buitemuurse leeswerk gedoen word (meer as 58% van die respondente lees nie).

8.2.7.2 In watter tale word daar gelees ?

Hier word daar ook slegs die hoogste getalle en persentasies gegee.

44 (49,4%) lees **koerante** in Zoeloe (1 lees in Afrikaans)

44 (49,4%) lees **tydskrifte** in Engels (8 lees in Afrikaans - (8,9%))

Niemand lees die **Bybel** in Afrikaans nie

8.2.7.3 Hoe goed kan die respondente in Afrikaans lees?

Die volgende syfers gee die antwoorde:

Baie goed	-	8	(8,9%)
Goed	-	21	(23,5%)
Redelik	-	21	(23,5%)
Swak	-	9	(10,1%)
Baie swak	-	15	(16,8%)
Glad nie	-	4	(4,4%)

8.3 KORRELERING TUSSEN PSIGOLINGUISTIESE EN TAALVAARDIGHEIDSASPEKTE

Die doel hier is om te bepaal of die respondente se houding teenoor Afrikaans en Afrikaanssprekendes 'n invloed het op die respondente se taalvaardigheid. Gesindheid teenoor Afrikaanssprekendes is deur middel van die volgende bepaal:

8.3.1 Respondente se taalmediumvoorkeur vir kinders op skool

Die respondente is gevra om aan te dui wat hulle taalmediumvoorkeur vir hulle kinders sou wees vir bewaarskool, laer primêre skool, hoër primêre vlak en sekondêre skool. Die volgende syfers toon hoe die respondente gevoel het oor die onderrig van Afrikaans aan hulle kinders in die volgende vlakke:(die getalle en persentasies word verstrek).

Bewaarskool	-	3	(3,3%)
Laer primêr	-	8	(8,9%)
Hoër primêr	-	9	(32,6%)
Sekondêr	-	38	(42,6%)

Dit is in teenstelling met die volgende syfers vir Engels as taalmedium:

Bewaarskool	-	64	(71,9%)
Laer primêr	-	69	(77,5%)
Hoër primer	-	56	(62,9%)
Sekondêr	-	47	(64%)

8.3.2 Houding van respondente teenoor die Afrikaanssprekende werkgewer

Slegs 2 (2,2%) het geantwoord dat hulle onder 'n Afrikaanssprekende werkgewer sou wou werk in teenstelling met 19 (21,3%) wat onder 'n Engelssprekende en 61 (68%) wat onder 'n swart werkgewer sou wou werk.

8.3.3 Houding van respondente teenoor die Afrikaanssprekende as buurman

Ook hier het slegs 2 (2,2%) van die respondente aangedui dat hulle 'n Afrikaanssprekende as buurman sou wou hê in teenstelling met 49 (55%) vir Engelssprekendes en 16 (17,9%) vir swartes.

Die syfers hierbo toon dat die houding teenoor Engels beter is as teenoor Afrikaans. Dit is te verstaan, want soos ons in hoofstuk 3 gesien het, bestaan die bevolking vir 71% uit Zoeloesprekendes, vir 5,8% uit Engelssprekendes en vir 2,7% uit Afrikaanssprekendes. Dit beteken dat die respondente en die bevolking meer blootstelling het aan Engels as aan Afrikaans en dus sal hulle meer positief wees teenoor Engels as teenoor Afrikaans.

8.4 KORRELERING VAN PRAATBEDREWENHEID MET SOSIOLOGIESE EN LINGUISTIESE VERANDERLIKES

Die doel hier is om die praatbedrewenheid van die ondersoekgroep te bepaal d.m.v. 'n ontleding van kassetopnames en om vas te stel of daar 'n korrelasie bestaan tussen dié bedrewenheid en twee biografiese faktore, nl. geografiese verspreiding en ouderdom. Daar word gepoog om ook die rol van gesindheid teenoor die taal en sy sprekers te bepaal.

8.4.1 Praatbedrewenheid en lewenswyse

Die respondente is gevra om te meld of hulle lewenswyse tradisioneel, westers of tradisioneel en westers is. Van die 18 wat aangedui het dat hulle tradisioneel leef, is 16 uit die Hlabisastreek (wat meer as 50 kilometer van die dorp Empangeni geleë is en gevolglik min kontak met Afrikaanssprekendes het). Drie leef westers en 68 sowel tradisioneel as westers. Daar blyk geen korrelasie tussen die respondente se praatbedrewenheid en hulle lewenswyse te wees nie. Tewens, een van die beste respondente wat betref taalbedrewenheid is afkomstig uit die Hlabisastreek. Ek het hierdie respondent, wat in die KwaSomkhelegebied woon, gevra hoekom sy taalgebruik so goed was. Hy het gesê sy broer is 'n langafstandvragmotorbestuurder en hy maak baie kontak met Afrikaanssprekendes gedurende sy werk. As die broer terugkom, praat die twee Afrikaans tuis. Dit wil dan voorkom dat individuele motivering 'n rol speel in die verbetering van taalbedrewenheid.

8.4.2 Praatbedrewenheid en opvoedingspeil

Die respondente se vermoë om te beskryf en om 'n verhaal te vertel, is in hierdie afdeling getoets. (Daar is o.a. ook aan hulle gevra om te sê wat 'n mens met R500 kan doen.) 'n Kenmerk van veral die standerd 6-onderhoude was juis 'n onvermoë in hierdie vaardighede. Die taalgebruik is gekenmerk deur kort, enkelvoudige sinne (dis terloops wat die hoër-primêreskoolsillabus vir taalonderrig aanbeveel), met baie sintaktiese afwykings (die hoogste waarvan nie-inversie en foutiewe inversie), morfologiese afwykings (bv. foutiewe gebruik van lidwoorde, werkwoordtye, ens.) en leksikale afwykings (bv. 'n baie hoë gebruiksfrekwensie van Engelse woorde). Daar was ook elliptiese sinne, moontlik a.g.v. onvoldoende woordeskat by die respondent. Dikwels is die navorser se vrae verkeerd vertolk of glad nie verstaan nie.

Die situasie was dieselfde by standerd 7-respondente, wat ook met baie tussenpouses gepraat het. In standerd 8 het die peil van praatbedrewenheid selfs verlaag, al was daar 'n paar respondente wat vlot en vol selfvertroue gepraat het. Die feit dat die standerd 6- en standerd 7-respondente se taalbedrewenheid beter was in vergelyking met die standerd agts s'n kan toegeskryf word aan die feit dat die standerd 6-respondente vars van die primêre skool is waar hulle hulle onderwysers/onderwyseresse gehoorsaam het en die werk goed gedoen het, en in die sekondêre skool nog die positiewe resultaat daarvan behou het. Die primêreskoolonderwysers kan nog gesag uitoefen oor die kinders. In die sekondêre skool is die klasse groter en is doeltreffende onderrig en gesag nie altyd moontlik nie; dus verslap die leerlinge se aandag en motivering en uiteindelik die skoolprestasie.

Maar in standerd 9 was die peil weer hoër (met minder gebruik van Engelse woorde) en meer gebruik van gepaste woordeskat. Dit kan toegeskryf word aan die feit dat die leerling weer skielik besef dat die eksterne eksamen voor die deur lê. Gewoonlik word goeie Afrikaansonderwysers, wat 'n goeie basis vir standerd 10 kan lê, vir die hoër klasse "gereserveer". In standerd 10 was dit oor die algemeen dieselfde situasie, blykbaar omdat die leerlinge vir die eksterne eksamens voorberei word en hulle self 'n gemotiveerde poging aanwend om te verbeter.

8.4.3 Praatbedrewenheid en onderrig in Afrikaans

Praatbedrewenheid hang uiteraard nou saam met die onderrig van Afrikaans in hierdie ondersoek. Die verbetering van die standerd 9- en 10-leerlinge se prestasie kan teruggevoer word na die gehalte van onderrig wat die leerling ontvang. Die standerd 10-klas is 'n eksterne klas en die motivering by sowel onderwyser as leerling begin reeds in standerd 9. (vgl. kommentaar in 8.4.2)

8.4.4 Korrelasie tussen geografiese en taalvaardigheidsaspekte

Die doel hier was om uit te vind of respondente wat in meer geïndustrialiseerde gebiede woon en dus in staat is om kontak te maak met Afrikaanssprekendes, se Afrikaans beter is as dié van respondente wat in minder geïndustrialiseerde gebiede woon en dus minder kontak maak met Afrikaanssprekendes. Die veronderstelling sou wees dat respondente van die Hlabisakring se Afrikaansvaardigheid laer sou wees as dié van die respondente van Esikhawini en KwaDlangezwa.

Die ontleding van die databasis het nie hierdie veronderstelling ondersteun nie, moontlik omdat die geografiese afstand tussen Hlabisa en Empangeni maklik oorbrugbaar is as gevolg van die goeie en gereelde openbare vervoer. Die blootstelling aan die onderrig lyk deurentyd die oorwegende faktor in die taalvaardigheidsvlak van die leerlinge te wees (soos in 8.4.2 en 8.4.3 gesien is).

Hier is voorbeelde van taaldata van respondent 32 van Esikhawini (st 6) wat deur die navorser as swak geëvalueer is. Dit is hoe die respondent die prente beskryf het.

Daar is twee football. Daar is 'n goalkeeper. Dan een man get 'n bal in die knie. Daar is eenhonderd kinders in 'n voetbal. Ek is sien 'n man skryf 'n brief.

Op die vraag "Wat sal jy maak as jy vyfhonderd rand kry?" het die respondent soos volg geantwoord:

Ek sal nies toebroodjies. Die kinders is in die skool. Ek sal koop 'n lekker, drie lessenaar, tafel, en 'n nuwe bal.

Toe die respondent gevra is om 'n kort storietjie te vertel, het hy die volgende gesê:

My skool. Die naam van my skool is (hy het die naam genoem). Die prinsipale, die hoof prinsipaal van my skool is meneer (hy het die naam genoem). Daar is eenhonderd kinders, onderwyser en onderwyseres. In die skool ek is leer Afrikaanse, Engel, Zoeloe. (Einde van beskrywing).

Vergelyk respondent 83 van Hlabisakring (st 6) se taaldata wat deur die navorser ook as swak geëvalueer is.

Sy prentbeskrywing het soos volg gegaan:

Ek sien seun speel die bal. Die bal na die bal. Ek sien die goalkeeper vang die bal, na die ball. Ek sien die kinders skryf in die boek. Ek sien Die mense kyk die bal speel die seuns.

Op die vraag "Wat sal jy maak as jy vyfhonderd rand kry?" het die respondent soos volg gereageer:

Ek gekoop die books van skool en uniform (Engelse uitspraak), skoon (d.w.s. skoene), swart blazer en wit hemp.

Toe die respondent gevra is om 'n storietjie te vertel, het hy die volgende vertel:

Koning Kalahari. Kalahari is 'n leeu. Daardie leeu. Koning Kalahari 'n probleem. Dit leeu live in die sirkus [s ɛ kas] die een man [m æ n] dat man [m æ n] is Frik Fourie. is 'n seun met Frik Fourie is 'n geboue, Frik Fourie is 'n Bosbrand. Bosbrand is 'n man [m æ n] live at Dokter Lisa.

8.5 SLOT

In hierdie hoofstuk is die rol van die sosiologiese, geografiese en linguistiese veranderlikes in die praat-, lees-, luister- en skryfvaardighede van die teikengroep bespreek en die bevindinge kan soos volg opgesom word:

- (a) Die persentasie respondente wat Engels van die primêre tot die sekondêre skool neem, is hoër as in Afrikaans. (sien 8.2.1)
- (b) By selfgeskatte praatbedreweheid het 94,3% van die respondente gesê hulle kan Afrikaans praat in teenstelling met 96,6% vir Engels.
- (c) Wat betref die gebruik van Afrikaans in verskillende situasies was die persentasies soos volg :

	Afr	Eng	Zoeloe
inkopies	10,1%	83,1%	10,1%
laer primêre skool	2,2%	25,8%	96,6%
hoër primêre skool	5,6%	40,4%	57,3%
sekondêre skool	7,8%	43,8%	58,4%
bure	—	57,3%	93,2%
tuis	11,2%	67,4%	93,2%
partytjie	4,4%	46,06%	35,9%

(Interessantheidshalwe moet gemeld word dat 14,6% van die respondente gesê het dat hulle Flaaitaal of Tsotsitaal by partytjies gebruik.)

luister na die radio	11,2%	56,1%	83,1%
skryf	24,7%	48,3%	60,6%
lees	8,9%	49,9%	97,7%

Die taalmediumvoorkeur vir kinders was hoër vir Engels as vir Afrikaans (sien 8.3.1), en die houding teenoor Engelssprekendes as buurman was gunstiger as teenoor

Afrikaanssprekendes. Dit was ook duidelik dat lewenswyse en geografiese aspekte nie 'n negatiewe uitwerking het op die respondente se taalvaardigheid nie, maar dat die opvoedingspeil en onderrig in Afrikaans wel 'n invloed kan uitoefen op die respondente se taalvaardigheid.

HOOFSTUK 9

SAMEVATTING

9.1 INLEIDING

Aan die begin van hierdie studie is sekere doelstellings geïdentifiseer. Een van hulle was om te bepaal of Afrikaans in hierdie gebied (KwaZulu/Natal) 'n tweede of derde taal is. Die uitslag sou dan bepaal of dit volgens tweede- of derdetaalbeginsels onderrig behoort te word. Twee verdere doelstellings was om uit te vind of die standerd 10-leerling se Afrikaans beter is as die standerd 6 s'n omdat hy meer blootstelling aan die taal het, en of die Afrikaans van meer geïndustrialiseerde gebiede beter is as dié van leerlinge van minder geïndustrialiseerde gebiede. Hierdie mikpunte sou dan deur middel van die vraelys, die bandopnames en die taalhoudingsmeting bereik word.

9.2 IS AFRIKAANS 'N TWEDE OF DERDE TAAL IN KWAZULU/NATAL?

Een van die maatstawwe wat gebruik word om te bepaal of 'n taal 'n tweede of 'n derde taal is, is die vraag of die taal ook buite die klaskamer gehoor en gepraat word of nie. As dit die geval is, dan is dit 'n tweede taal, maar indien nie, is dit beslis 'n derde taal.

Larsen-Freeman 1992:6 sê:

A second language is one being acquired in an environment in which the language is spoken natively ... foreign languages usually require instruction whereas second languages can often be "picked up" from the environment.

Cahill & Kamper (1990:8) sê

Tweede taal: 'n Taal of tale anders as die moedertaal, met as onderskeidende kenmerk dat die gebruiker /leerder daarvan ook buite die formele/informele onderrig-leersituasie blootstelling daaraan (sal) geniet.

Derde taal: 'n Taal (of tale) buite die genoemde kader van die eerste/tweede taal, en populêr ook bekend as vreemde taal ... (Verwys na Kotzé se onderskeid tussen derde en vreemde taal).

Van groot belang is die feit dat die taalgebruiksomgewing (in terme van taalblootstelling) die onderskeid tussen tweede en derde taal bepaal. Sou die taalgebruiksomgewing verander, verander ook die tweede taal na derde taal en omgekeerd. 'n Voorbehoud wat egter dadelik gestel moet word, is dat 'n amptelike taal (selfs as regionale blootstelling daaraan minimaal

is) uit hoofde van die status en potensiële gebruiksfrekwensie daarvan moeilik as 'n derde/vreemde taal beskou kan word.

Ek stem persoonlik nie saam met die laaste sin van die aanhaling (van Cahill & Kamper) nie, want as 'n mens die situasie prakties beskou, sal 'n taal 'n derde taal wees ten spyte van sy status. Dit is eintlik die hoofdoel van hierdie ondersoek: om te bepaal of Afrikaans in KwaZulu/Natal 'n tweede of 'n derde taal is.

Die vraelys het onder meer die volgende aan die lig gebring:

1. 14% van die respondente sê dat hulle Afrikaans goed kan praat; 98,9% Eng, 99,9% Zoeloe.
2. 10% gebruik dit wanneer hulle inkopies doen; 83,1% Eng, 22,4% Fanakalo.
3. 11,2% luister na Afrikaans oor die radio; 56,1% Eng, 83,1% Zoeloe.
4. 11,2% praat Afrikaans tuis; 67,4% English, 93,2% Zoeloe.
5. 24,7% skryf in Afrikaans, maar slegs 3,3% het gesê hulle kan baie goed Afrikaans skryf; 48,3% Eng, 60,6% Zoeloe.
6. Slegs 8,9% lees Afrikaanse leesstof; 49,9% Eng, 49,4% Zoeloe.
7. 4,4% praat Afrikaans by partytjies; 46,06% Eng, 35,9% Zoeloe, 22,4% Tsotsitaal.
8. Niemand wou Afrikaanssprekendes as bure hê nie; 57,3% Eng, 93,2% Swartes.
9. Net 2,2% wou Afrikaanssprekendes as werkgewers hê; 21,3% Eng, 68% Zoeloesprekendes.

Die syfers vir Engels kan weer nageslaan word in 8.5.

Hierdie syfers gee 'n aanduiding dat Afrikaans die derde plek inneem ná die moedertaal en Engels. As hierdie feit gekontrasteer word met die feit dat Afrikaans op tweedetaalvlak in skole in die ondersoekgebied onderrig word, met as een van die doelstellings om "korrekte" Afrikaans te leer, kan die vraag gestel word of daar werklik verwag kan word dat die respondent Afrikaans as tweede taal op die hoër graad moet bemeester. Moet hy/sy dan nie liever die keuse gegun word tussen (a) Afrikaans as tweede taal op hoër graad; (b) Afrikaans as tweede taal op standaard- of laer graad; en (c) Afrikaans as derde taal nie?

As daar in gedagte gehou word dat daar verskillende redes is waarom mense tale leer, is dit raadsaam dat daar verskillende sillabusse moet wees vir Afrikaans. En as daar verder in gedagte gehou word dat, soos in Hoofstuk 1 bespreek, daar variasie is in die mate van sukses met die bemeestering van 'n tweede of derde taal, en dat volkome bemeestering baie keer onmoontlik is, dan sal "korrektheid" as maatstaf vir taalvaardigheid nie so 'n beslissende rol

speel nie, want wat foutief is in 'n formele konteks, kan aanvaarbaar (of selfs paslik) wees in 'n informele konteks. In die lig van die bestaan van verskeie variëteite van Afrikaans behoort die belangrikheid van formeel korrekte taal in die skoolsillabus vir Afrikaans-derdetaalsprekers heroorweeg te word. Die maatstaf van effektiewe kommunikasie behoort deurslaggewend te wees: As die aanleerder doeltreffend kan kommunikeer, dan was die taalonderrig geslaagd.

9.3 IS DIE TAALGEBRUIK VAN LEERLINGE MET MEER. BLOOTSTELLING BETER AS DIÉ VAN LEERLINGE MET MINDER BLOOTSTELLING?

Die navorsing het getoon dat dit nie so is nie. Ons het gesien hoedat die standerd 8-leerlinge se prestasie laer was as die vorige twee klasse s'n en weer by standerds 9 en 10 hoër was. En in al die vlakke was daar sowel respondente wat 'n hoë peil van taalvaardigheid bereik het as swakkes. Dit wil dus voorkom of taalbeheersing in Afrikaans óf deur natuurlike taalaanleg óf deur motivering bepaal word, en nie bloot deur die kwantitatiewe faktor van blootstelling per se nie.

9.4 WOONGEBIED AS 'N FAKTOR VAN TAALVAARDIGHEID

'n Vraag wat aan die begin van die ondersoek gestel is, is: Is die Afrikaans van respondente van die meer geïndustrialiseerde gebiede beter as dié van die respondente van die minder geïndustrialiseerde gebiede? Op hierdie vraag is die antwoord 'n ondubbelsinnige "nee". Daar was geen sodanige bewys nie. Die taalbeheer was 'n individuele saak wat, soos ek reeds genoem het, van ander faktore afhanklik was.

9.5 SLOTOPMERKINGS

'n Belangrike gevolgtrekking van hierdie ondersoek is dat daar in die leerplanne vir Afrikaans veel meer aandag aan die sintaksis geskenk behoort te word, gesien die groot getal afwykings wat in dié kategorie geïdentifiseer is. Die tweede grootste kategorie is die leksikon, wat beteken dat taalonderwysers baie meer klem op woordeskatuitbreiding moet plaas om die leerlinge vir effektiewe kommunikasie te bemagtig. Hierdie probleem kan opgelos word as die onderwyser 'n ander benadering gebruik om items wat in daaglikse taalgebruik voorkom, te onderrig en 'n meer kommunikatiewe benadering tot taalonderrig te gebruik. Visuele middele kan tot 'n groter mate gebruik word om alledaagse woordeskat te onderrig (baie respondente kon die korrekte Afrikaanse woorde vir sportitems nie gee nie, al is sport baie gewild in die skole!) Woordeskatopbou met die oog op alledaagse onderwerpe behoort een van die hoogste prioriteite te wees van 'n strategie om die onderrig van Afrikaans op skool tot sy reg te laat kom.

BIBLIOGRAFIE

- Askes, H. 1989. Tweedetaalonderrig vandag : Tegnieke en aktiwiteite. Pretoria : Via Afrika.
- Askes, H. en P.F. van Tonder 1980 . Eerste Uitgawe. Leer Afrikaans Standaard 8. Pretoria : Via Afrika.
- Bley-Vroman, R. 1990. The Logical Problem of Foreign Language Learning. In Linguistic Analysis 20:1-2, Seattle.
- Boule, L. & Baxter, L. (reds.). 1981. Natal and KwaZulu , Constitutional and Political options. Kaapstad: Juta.
- Cahill, S. & G.D. Kamper. 1990. Die stand, plek en rol van Afrikaans as tweede taal in die breë kurrikulum van sekondêre skole van die Departement van Onderwys en Opleiding. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Claassen, G.N. et al. 1983. Taalverskeidenheid: 'n Blik op die Spektrum van Taalvariasie in Afrikaans. Pretoria: Academica.
- Coetzee, A.E. 1982. 'n Heroriëntering van die begrip standaardtaal en 'n voorstudie van die ontwikkeling van Standaardafrikaans gedurende die 20e eeu. Tydskrif vir Geesteswetenskappe 22:4. Pretoria.
- De Klerk, W.J. en Ponelis, F.A.: Gedenkbundel H.J.J.M van der Merwe. (reds.) Van Schaik (1976)
- Departement Didaktiese Wetenskappe 1992. Gespreksdokument: Nuwe Sillabusse vir Afrikaans. Randse Afrikaanse Universiteit.
- Departement Statistiek. 1992. Pretoria. (Telefoniese navraag)
- Departement van Nasionale Opvoeding. 1990. Educational Realities. Pretoria.
- Departement van Nasionale Opvoeding. 1991. Educational Realities 1990 : Pretoria.
- Departement van Nasionale Opvoeding. 1992. Educational Realities. 1991: Pretoria.
- Departement van Nasionale Opvoeding. 1992. Preliminary Statistics for 1992: Pretoria.
- Departement van Onderwys en Kultuur. 1991. KwaZulu Government Service Annual Report. Ulundi.
- Departement van Onderwys en Opleiding. 1983. Vakbeleid vir Afrikaans as Tweede Taal in die Sekondêre Skole. Pretoria.
- Departement van Onderwys en Opleiding. 1987. Vakbeleid vir Afrikaans as Tweede Taal in die Sekondêre Skole. Pretoria.
- Departement van Onderwys en Opleiding. 1987. Vakbeleid vir Afrikaans as Tweede Taal in die Sekondêre Skole. Pretoria.
- Grobler, E. et al. 1990. Language Atlas of South Africa: Language and Literacy Patterns. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- Gxilishe, D.S. 1987. Oral Proficiency in Xhosa. Ongepubliseerde verhandeling, Universiteit van Stellenbosch.
- Hudson, R.A. 1980. Sociolinguistics. Cambridge: CUP.
- Khumalo M.B. & A. Wilkes (samestellers). 1988. Comparative and Historical Linguistics. Vista University : Department of African Languages.
- Klopper, R.M. 1976. Sosiaal gestratifiseerde taalgebruik in die Kaapstadse Kleurlinggemeenskap - 'n fonologiese ondersoek. Ongepubliseerde verhandeling, Universiteit van Stellenbosch.

- Klopper, R.M. 1983. Kaapse Afrikaans. Ongepubliseerde proefskrif, Universiteit van Pretoria.
- Kotzé, E.F. 1977. 'n Sosiolinguistiese ondersoek na sintaktiese, morfologiese en leksikale afwykings in die Afrikaans van Xhosas. Ongepubliseerde verhandeling, Universiteit van die Witwatersrand.
- Kotzé, E.F. 1983. Variasiepatrone in Maleier-Afrikaans. Ongepubliseerde proefskrif, Universiteit van die Witwatersrand.
- Kotzé, E.F. 1994. Afrikaans as Derde Taal in die Konteks van Taalonderrig. Voordrag by Paneelbespreking, LVSA-Kongres, Universiteit van Weskaap.
- Krige, E.J. 1965. The Social System of the Zulus. Pietermaritzburg: Shuter & Shooter.
- Kroes, H. 1979. Het Afrikaans praktiese waarde vir ons swart gemeenskap? In Dienslewering in Afrikaans. Johannesburg: RAU.
- Larsen-Freeman, Diane & M.H. Long. 1992. An introduction to second language acquisition research. London: Maskew Miller Longman.
- Leedy, Paul D. 1980. Practical Research Planning and Design. New York: Macmillan.
- Mawasha, A.L. 1976. The Teaching of English as a Second Language to North Sotho-speaking children in the Junior Secondary School with Special Reference to Oral Communication. Ongepubliseerde proefskrif, Universiteit van die Noorde.
- McCormick, C. 1989. English and Afrikaans in District Six: A Sociolinguistic Study. Ongepubliseerde Ph.D.-tesis, Universiteit van Kaapstad.
- Mienyana, B.B. 1977. Isi-Khumusha nesiTsotsi: The Socio- linguistics of School and Town Sintu in South Africa (1945-1975). Ongepubliseerde verhandeling, University Graduate School, Boston.
- Nkatini, N.L. 1978. Die Afrikaansvaardigheid van 'n proefgroep Tsongas - 'n sosiolinguistiese studie. Ongepubliseerde verhandeling, Universiteit van die Noorde.
- Norval, Alet J. 1984. 'n Teoretiese studie van die metodologie van kruiskulturele houdingsmeting. Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing
- Ponelis F.A. 1993 Gespreksdokument: Afrikaans in die Onderwys.: Universiteit van Stellenbosch
- Ponelis, F.A. 1988. Afrikaans en taalversteuring. Tydskrif vir Geesteswetenskappe 28:2.
- Raubenheimer, L.P. 1987. Demografiese Patrone : Die Suid-Afrikaanse Situatie. Stellenbosch: Universiteitsuitgewers.
- Unisa. 1975. Zulu (Spesiaal), Gids 1. Pretoria
- Van Wyk, E.B. 1966. Woordvormversteurings in die Afrikaans van Bantoes. In H.J.J.M. van der Merwe (red.), Taalfasette: Taalkongres-verhandelinge, Deel 2. Pretoria: Van Schaik.
- Van Wyk, E.B. 1976. Die begrip "Tweedetaalversteuring" (in De Klerk en Ponelis 1976).
- Viljoen, N. 1984. Doelstellings met die onderrig van Afrikaans as Tweede Taal. In Educamus. Vol. XXX, Nr 2. Departement van Onderwys en Opleiding. Pretoria.
- Vorster, J. 1983. Aspects of the Acquisition of Afrikaans Syntax. Ongepubliseerde proefskrif, Universiteit van Suid-Afrika.
- Warwick, D.P. en C.A. Lininger. 1975. The sample survey : theory and practice. New York : McGraw-Hill
- Webb, V.N. 1983. Veldwerk vir 'n Gemeenskapsgrammatika. Uit Humanitas - Tydskrif vir navorsing in die Geesteswetenskappe 9:2, pp.229-236, Pretoria.

JMNYANGO WEMFUNDO
VAMASIKO

DEPARTMENT OF EDUCATION
AND CULTURE

DEPARTEMENT VAN ONDERWYS EN KULTUUR

kheli Locingo :	Isikhwama Seposi :	Ucingo :
Telegraphic Address : INKANYISO	Private Bag : X04	Telephone : 0358-
Telegrafiese Adres :	Privaatsak : Ulundi.	Telefoon : 203905
mibuzo :	Usuku :	Inkomba :
Enquiries : MR. S.M. GQWARU	Date : 29 September 1992	Reference :
Navrae :	Datum :	Verwysing : 8/2

Mr. P. Wela
University of Zululand
Department of Afrikaans
Private Bag X1001
KWADLANGEZWA
3886

Dear Mr. Wela

PERMISSION TO CONDUCT RESEARCH IN KWAZULU SCHOOLS

Your telephone conversation with the Secretary for the Department of Education and Culture on 28 September 1992 concerning the above matter has reference.

We would like to apologise to you for the inconvenience caused by our inability to respond promptly to your request. The documents that you sent in support of your application went astray. We, therefore, request that you submit a copy of your research proposal for record purposes.

The Department has pleasure in granting you permission to do research in KwaZulu schools. However, in doing so, the Department requests you to observe the following:

- i) work through the Circuit Inspector(s) of the schools from which you will select your sample;
- ii) work closely with principals and teachers of the schools concerned such that the smooth operation of the school programmes is not disrupted;
- iii) ensure that information elicited be treated as confidential; and
- iv) make a copy of the findings of your study available to the Department if requested to do so.

Best wishes for a successful research project.

Yours faithfully.

7 SECRETARY FOR EDUCATION AND CULTURE
WNT2/ltd

wela.smg

Department of Education and Culture
Hlabisa Circuit
Private Bag x7111
Mtubatuba
3935
04 November 1993

Enquiries : CI

Tel. No. 5511057

To: Principals of Affected Schools

PERMISSION TO USE OUR SCHOOLS TO CONDUCT RESEARCH GRANTED TO MR. WELA

Dear Principal

Mr. Wela , a member of the lecturing staff at Esikhawini College of Education ,
has been granted permission to do a Master's Degree ^{research} in our schools by the
Department.

He has approached me to request that he be granted permission to conduct his
research in five of our post primary schools . They are :

1. Mawombe
2. Mgwazeni
3. Nomathiya
4. Nkodibe and
5. Ikusasaletu / *unphlo*

On production of this letter and a copy of the Department's letter granting him
permission to conduct research in KwaZulu schools , please welcome him and allow
him to present his case to you.

Your cooperation in this regard will be appreciated.

Yours faithfully

[Signature]
CIRCUIT INSPECTOR : HLABISA CIRCUIT

AFRIKAANS

278

Veronderde Literatuurtaal
In die 1913 - Bybelvertaling.
Byende Psalm en Evangeliese
Giesinge (1913), en die trouliere

FORMEEL

Afgewese vorme

In der minne skik, win,
welke, geely [- steif],
persone beeld, verwoone
kennis, des te gereder, rei, reg
het gekind aan, ouerwot
mening, gans, lreel, gemaak,
genant, el aan/lander

Laers- en Voordrag uitspraak

[om, mens,
handvaardigheid]

skryf- en toordingsaal

Waarde heer, die uwe,
op la van, moep, die
geleentheid te hant neem,
verlang (eik), vir die nout
geleer, aannout, aangeleg,
deunietentantde, neeling

Veronderde Vorme
hanja/hoing/hajang, dresse
uplies, orint, seintoe/sountoe,
plyting (gepleit), verlae, lurye, siye,
rygem, geploag, het fabrieseer
tribeusel, varre, speul

Rekter 'n spesiale plek

voete uitduldings
(dapperheid te woorde)

by te kenne
ten hant van
met dien verstande
te verdelging
op die koop toe
tot die tande toe
grooten om vrede wil

ne algemeen
aantande vorme

baanf (dapper)
moord (van die sokkate)
besigheid
beekie
af te laval te gelas
katweier (verskerkingstake)
moerant

Regstaal
die se op werf-
king
spesifieke nakt-
ning
wilsuorentem-
ning
sienwaarde
besit
nalatigheid
nank lamping
interesse
vermining
verryking

Regstaal
Verol Latins terme:
dignitas (waardigheid)
iusta causa (redelike
oorsaak)
dominus prior
(eienaars)

Litprood vorme
haue, tuun, oot
veerskoon, Nomponie
palatalisatie: [k]e n/n [e] n
vokaalverhoging: [bu] n, [tu]

Nasaleleptiese vorme
refina
hou lykan dit
nomsuider

Sofaleptiese vorme
rei, ei hulle rei
alaag, slaap ek nie meer nie
Katsyn hant meelele
hulle se kind

(H)alepties en Sofalepties
(het sosiale betekenis)

STREEKS- GEBONDE

Regionaal

mierhat
stok (vryer)
jongste
ghantang
bu (bekoue)
bemaak
seur

hantk swer
bailagter
geengroen
peontore
paktul
mudk (eunies)

STANDAARD- AFRIKAANS

Die taalgebruiker kies uit woorde binne elke kategorie of sê woorde wat
1) prade van aanneemlikheid

afskoven	grint huk nuttig	gesig mag eet mond drink	bakkies pent stuel suip	gevoet vreet bek
----------	------------------------	--------------------------------------	----------------------------------	------------------------

elk vrye kategorie: u, meeneer, jy, Chems, Chime, Chom hulle,
Nefie, outie, ou maasjief, kamersad, om om vleit
1) Kommande: vand, nou, beside
(rag, poep, probeer)

Voktaal

GROEPS- GEBONDE

Jargon

Kerktaal
om nom u Psalm 4 ten
beside
hilling aan ons allerharte
om welgetroos selig te
lewe en te sterue
sy vrou aanbief (Gen. 1: 24)
van [u] hant
[u] n
in die [brander]

Kerktaal
broeders en
susters
kathoeer
belydenis afte
jou geloof bely
teroop
orden en bevestig
traktament
seunne
Sy Nyaan ydellik ge-
benik
ge-hape volgens die
beeld en peykens
van

Spreektaal

hally, jol, 'n meenie sleep, jou sleep
idreel, Wolkunde sleep, iemand
skiet vir 'n fles, nou's daar
pote, mule' pa, peegast,
in 'n dikkeling sees,
kreatie, sy go is uit

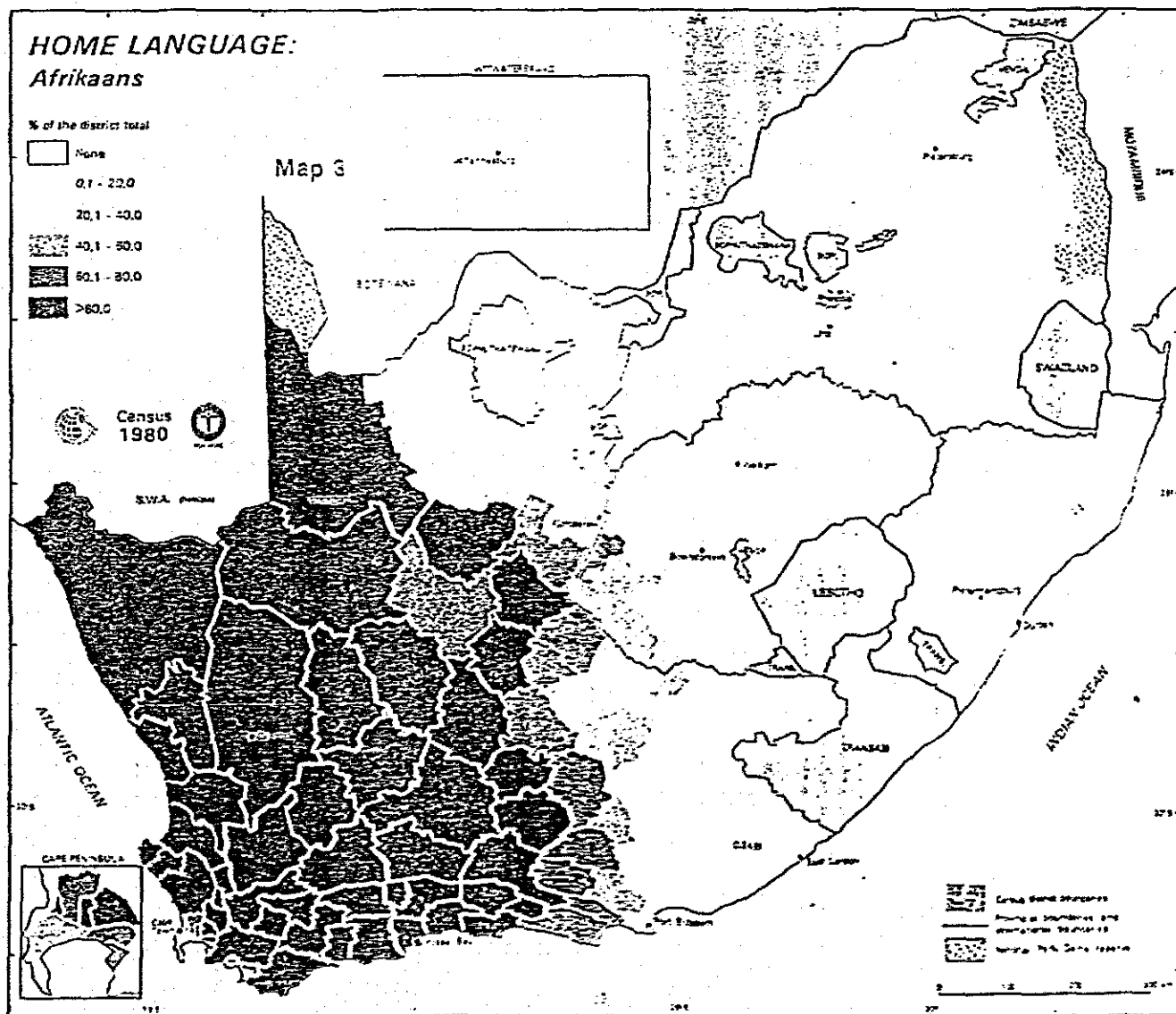
Uitspraak:
Woudverlating: waa's te kind?
vabaatverwaktling: mit sy
kar
H-verwaktling: beudde
die en ne: redikse
hou te, inoe

INFORMEEL

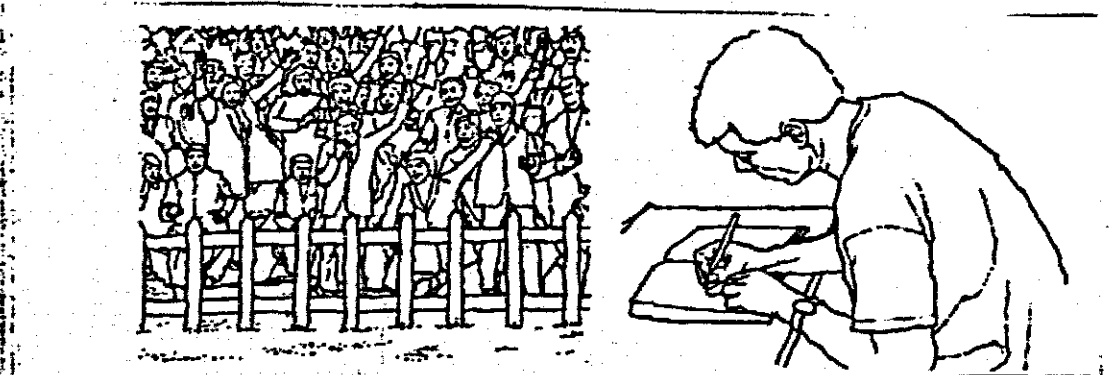
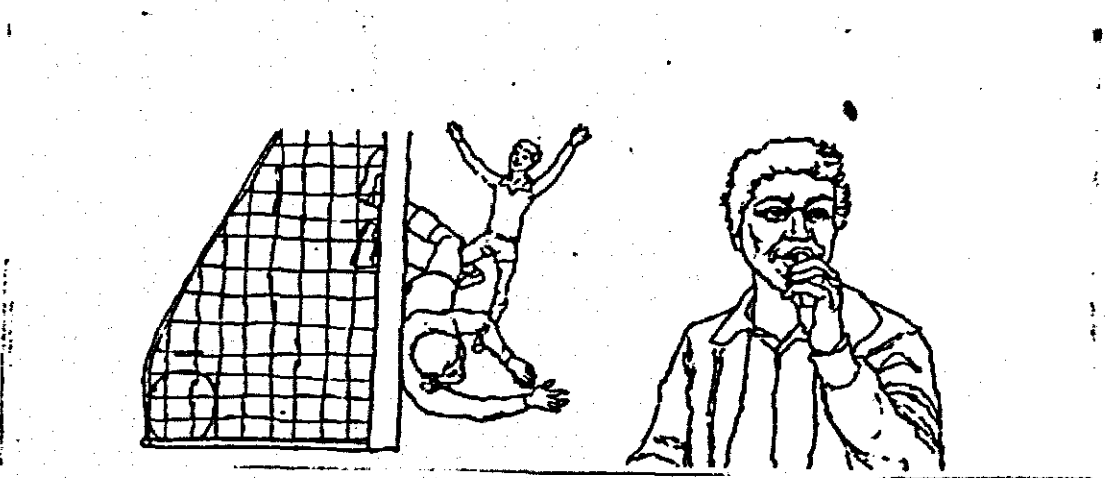
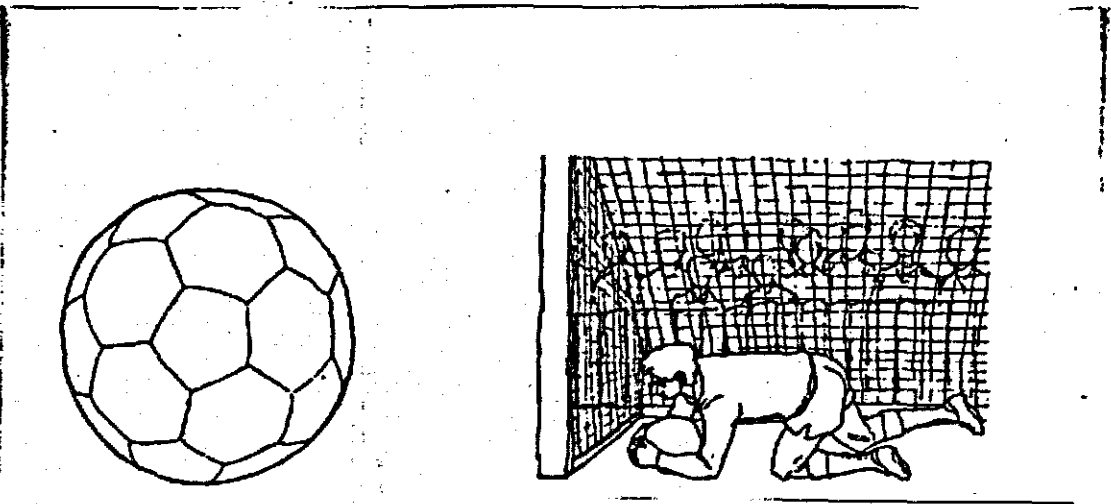
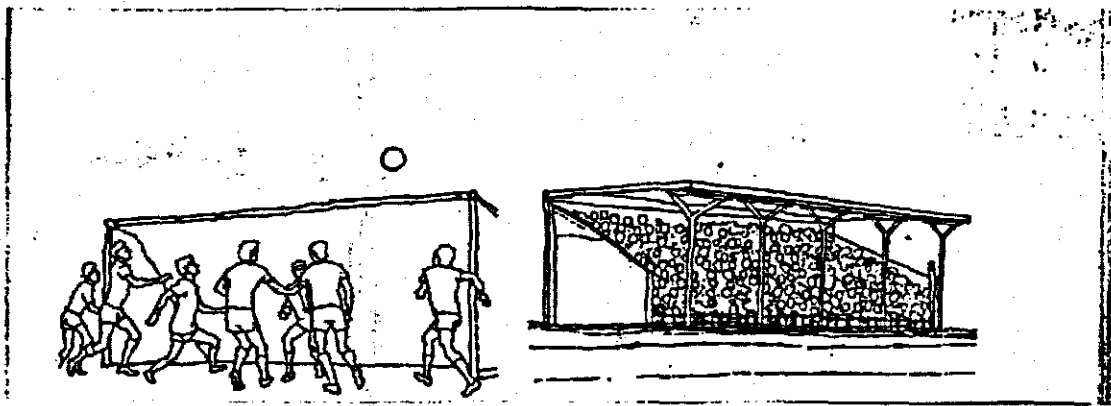
(Kinderen): melkie, meegies)

(Aanreep vir Afrikaans volgens
De Roux 1982 se basiese skematiese
voorstelling vir Nederland)

Bylae 1

Bylcie 2

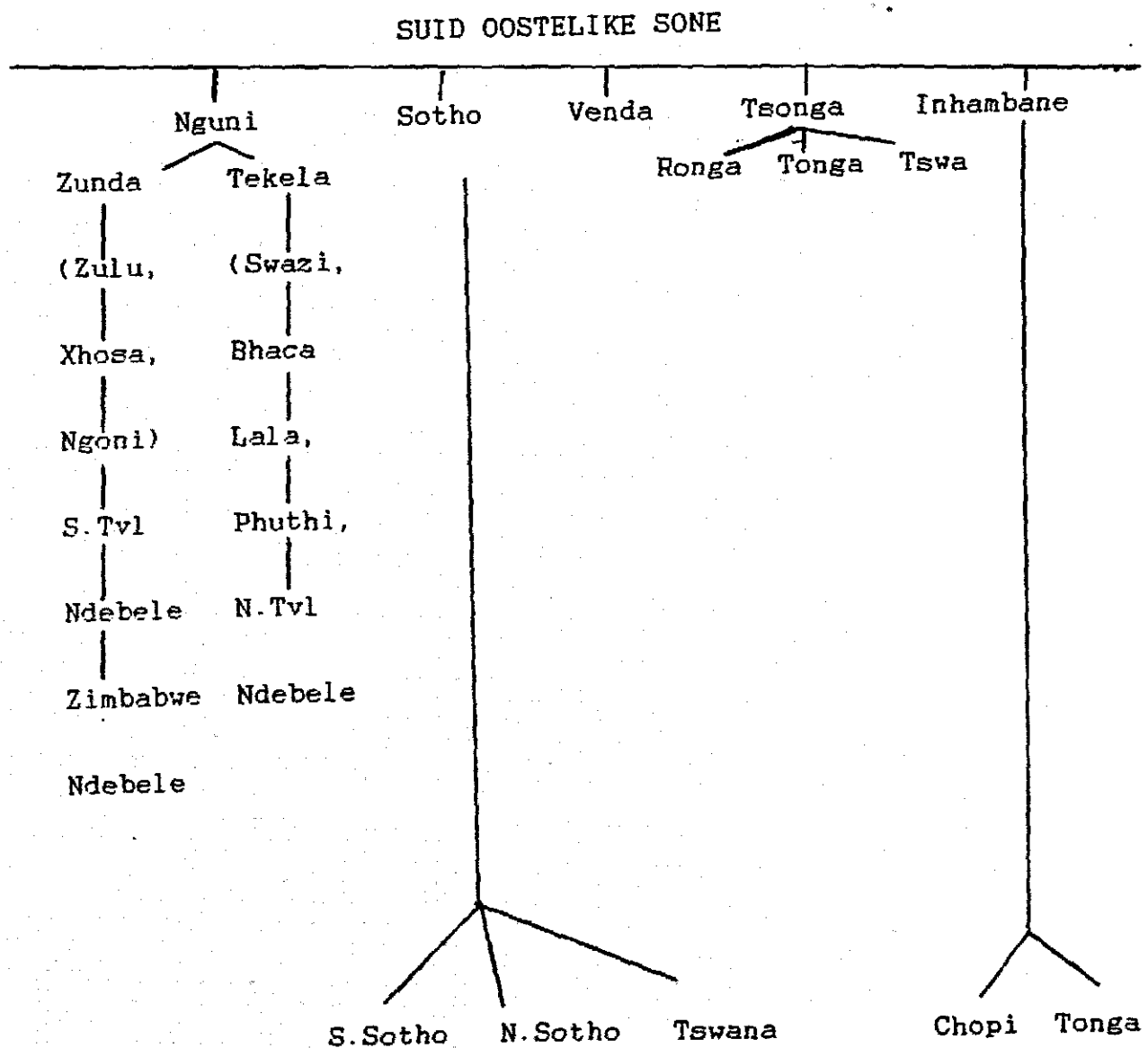
KWAZULU/NATAL

1. Bergville	14. Ndwedwe
2. Edendale	15. Nkandla
3. Enseneni	16. Nongoma
4. Hlabisa	17. Nquthu
5. Inkanyezi	18. Pholela
6. KwaMashu	19. Port Shepstone
7. Macadeni	20. Ubombo
8. Mahlabathini	21. Umbumbulu
9. Maphumulo	22. Umlazi North
10. Mehlwesizwe	23. Umlazi South
11. Mzambithi	24. Umzinto
12. Mpumalanga	25. Umzumbe
13. Msinga	

DOKE EN GUTHRIE SE KLASSIFIKASIE VAN DIE AFRIKATALE

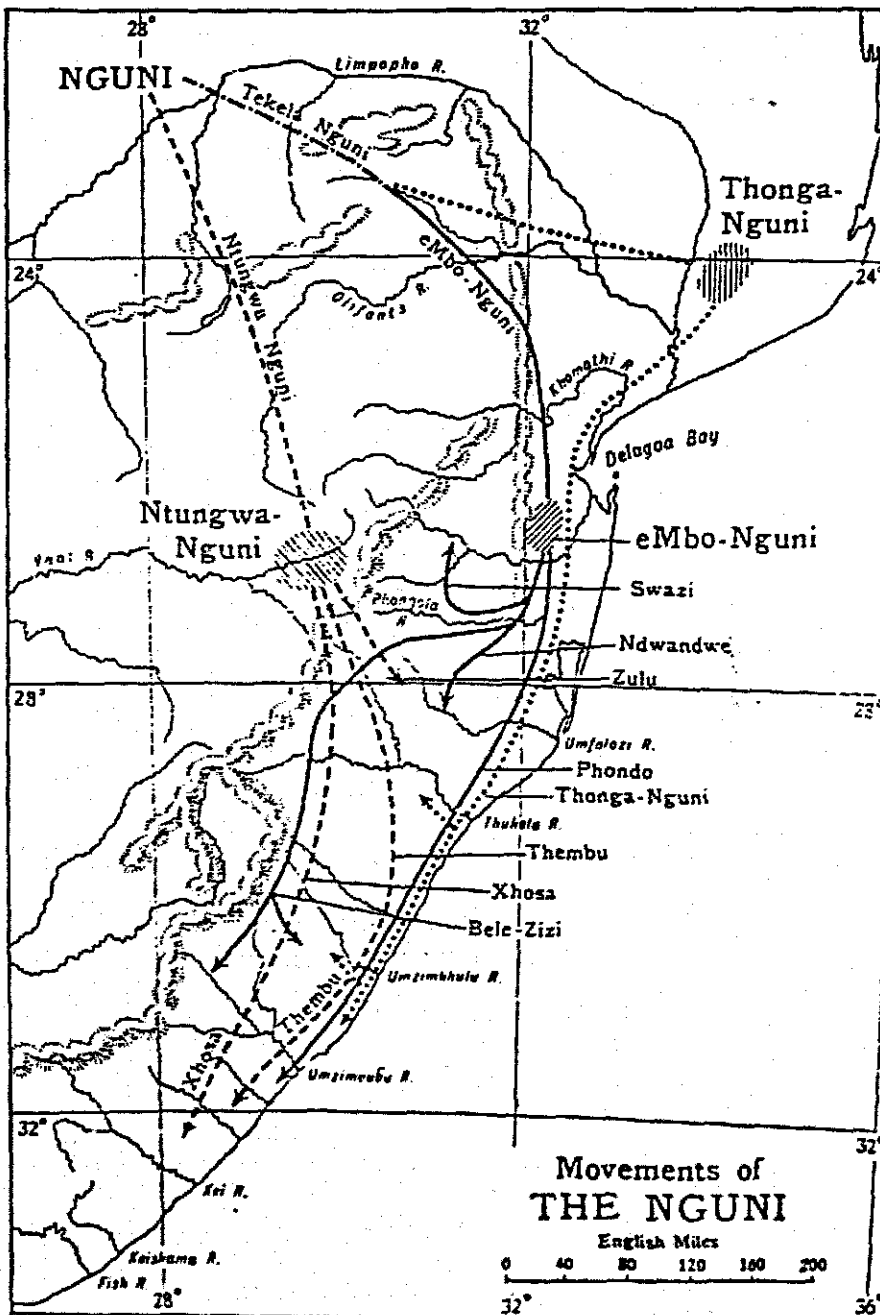
Klassifikasie van die tale in die Suid-Oostelike Sone

(Wilkes & Khumalo 1988:36)

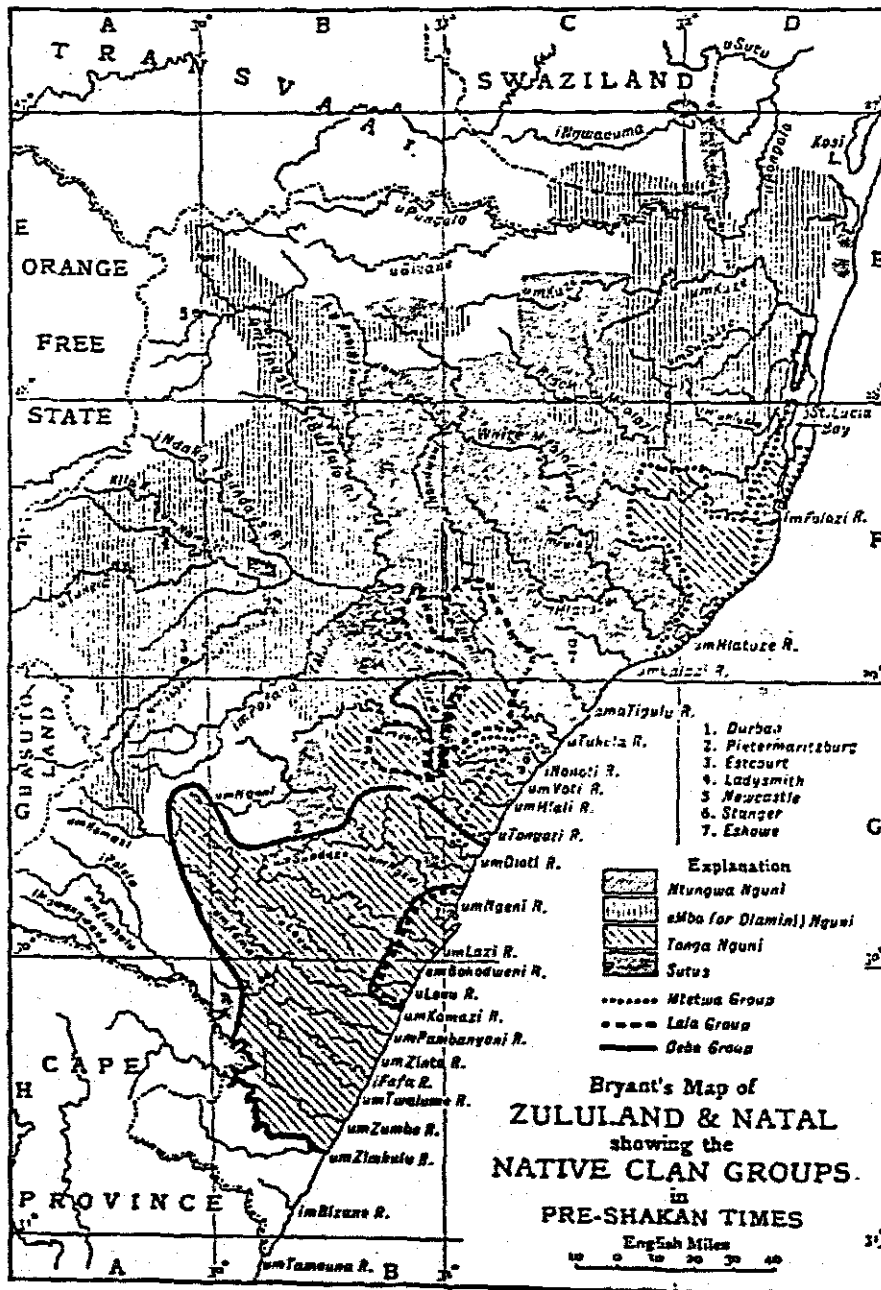
Bylcie 5

MAP I.

Bylie 6

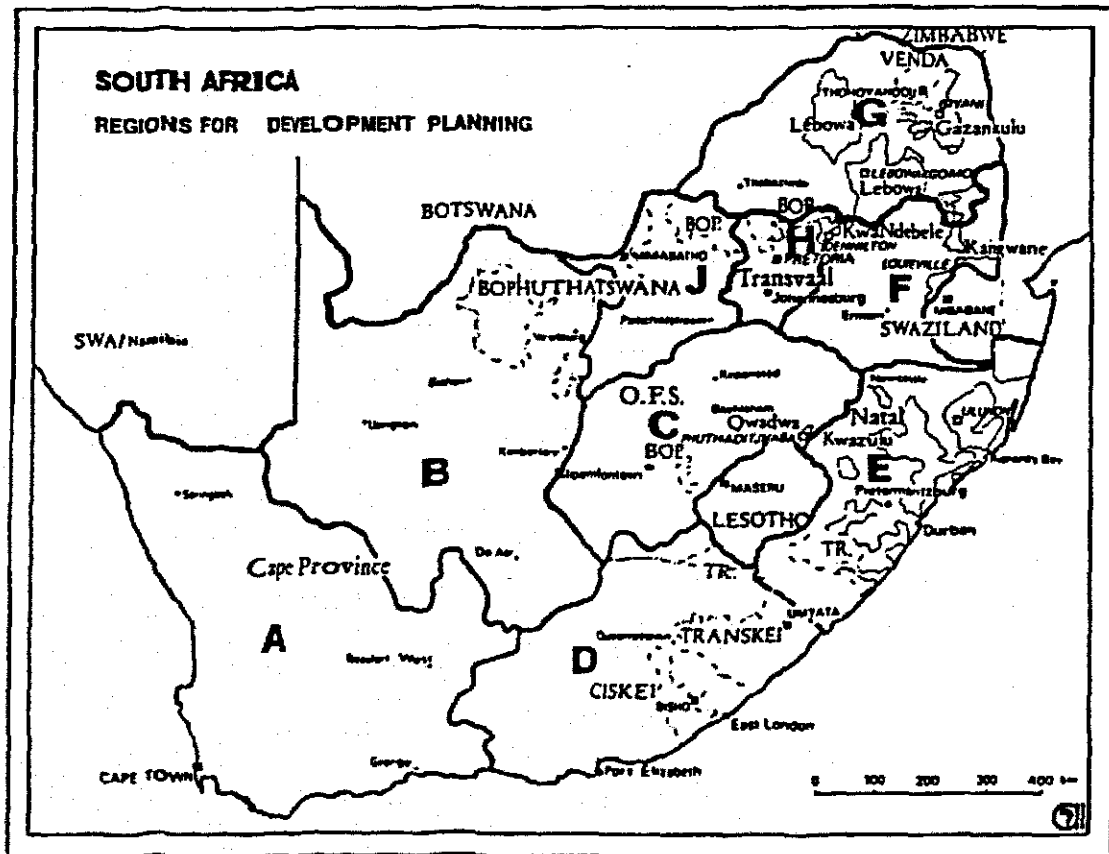
МАР II.

NOTE: BRYANT's original spelling has been retained in this map.

Byłcie 7

CHART 1: NUMBER OF PUPILS DISTRIBUTED OVER THE NINE DEVELOPMENT REGIONS IN 1990

Source: Africa Institute of South Africa

Byline 8

TABLE 2 *Population of Natal/KwaZulu according to home language, 1970*⁴

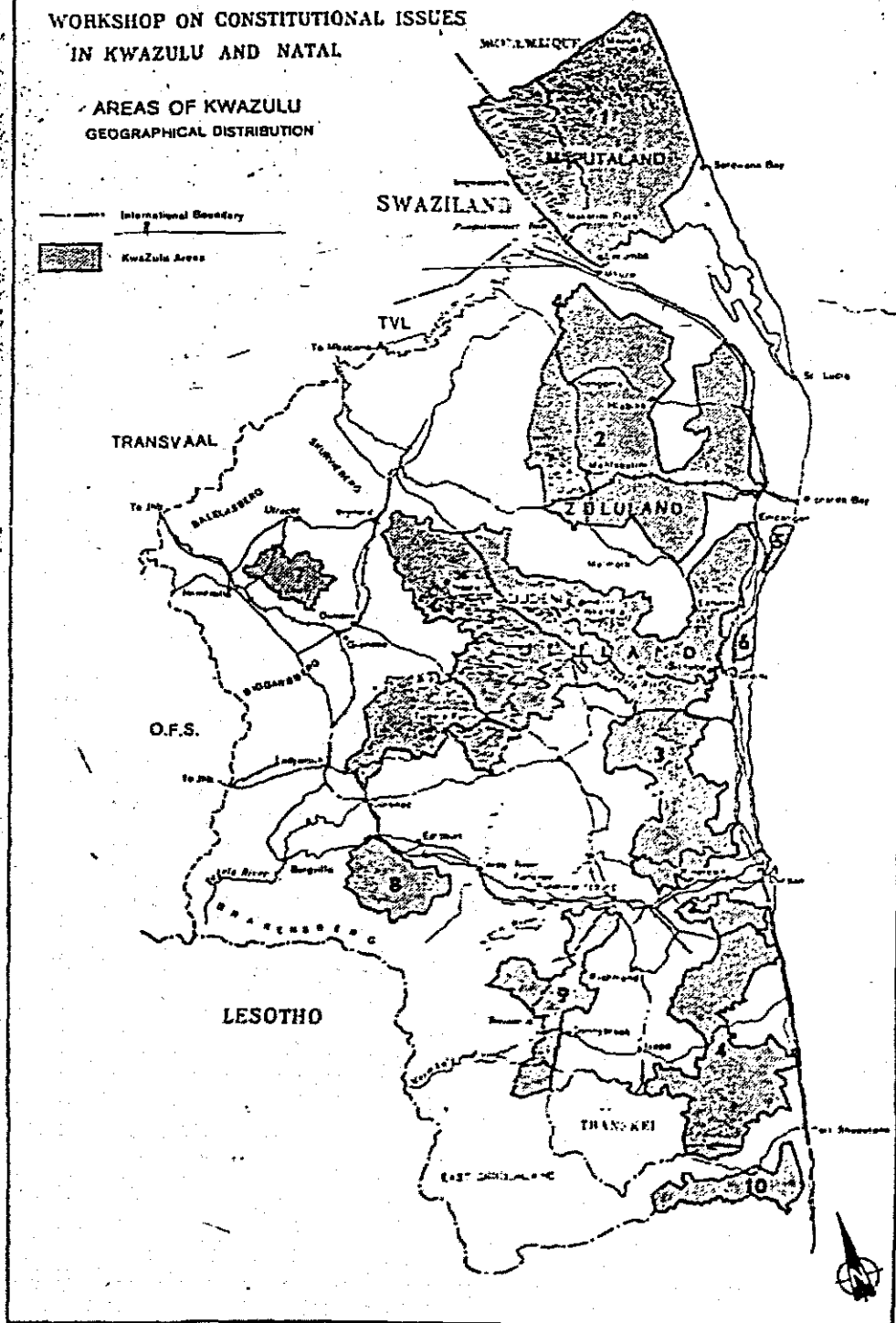
Population group	'000	%	%
Blacks:			
Zulu	3 050	94,0	71,1
Xhosa	123	3,8	2,9
South Sotho	40	1,2	0,9
Swazi	16	0,5	0,4
Shangaan-Tsonga	5	0,2	0,1
North Sotho	3	0,1	0,1
Other	10	0,2	0,2
Total	3 247	100,0	75,7
Asians:			
English	158	30,5	3,7
Tamil	148	28,6	3,5
Hindi	113	21,8	2,6
Telegu	29	5,7	0,7
Gujarati	20	3,8	0,5
Other	50	9,7	1,2
Total	518	100,0	12,1
Whites:			
English	308	68,3	7,2
Afrikaans	116	25,7	2,7
English and Afrikaans	5	1,1	0,1
German	8	1,8	0,2
Other	14	3,1	0,3
Total	451	100,0	10,5
Coloureds:			
English	54	74,0	1,8
Afrikaans	16	21,9	0,4
Other	3	4,1	0,1
Total	73	100,0	1,7
Grand Total	4 289	-	100,0

⁴ Department of Statistics Reports Nos 02-05-01 and 02-01-03.

Bylcie 10

WORKSHOP ON CONSTITUTIONAL ISSUES
IN KWAZULU AND NATAL

AREAS OF KWAZULU
GEOGRAPHICAL DISTRIBUTION

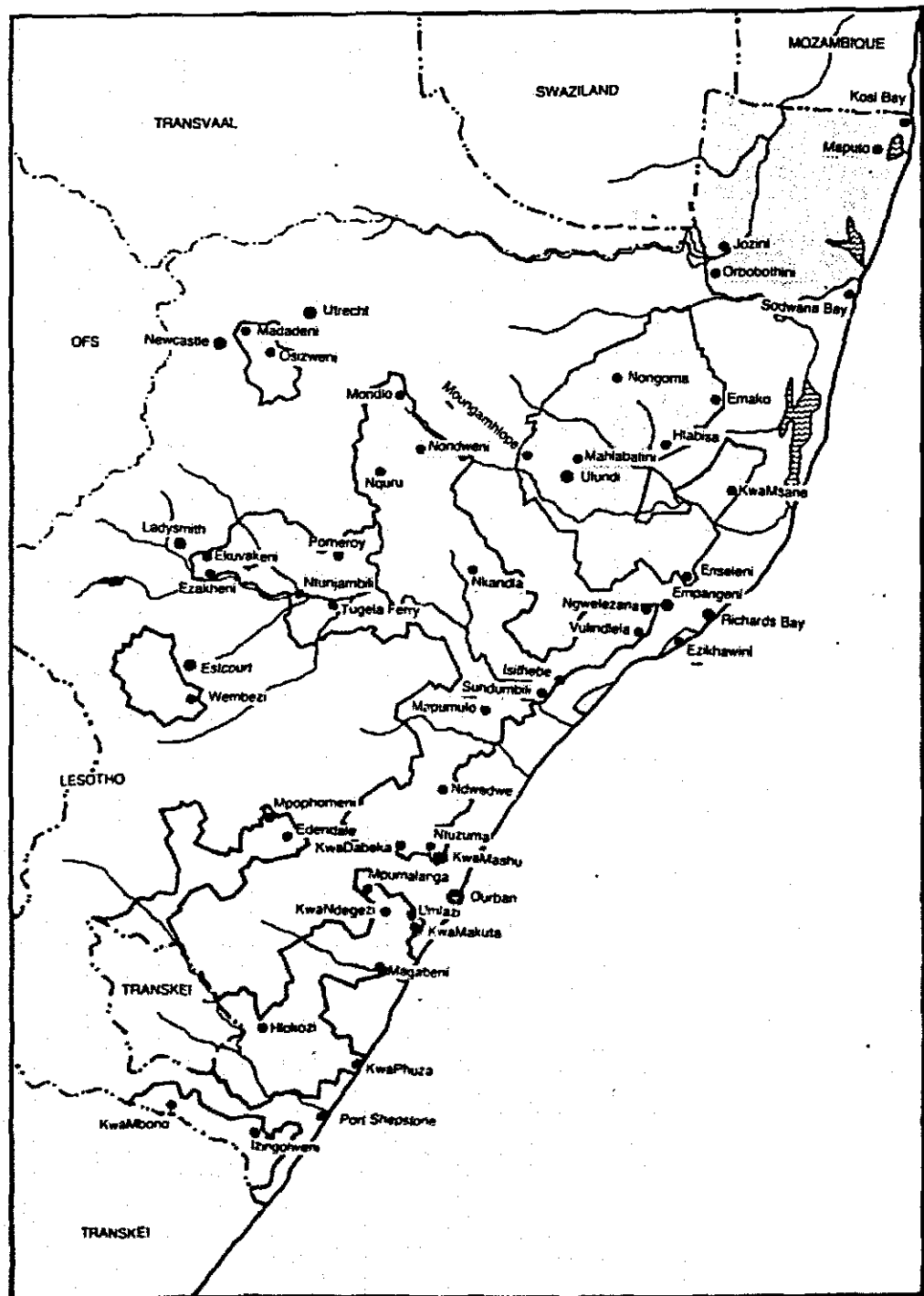

Fig. 7.11 KwaZulu.

REGION	NUMBER OF PUPILS IN EACH REGION (TBVC STATES EXCLUDED)	NUMBER OF PUPILS IN EACH REGION (TBVC STATES INCLUDED)
Total	7 667 543	9 802 253
A	760 809	760 809
B	171 859	363 955
C	631 150	679 174
D	484 377	1 284 331
E	2 076 865	2 607 781
F	523 991	523 991
G	1 351 384	1 578 936
H	1 450 133	1 642 229
J	216 975	361 047

Bylcie 13

SUMMARY

The aim of the research was to identify the role of mother tongue influence in the Afrikaans of Zulu speaking pupils . The research was conducted in the Mehlwesizwe and Hlabisa inspection circuits respectively .

The results showed that most deviations which could be ascribed to mother tongue influence were syntactic , followed by lexical phonological and morphological deviations . It became evident that there was a need for the use of the communicative approach in the teaching of Afrikaans which can result in the pupils being able to communicate in the language . Successful communication would determine whether the language used is correct or not .

The amount of exposure to Afrikaans as well as the residential area of the respondent did not necessarily determine the measure of proficiency in the language.

The results also showed that Afrikaans occupies third place after the mother tongue and English in the research area , so is it fair to teach pupils a second language higher grade syllabus in Afrikaans ? Why not make provision for a second language lower grade or even a third language Afrikaans syllabus ?